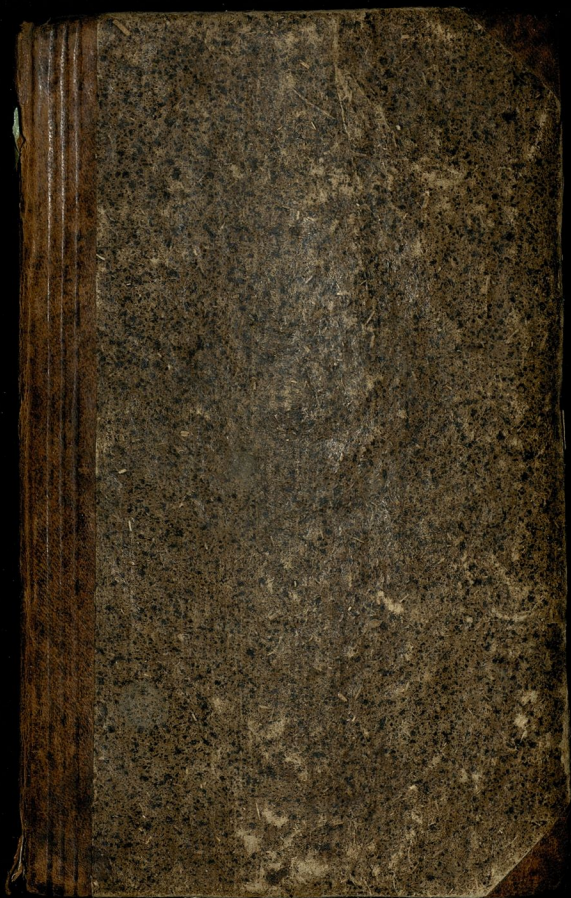

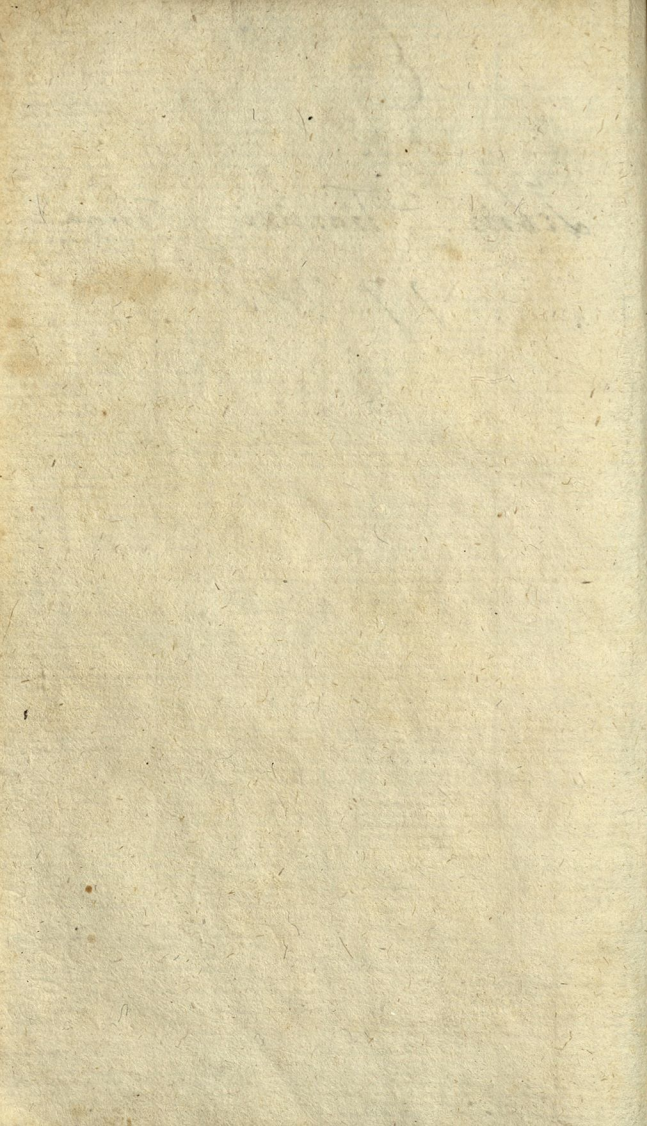
4682. III Me. 2. d.

EX LIBRIS Francisci
SLVGAPPALIA

Ex:

Libris Francisci Sluga

1774.

PROPOSITIONES

EX

UNIVERSA MENTIS, SENSUUM, ET
MORUM PHILOSOPHIA

DEDICATAE

ADMODUM REVERENDO EXIMIO, ET
RELIGIOSISSIMO PATRI

ALBUINO WAHL,

SACRI ORDINIS MINORUM STRICTIORIS OBSER-
VANTIAE ALMAE, AC CELEBERRIMAE PROVIN-
CIAE TYROLIS D. LEOPOLDI EXDEFINITORI,
CONCIONATORI AULAE EMERITO, ET IN PRAE-
SENS REFORMATAE PROVINCIAE S. CRUCIS CRO-
ATIAE CARNIOLIAE VISITATORI COMMISSARIO
GENERALI, PATRI, AC SUPERIORI
COLENDISSIMO.

PUBLICAE DIPUTATIONI EXPOSITAE
NEOSTADII IN AEDIBUS D. LEONARDO

SACRIS

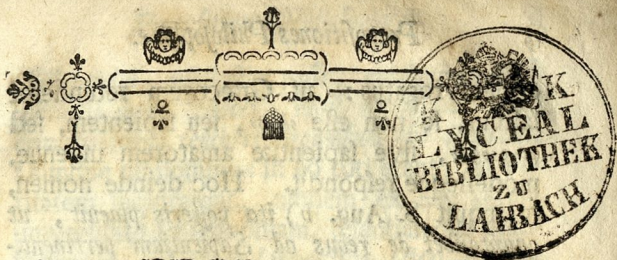
ANNO AERAE VULGARIS MDCCLXXII.
à RR. FF. MARIOPHILO TURCOVICH,
FELICISSIMO CHRISTL,
ET NICEPHORO FACHINETTI,
Ord. Min. Strictioris Observ. Philosophis absolutis

P R A E S I D E

P. F. CASTULO WEIBL,
ejusdem Ordinis Philosophiae Lectore.

L A B A C I,

LITTERIS EGERIANIS.

EX PROLEGOMENTIS PHILOSOPHIAE.

PROPOSITIO I.

Philosophia, est rerum Divinarum, & humanarum, causarumque, quibus hæ res continentur, Scientia.

 Superbo Sophorum, seu sapientum nomine olim gloriatos fuisse accepimus, quotquot rerum Divinarum, & humanarum notitia excelluerunt; cujusmodi fuere Thales Milefius, Solon, Pittacus, & alii Græciæ Sapientes. At Pythagoras referente Diogene Laërtio ^{a)} cum plura coram Leonte Phliasiorum Principe de Divinis, humanisque rebus docte, atque copiose differuisset, quemnam se profiteretur, ab

A 2

eodem

^{a)} In Proœm. ad Vit. Phil,

eodem rogatus: ut Græcorum retunderet factum, se non esse *σόφον*, seu sapientem, sed *φιλοσοφον*, sive sapientiæ amatorem ingenue, modestéque respondit. Hoc deinde nomen, ut inquit S. Aug. b) ita posteris placuit, ut quantalibet de rebus ad Sapiéntiam pertinentibus doctrina quisque vel sibi, vel aliis videretur excellere, nonnisi Philosophus vocaretur. Itaque Philosophia juxta nominis etymon, Amor, sive Studium Sapientiæ dicitur: In re autem à Tullio c) optime definitur esse *Rerum divinarum & humanarum, causarumque, quibus hæ res continentur, scientia*. Quare ut Philosophi prærogativam jure sibi quis adscribat, satis ei nequaquam est res ipsas nōsse, sed earum quoque rationes, causas, modosque, quantum fieri potest, apprehendat, & è legitimis principiis deducat, est necesse. Nuda rei, aut facti notitia cognitionem historicam parit, ast dum rationem cur quidquam sit, vel fiat, aut esse, vel fieri possit, sufficientem reddimus, scientiam philosophicam habere dicimur.

PROPOSITIO II.

Hæc Scientia revera existit.

Adeptu quidem impossibilis visa fuit Academicis, qui teste Tullio d) nihil cognosci, nihil

b) L. 14. de Trin. c. 2.

c) L. 2. de Offic.

d) L. 1. Acad. qq.

nihil percipi, nihil sciri posse, opinionibus, & institutis omnia teneri, nihil veritati relinqui: deinceps omnia tenebris circumfusa esse dixerunt. Dumque nihilominus in eo toti erant, ut veritatem inquirerent, omnem ex hac rerum universitate Philosophiam, scientiamque amoliebantur. Verum imbecillis adeo ingenii neminem fore existimamus, qui horum præjudiciis adsentiat. Plurima sunt, & meridiana luce clariora principia, si per singulas Philosophiæ partes divagemur, ex quibus cognitiones plurimæ, certæ, ac evidentes per legitimam, ut vocant, consequentiam eruuntur, in quo scientiæ notionem existere nullus ignorat, nisi in Philosophia plane sit hospes. Plurima sunt, de quibus dubitare haud possumus, nisi talparum instar in meridie cœcutire, & cum Acatalepticis in summam prolabi vesaniam velimus. Judicium de omnibus esse suspendendum, persuadere adnituntur Sceptici; at si nobis fluctuandum est semper, nec in veritatis inquisitione portum attingere unquam possumus, frustra profecto Sapientissimus Naturæ Auctor vim cogitandi adeo excellentem, & ardentissimam sciendi cupidinem, qua in veritatis assecutionem rapimur, nec ante quiescere volumus, quam intellectui satisfiat, animis nostris indidisset. Itaque saniolem amplexi Dogmaticorum partem rite concludimus, non modo

possibilem esse, verum etiam actu cognitionem, sive scientiam philosophicam apud nos reperiri.

PROPOSITIO III.

Ea primo Parenti à Deo infusa, & inde in posteros transmissa, nunquam orbe penitus extorris fuit.

Ortum Philosophiæ à Deo tamquam à Causa prima repetendum esse merito censemus; Dominus enim dat sapientiam, & ex ore ejus prudentia, & scientia. e) Vetus autem opinio est Theologorum æquè, ac Philosophorum consensu firmata, eam numeris omnibus absolutam primo Parenti à Deo conditore fuisse infusam. Adamum certe perfectissima rerum naturalium scientia excelluisse, vel ex eo luculenter colligimus, quod attestante sacro textu f) cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus Cœli ea imposuerit nomina, quæ naturæ cujusvis responderent. Qui congruis nominibus (verba sunt S. Jo. Chrysostomi) jumenta adpellare, & volatilia cœli, & alias bestias potest, quomodo non omni sapientia, & industria pollet? g)

Aper-

e) Proverb. c. 3.
4. in Gen.

f) Gen. 2.

g) Hom.

Apertius id eruitur ex eo S. Scripturæ testimonio. *h)* *Disciplina intellectus replevit illos* (primos parentes) *creavit illis scientiam Spiritus, sensu implevit cor illorum, & mala, & bona ostendit eis.* Quibus verbis præcipuas quatuor Philosophiæ partes expressas videmus. Quid quod Josephus *i)* narret, Sethi nepotes Cœlorum ordinem, ac fiderum cursus observâsse; *neve inventa sua ex hominum notitia dilaberentur, cum generalem Mundi interitum, unum incendio, diluvio alterum prædixisset Adamus, duas excitasse columnas, alteram lateritiam, alteram lapideam, & utrique sua inventa insculpsisse, ut si lateritia diluvio periret, superstes esset lapidea, quæ hominibus discendi copiam faceret.* Etsi vero relatio hæc fabulosa forte sit, ut nonnulli existimant, accommoda tamen est, ut opinio de propagata per Adamum in posteros Philosophia esse antiquissima evincatur. Hinc audiendi non sunt, qui cum Thomasio, Gundlingio, Huetio omne Philosophiæ studium apud Patres ante-diluvianos viguisse negant. Neque satis mirari possumus Diogenem Laërtium, qui *k)* incunacula Philosophiæ in Græcia collocavit. Quippe ab Assyriis, Chaldæisque, quos Tullius *l)* cognitione astrorum,

A 4

soler-

b) Eccl. 17. v. 5. & 6. *i)* L. 1. Antiq. Jud. c. 3. *k)* Proœm. ad vit. Phil. *l)* L. 1. de Div.

solertiâque ingeniorum antecelluisse memorat, Arithmeticam teste Josepho *m)* per Abrahamum translata ad Ægyptios, hosque ab eodem Astrologiæ studium edoctos fuisse, ex relatione Alexandri Historici apud Eusebium *n)* accepimus. Atque ut de sapientia Moy- sis, qui 400 annis Bellum Trojanum præces- serat, Danielis, Salomonis &c. taceamus, ex antiquissimis instrumentis eleganter probat Cl. Aug. Steuchius *o)* omnem philosophiam à Chaldæis ad Hebræos, ab Hebræis ad Ægy- ptios, ab his ad Græcos, à Græcis tandem ad Romanos fuisse profectam, neque dein- cept orbe ullo unquam tempore penitus exulâsse.

PROPOSITIO IV.

A Græcis tamen plurimum exculta, & aucta, subinde in varias abiit Sectas.

Id quidem gloriæ perlibenter Græcis tri- buimus, Philosophiam ab iis plurimum lucis, & incrementi accepisse; enimvero non singulas modo partes ejus peculiari, & nun- quam satis laudanda industria excoluerunt, verum

m) L. 1. Antiq. Jud. c. 9. *n)* L. 9. Præpar. Evang. c. 4. *o)* L. 1. de Perenni Phil. c. 1.

verum etiam in unum corpus digestas ad
feram posteritatem transmiserunt. Varias inde
pro vario philosophantium genio enatas
fuisse Sectas vidimus. Thales Milesius Jo-
nicam, Pythagoras Italicam, Socrates, &
Plato Academicam, Stoicam Zeno, Epicu-
rus Democriti vestigia premens Atomisticam
erexit. Aristoteles prima Sectæ Peripate-
ticæ fundamenta jecit: hæc posteaquam diu
sepulta jacuisset, sub initium Sæc. IX. ab
Arabibus excitata in Scholasticam deinceps
abiit, rursusque pro varia Aristotelem ex-
plicandi ratione in celeberrimas tres Sectas
Thomisticam, Scotisticam, & Nominalem
divisa fuit, tenuitque ferè Sola in universis
Europæ Scholis principatum, donec circa
medium Sæc. XVII. caput extulisset Mecha-
nicum philosophandi genus à Viris quidem
antiquissimis cultum, sed suis è cineribus
potissimum à Galilæo de Galilæis resuscita-
tum, atque à Gassendo, Cartesio, Newtono
peculiarium Sectarum Parentibus auctum,
novisque inventis illustratum.

PROPOSITIO V.

Harum Sectarum nulla prorsus contemnenda, sed e singulis, quod veritati magis accedit, eligendum.

Arbitramur enim cum Lactantio p) *nul-
lam sectam fuisse tam deviam, neque Phi-
losophorum quemquam tam inanem, qui non vi-
derit aliquid ex vero.* Unde Sectas omnes
respicimus, nihil eis honoris debiti detrahen-
tes, & præprimis Scholam Peripateticam cum
laude nominamus, qua & plures Patres, ut
fidei dogmata explicarent, usi sunt, quam-
que præclari Doctores, ut Petrus Lombar-
dus, Alexander de Ales, Albertus M. S. Bo-
naventura, D. Thomas, Scotus, Ocham &c.
suis commentariis non mediocriter illustrâ-
runt. Nec tamen ita comparati sumus, ut
eorum numero accedamus, qui, prout loqui-
tur noster Alphonfus à Castro. q) *Volunt
hominum Scripta velut Divorum oracula recipi,
illumque honorem illis exhiberi, qui solis sacris
Litteris debetur; non enim juravimus in verba
hominis, sed in verba Dei.* Ea philoso-
phandi methodus optima est, in qua non
quæritur, quis quidpiam dixerit, sed quam
recte. *Cum sapere, id est, veritatem quærere
omnibus*

p) L. 7. Div. Instit. c. 7.
hæres. c. 7.

q) L. 1. Contra

omnibus sit innatum, ait Lactantius r) sapientiam sibi adimunt, qui sine ullo iudicio inventa majorum probant, & ab aliis pecudum more ducuntur. Sed hoc eos fallit, quod majorum nomine posito non putant fieri posse, ut aut ipsi plus sapiant; quia minores vocantur, aut illi desipuerint; quia majores nominantur. Igitur apes imitandas assumimus, quæ per prata, campos, hortosque vagantur, floresque ad faciendum mel idoneos carpunt, deinde quidquid attulere disponunt, atque per favos digerunt, utque Virgilius canit -

- - - - - *Liquentia mella*
Stipant, & dulci distendunt neclare cellas.

Harum exemplo & nos nullius in hominis verba jurantes ea seligere constituimus, quæ meliora sunt, eamque in adiaphoris (semper tamen intra prudentiæ limites) tenere viam, qua planius, propiùsque veritatem assequamur.

PROPOSITIO VI.

Philosophis nihilominus in materia communi, & connexa cum dogmatibus Theologiæ non remanet absoluta sentiendi libertas.

Condemnanda certe effrænis eorum quidquid audendi libido, qui nulla, vel admodum

r) L. 2. Div. Instit. c. 8.

modum exigua in disceptationibus philosophicis veritatum revelatarum cura tanguntur, idque mordicus defendendum assumunt, quod ipsorum arridet genio, tametsi cum sacratoris doctrinæ placitis concordare non videatur. Dedignantur profani hi consensum Philosophiæ cum Theologia, atque cum impio Spinoza s) persuadere sibi pergunt, *neque Theologiam rationi, neque rationem Theologiæ ancillari.* Hisce præjudiciis occupatus Petrus Pomponatius Philosophus Mantuanus Immortalitatem humanæ Mentis de fide quidem certam, at philosophice negandam esse supercilio plane dictatorio inferre non dubitavit. Sed quorsum hic luxuriantis ingenii pruritus? num forte verum vero contrarium esse valet? Num Deus Fons, & origo omnis veritatis ordinem Gratia, ac Naturæ sic instituit, ut, quod falsum est in Natura, in ordine Gratia ceu verum reputari possit? absit; nam summa Veritas sibi contradicere nequit. *Neque enim alia esse potest Theologorum veritas, alia Philosophorum* (ait doctissimus Lud. Muratorius) *alia Dei, alia hominum; ac proinde cedat oportet ratio fidei, non fides rationi, sicut æquum est, ut homines Deo, non Deus hominibus cedat. t)* Philosophiæ ceu ancillæ non dictandi libertas,

s) Fr. Theol. polit. c. 15. t) L. de Moder. Ingen. c. 21.

tas, sed parendi necessitas propria sit; Theologiae tamquam heræ tota dominandi potestas est relinquenda. *Quid mirum*, ait S. Hier. ep. ad Magnum apud Cl. Habert u) *Si & ego sapientiam sæcularem ... de ancilla, & captiva Israëlitem facio? sed Domini voce præceptum, mulieris captivæ radendum caput, supercilia, & ungues corporis amputandos, & sic eam habendam in conjugio*, Deut. 21. v. 12. Coniungatur Philosophia profana cum sacra Theologia, ita tamen, ut illa Christiana fiat, non hæc profana, & naturalis evadat. *Serviat illa, hæc dominetur ancillæ, & captivæ, supercilia radat, arrogantiam coërceat, & petulantiam comprimat, circumcidat ungues, ne ad supernaturalia manus mittens, ea potius deturpet, quam elucidet.* Ita Habert Loc. cit. Duplex idcirco extremum maximopere evitandum, ut neque summa fidei mysteria rationi naturali velut unicæ detegendæ in iis veritatis regulæ cum Naturalistarum turba indecenter subijciamus: neque rationes omnes philosophicas è Scholis Theologicis eliminandas cum Luthero arbitremur. *Erunt enim ii*, ait Doct. Melchior Canus x) *si ita res procedit, optimi præstantissimique Theologi, qui plurima loca memoria tenuerint, & quod Jurisperitis objicitur, qui elenchi fuerint librorum,*

u) De Euchar. c. 13.
Theol. c. 3.

x) L. 9. de Loc.

rum, & indices. Id quod in Germania regnante Luthero accidit, ut Sutores, qui Novum Testamentum memoriæ mandarunt, magni, & præclari Theologi haberentur: atque adeo mulierculæ, quoniam Evangelia, & Paulinas Epistolas memoriter recitare poterant, omnium Academiarum Theologos ad disputandum provocarent. Tanta igitur in materia communi, & connexa cum dogmatibus Theologiæ hanc inter & Philosophiam concordia servanda est, ut neque directè definitionibus Ecclesiæ contradicatur, neque statuatur quidpiam, quo posito veritas ab Ecclesia recepta defendi nequeat, nisi cum violenta interpretatione in sensum ab ea intentum detorqueatur. Error in Philosophia persæpe caudatus est, longumque post se trahit errorum firma, quos sacratior Theologiæ disciplina nunquam non abominata fuit. Latet neminem vel mediocri sacrae Historiæ notitia imbutum, quantam in Ecclesia Dei stragem vana, & effrænis philosophandi ratio causârit. Prodierunt ex Academia, numerisque Pythagoræis Æones Valentini, Ebionis Item, Cerinthis, Cerdonis, & Menandri deliria, & universa Gnosticorum Secta, in qua hæresum Panspermia continetur. Stoa detestabiles Marcionis, & Manichæorum foetus enixa est: ex Epicuri hara integri Materialistarum, Naturalistarum, Libertinorum, De-

ista.

istarum &c greges evolarunt. - - Atque
 ut cœtera silentio premamus, ex hoc uno,
 quod Philosophi naturam ab hypostasi rite
 non distinxerint, enormes circa Ss. Trinita-
 tis, ac Dominicæ Incarnationis mysteria
 Sabellii, Arii, Tritheitarum, Nestorii, &
 Eutychis hæreses prorupere, ut adeo Philo-
 sophos illimitatam ubivis sentiendi libertatem
 affectantes merito *Hæreticorum Patriarchas*
 adpellaverit Tertullianus. y) Ratum itaque,
 fixumque manet, quod initio posuimus, in
 materia communi, & connexa cum Dogma-
 tibus Theologiæ Philosophis utut Eclecticis
 absolutam non concedi opinandi licentiam.

EX LOGICA.

PROPOSITIO I.

*Logica Scientia rationalis discretiva veri
 à falso modum sciendi pro objecto
 respicit.*

Logica prima Philosophiæ pars à græca
 voce λόγος derivata facultatem deno-
 tat non ore, sed mente Sermocinandi.
 Miræ sunt laudes, quibus eam Veteres
 æque,

y) de anim. c. 2.

æque, ac Recentiores extulerunt. Ab Aristotele 2) *Organum*, seu *Instrumentum sciendi*, à Tullio. a) *Veri*, falsique *disceptatrix*; à S. Augustino b) *Disciplina disciplinarum* vocatur: Eam alii cum Scoto c) *Facultatem rationalem discretivam veri à falso*: *Scientiam* alii recte *cogitandi* adpellârunt. Sanior in eo Philosophorum pars conspirat, *Scientiæ prærogativam Logicæ* omnino convenire; Tradit enim præcepta, & regulas, quibus *Mens humana* in recta veri cognitione, aptaque ejus explanatione dirigitur, quæque ex veris, & evidentibus principiis per legitimam demonstrationem eruuntur. Quoniam vero *Logica* in cognitione veri non quiescit, sed eo intrinsece, ac immediate tendit, ut *Mentem* dirigat, ipsamque perficiendis omnibus operationibus suis idoneam reddat, omnis evitandæ confusionis ergo duo quam maxime sunt distinguenda: *Objectum* nempe, ac *Materia Logicæ*. *Objecti* nomine illud intelligimus, circa quod *Facultas scientifica* demonstrative versatur, cujusque naturam, & principia inquirat, affectiones item, atque proprietates manifestat: at vero id, circa quod *Scientia* directive occupatur, usitato in Scholis vocabulo *materiam* ejus nuncupamus.

- 2) L. 3. Metaph. a) L. 4. QQ. Acad. c. 28.
 b) L. 2. de Ord. c. 13. c) Q. 1. Super Univers. Porph.

mus. Hinc pro Logices objecto modum sciendi, seu regulas illas, quibus Mens in operando dirigitur, ea de causa statuimus, quod de his ita differatur in Logica, ut demonstrationes omnes in ea adferri solitæ circa modum sciendi totæ sint, nihilque pene earum detur, quod ad illum unice non pertineret. Operationes porro Intellectus, ut dirigibiles, materiam Logicæ dicimus; hujus enim finis intrinsecus, & immediatus est, mentem ad verum inveniendum idoneam reddere, ac ita perficere, ut rectè operetur.

PROPOSITIO II.

Harum operationum quatuor assignamus, Perceptionem scilicet, Judicium, Discursum, ac Methodum.

Sunt quidem, qui cum Cl. Edmundo Purshotio *d*) duas tantum cogitandi rationes perceptionem videlicet, atque Judicium distinguunt; Discursum, ac Methodum ad hoc postremum esse referendum arbitrantur; Verum si operationum harum notionem prefusius expendamus, non Discursum modo à prioribus duabus, sed Methodum quoque à cæte-

d) P. 4. Log. c. 1. prop. 1.

cæteris tribus jure, ac merito distinctam effabimur; enimvero neque Discursum, qui transitus est ab uno judicio ad aliud, neque Methodum, cujus nomine actum illum designamus, quo Mens ideas, Judicia, atque Discursus inter se scientificè confert, ordinat, disponit, eorumque vitia detegit, quo veritas in obscuro posita tanto facilius eruatur, aliisque demonstretur, sub ratione Judicii, cujus est, aut prædicatum de subjecto adfirmare, aut negare, ullo pacto contineri deprehendemus. Hanc sustententes operationum Mentis distinctionem Logicam ipsam in Perceptivam, Judicativam, Discursivam, atque Methodicam partimur.

PROPOSITIO III.

Prima mentis operatio nunquam, nisi ratione subsequæntis Judicii tantum, falsa esse potest.

Simplex rei perceptio, quam teste Seneca e) Divinus ille Plato primus omnium *ideæ* nomine expressit, ea est mentis operatio, qua rem quampiam attingimus, quin de ea quidquam sive adfirmemus, sive negemus. Veritatem huic posse convenire, nemo ibit inficias, nisi cui animus est litem de nomine movere

e) Epist. 59.

vere. Quid enim est veritas Ideæ, quam conformitas ejus cum objecto, cujus est Idea? Rem autem in se persæpe talem, qualis in idea repræsentatur, adeoque perceptionem objecto suo consentaneam esse, experientia ipsa edocemur. Illam quidem ne ipsi veritatem ideæ tribuimus, quæ soli judicio propria est, & cui falsitas rigide sumpta, sive Deceptio opponitur; cum rem solum percipiendo nihil ei addamus, nihil detrahamus, veritas autem judicii in eo consistat, ut, quod subjecto congruit, ei tribuatur, quod vero haud convenit, subtrahatur. Id tamen evincere nitimur, suam etiam Ideæ veritatem, cui nulla falsitas proprie dicta, sed ignorantia duntaxat adversatur, ita propriam esse, ut nulla prorsus perceptio sit, cui formalis falsitas conveniret. Equidem idea semper illi congruit, cujus est perceptio, & licet res objecta sensibus, ut in se ipsa est, sæpe non percipiatur, percipitur tamen res ut objecta menti, quæ sola est immediatum ipsius perceptionis objectum. Neque Mens objectum percipiendo formaliter falli potest; cum rei nihil detrahat, quod tribuendum, nihil tribuat, quod ei detrahendum esset. Contingit etiam non raro, ut perceptio dissentiat ab objecto absolute in se accepto; at prout in certis adjunctis menti exhibetur, ei omnino conformem judicamus; cum stantibus iis

aliter, ac repræsentatur, nequeat exhiberi. Eleganter id explicat S. Augustinus f) inquiens: *Si quis remum frangi in aqua opinatur, & cum inde aufertur, integrari, non malum habet internuntium, sed malus est Judex. Nam ille pro sua natura non potuit aliter in aqua sentiri, nec aliter debuit. Si enim aliud est aer, aliud aqua, iustum est, ut aliter in aère, aliter in aqua sentiatur. Fatemur nihilominus, ideas non nunquam erroribus materiam, & occasionem suppeditare, ipsasque ob iudicium subsequens, seu materialiter falsas dici posse. Dum enim ita comparati sumus, ut de re nobis objecta id semper adfirmemus, quod in ejus idea relucet, id negemus, quod in ipsius, perceptione nobis non occurrit, primum est, nos frequenter deceptum iri, & plura tributuros, dempturosve rebus, secus ac earum naturæ conveniat.*

PROPOSITIO IV.

*Judicium est simplex mentis actus in an-
nuntu, vel abnuntu consistens.*

Per Judicium ideas consentientes componimus, ac dissentientes removemus. Hoc ut ex ordine, ac rite fiat, opus est, ut ideæ tam attributi, quam subjecti non modo legi-
time

f) L. de vera Relig. c. 33.

time expendantur, verum etiam inter se mutuo comparentur, ne cœco velut impetu id adfirmemus de alio, quod ei dissentaneum est, id vero, quod ei reapse convenit, imprudenter negemus. Idearum igitur habitudo menti reluceat, ejusque clara perceptio præcedat, est necesse, priusquam Judicium sive adfirmativum, sive negativum consequatur; quippe sensus intimus nobis manifestat, mentis annutum, vel abnutum tum primum elici, posteaquam claram convenientium, vel disconvenientium idearum cognitionem nacti sumus. Hæc sane concordantiæ idearum, aut discrepantiæ perceptio ab adfirmatione, ac negatione omnino differt, ut adeo integrum nobis esse censeamus à quorundam cum Cl. Antonio Genuensi aliter opinantium sententia declinare, ac judicii naturam in annutu, vel abnutu mentis constituere. Actus vero hic omnino simplex est: quemadmodum & ipsa convenientiæ, vel disconvenientiæ attributi cum subjecto habitudo simplicis objecti rationem complectitur; Unde à vero deflectunt, qui judicium ex ideis coalescere putant; equidem hæ solius materiæ rationem obtinent, circa quam judicium unam idearum cum altera per adfirmationem componendo, aut alteram ab altera per negationem disjungendo duntaxat occupatur.

PROPOSITIO V.

Falluntur Cartesiani, dum Judicium à Voluntate, non ab Intellectu proficisci dicent.

Novum sane paradoxon proposuit Renatus des Cartes g) dum judicium actum esse Voluntatis asseveravit; sed cum sciamus teste Tullio h) *Nihil tam absurdi dici posse, quod non dicatur ab aliquo Philosophorum*, mirum non est, plures cum Cl. Purchotio in absonam hanc Cartesii opinionem abiisse. Labile vero fundamentum est, cui innituntur, dum Judicium eo ex capite voluntatis actum esse contendunt, quod nunquam non cum Voluntatis propensione, & aliquando libera etiam determinatione, seu electione fiat. Enimvero solum inde fluit, actum judicii casualiter duntaxat, non vero formaliter liberum, à voluntatis quidem arbitrio nonnunquam pendere, semper tamen ab Intellectu proficisci, qui potentia necessaria est, subordinata nihilo minus potentiae liberæ, à qua nimirum ad agendum, vel non agendum d terminari queat. Alius est actus, aliud utriusque potentiae objectum. Velle bonum, & nolle malum ad voluntatem spectat, sed adfirmatio veri falsi-
que

g) P. I. Princ. c. 32.

h) L. 2. de Div. c. 58.

que negatio character est iudicii ad solam
 pertinens potentiam intellectivam. Caven-
 dum profecto, ne, dum iudicium voluntati
 adscribitur, eidem quoque Fidei assensus vin-
 dicetur, quæ germana fuit Calvini sententia
i) dicentis: Assensionem fidei cordis potius esse,
quam cerebri, & affectus magis, quam intelli-
gentiæ contra illud D. Pauli k) Fide intelli-
gimus, aptata esse secula verbo Dei. Verum
 placuit Cartesio, ut optime notat Cl. Leib-
 nitzius, hanc adstruere thesim, qua conse-
 quenter argueret, rerum essentias, & prima
 veritatum principia liberæ Dei dispositioni
 subiacere; cum enim voluntatem ejus ad extra
 liberrimam statuerit, rerum veritates autem
 ad eandem pertinere dixerit, inde per legi-
 timam consequentiam fluere arbitratus est,
 prima veritatum principia pro liberrimo ejus
 beneplacito, non secus ac rerum essentias
 pro libitu mutari potuisse, quod quam ab-
 surdum sit, ex Ontologia magis elucescet.

i) L. 3. Instit. c. 2. §. 8. k) Heb. 11. v. 2.

PROPOSITIO VI.

In Judiciis efformandis à vero sæpe deflectimus: igitur vitiis, quibus ea labefactari solent, per idoneum veritatis criterium, quod potissimum in regulis Logicalibus consistit, occurrendum est.

Tria potissimum sunt, quæ obicem nobis ponunt, ne recte, prout oportet, de rebus ipsis judicemus, præjudicia scilicet infantiae, mentis præcipitatio, & sermonis amphibologia. Cum lacte nutricis varios errores suximus, & ab unguiculis aniles fabulas, Poëtarum comenta, & falsitates plurimas edocti, ab iis etiam maturiores effecti ægre admodum recedimus juxta tritum illud Senecæ 1) *Dediscit animus sero, quod didicit diu.* Augentur errores, cum præceps non raro de rebus arbitrium ferimus, quas vel non satis ad examen reducimus, vel prorsus ignoramus. In bivio constitutos ambigere pudet, atque dum in mediis inscitiae tenebris versamur, ea tamen vanitas, & arrogantia nobis dominatur, ut nihil magis horreamus, quam ingenue fateri, nos quidquam ignorare: hinc quidquid in mentem venit, aut recipimus,
aut

aut respuimus, antequam quid adfirmandum, quid negandum sit, deliberemus. Sermonis insuper, & vocum ambiguitas in errorem nos impellit, dum ad verba magis, quam ad res ipsas animum applicamus. Igitur nullus non movendus est lapis, ut hæc judiciorum nostrorum vitia penitus excutiantur. Præjudicia, quæ infantiae tempore hausimus, animus deponat, nihilque eorum, ceu verum admittat, nisi ad rationis trutinam revocatum, riteque fuerit expensum. Ne simus ex eorum numero, quos sola hominis convincit auctoritas, *quique sine ullo judicio*, ut ait Lactantius *m) inventa majorum probant, & ab aliis pecudum more ducuntur*. Id jam dudum Tullius *n)* probare non poterat in Pythagoræis, qui, cum rationum pondere premerentur, nec effugii rima ipsis præsto esset, victoriam tamen sese adeptos jactitabant eo ipso, quod ad Magistrum sui auctoritatem provocarent identidem clamantes: *Pythagoras dixit*. Unde Cartesius Aristotelem imitatus, qui, *o) dubitationem ad capeffendas disciplinas utilissimam esse* adfirmavit, omnem a dubitatione inchoandam esse Philosophiam sapienter quidem statuit; Si nomine dubii methodici aliud non intellexit, quam judicii suspensionem in iis, de quibus evidentia principia non statim oc-

B 5

cur-

m) L. 2. Div. Instit. c. 8. *n)* L. 1. de Nat. Deor. *o)* L. 3, Metaph. c. 1.

currunt: Ast si de omnibus omnino, & serio quidem nos jubeat dubitare, ut parte prima Principiorum videtur indicasse, dubium isthoc assumere nec possumus, nec audemus; obex enim magis est, quam adjumentum ad veritatem comparandam. Ecquis enim de primis principiis, quorum veritas ex ipsis terminis manifeste adparet, serio, prudenterque valeat dubitare? quis ambigere de iis audeat, quæ per fidem nobis innotescunt? Profecto hæc dubitandi methodus à Pyrrhonicorum non differt deliriis, ut egregie ostendit Samuel Parckerus, qui Cartesium ea de causa Scepticis accensuit; tametsi Cl. Ant. Le Grand *p*) Magistrum suum inter Dogmaticos (jurène, an secus? alii viderint) referre adnitatur. Aliud judiciorum nostrorum vitium Præcipationem mentis esse commemoravimus: *Quod effugere qui volet* (inquit Tullius *q*)) *omnes autem velle debent, adhibebit ad considerandas res & tempus, & diligentiam.* Contraria contrariis curantur: Medicorum est effatum; neque proinde huic malo medebimur, nisi assensum nostrum in plerisque tantisper cohibentes ad ideas adcuratius attendamus. Cum vero sermo vel ambiguus, vel paulo obscurior videbitur, singulæ voces, quibus utimur, definiendæ erunt, idque ipsum ab iis, quibuscum res

p) Apal. pro Cartesio c. 2.

q) L. i. de Offic.

nobis est, postulemus oportet. Varia insuper varii veritatis judiciorum dignoscendæ criteria constituerunt. Cl. Tschirnhausen *r*) *Quidquid conceptibile est, verum: & quidquid concipi non potest, pro falso habendum esse pronuntiavit*: alii cum Cl. Cartesio veritatis criterium hac formula expresserunt: *Quidquid in idea rei clara, & distincta continetur, id ex vero de illa affirmari potest*. At quemadmodum prius, si de ideis vere, ac proprie talibus, adeoque mere positivis sermo sit, haud subsistit; cum plurimæ ideæ veræ dentur, quæ patim positivæ, partim negativæ sunt: ita nec posterius pro completo, securo, atque generali veritatis criterio haberi potest; quia (ut rationes alias prætereamus) nusquam Cartesius docuit, quam ratione idea quævis pro vera rei idea agnosci debeat, neque modum suppeditavit ideam deceptricem, quæ ipso auctore *s*) sæpenumero nonnihil claritatis, & nitoris habet, ab aliis ideis veris discernendi. Fallitur adhuc magis Epicurus, dum *judicia rerum*, ut inquit Cicero *t*) *in sensibus ponit*. Nullum enim latet, quam frequenter hi occasionem erroris administrant, & admissa hac regula eventurum est nobis, quod ipsi accidit Epicuro, ut solem bipedalem esse diceret, quod tam exiguæ molis in-

r) Medic. Ment. P. 2. Sect. 1. *s*) P. 1. Princip. §. 45. & 50. *t*) L. 1. de finibus.

intuentibus adpareret. Nobis proinde fatius visum est, præcipuum veritatis inveniendæ criterium in regulis logicalibus, cujusmodi sunt Definitio, Divisio, & Ratiocinatio collocare; nam his mediis & occulta rerum veritas detegitur, & quæ cujusvis sit natura, quæ proprietates, quæ affectiones, dilucidius explanatur. Solæ porro hæ regulæ ad verum à falso discernendum sufficere non videntur, sed in subsidium ea quoque præcepta vocanda sunt, quæ de rationum selectu, de auctoritate sive Divina, sive humana, de communi omnium persuasione, de manifesta denique sensuum experientia ab iis collecta tenemus, qui scientiam recte cogitandi solertius, ac felicius excoluerunt.

PROPOSITIO VII.

Intellectus concessis Legitimi Syllogismi præmissis cogitur ad assensum Conclusionis necessitate tam Specificationis, quam Exercitii.

Discurrendi necessitatem induxit imbecillitas, & Intellectus humani virtus angustis admodum limitibus coarctata; cum enim simplici intuitu rerum veritates, & idearum quarumcunque habitudinem attingere non valea-

valeamus, cogimur ignotæ rei scientiam ex cognitis emendicare; hinc discursum apposite definiit Cl. noster Fortunatus à Brixia, u) quod sit *Operatio finitæ mentis, qua ex nota habitudine duarum idearum ad tertiam, cui illæ comparantur, earundem habitudo inter se, quæ antea ignorabatur, colligitur.* Sicut autem ideas nostras per voces, Judicia per propositiones: ita discursum per varias argumentationum Species interpretamur; principem inter has tenet locum Syllogismus, qui tres terminos, totidemque propositiones complectitur ea lege inter se connexas, ut posterior è prioribus perinde, ac effectus ex sua causa sequatur. Neque proinde fieri potest, ut duo termini in præmissis cum tertio connexi sint, quin etiam inter se in conclusione conjungantur: neque contingere, ut Intellectus concessis legitimi Syllogismi præmissis conclusioni ex iis deductæ sive dissentiat, sive non assentiat. Equidem si de positivo dissensu loquamur, concors est Logicorum sententia, Intellectum necessitate contrarietatis, seu quoad speciem impelli ad inferendam conclusionem, posteaquam præmissas sive evidentes, sive probabiles admisit, adeo, ut oppositam inferre nequeat; quippe secus notissimis illis dissentiret principiis: *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.*

Dictum

Dictum de omni, dictum de quolibet; idque simul in conclusione perfracte negaret, quod esse in præmissis affirmavit; cum obvium, certumque sit Dialecticorum dogma, in una legitimi Syllogismi præmissa (altera interpretante) conclusionem contineri. Nulla in hoc difficultas; sed utrum intellectus datis boni Syllogismi præmissis etiam quoad exercitium, seu ita cogatur ad assensum conclusionis, ut ei non valeat non assentiri, in utramque partem disputari solet: id pauci quidam cum Raphaële de Averſa, & Eusebio Amort hac potissimum ratione pernegant, quod Intellectus Voluntati subjiciatur, à qua proin, ne vero etiam evidenter cognito quâ tali assentiatur, impediri possit. Nos tamen, quidquid sentiant alii, cum torrente Logico- rum partem adfirmantem adoptamus. Motivo nobis est ipsa idea potentiae naturalis quæ positis omnibus ad agendum requisitis non potest otiosa consistere, seu non operari: quocirca cum posito præmissarum legitimi Syllogismi assensu, in quarum altera conclusio ipsa virtualiter continetur, omnia præsto sint, quæ ad assentiendum conclusioni necessaria videntur, fieri non potest, ut Intellectus ceu Causa necessaria, & naturalis conclusioni ex præmissis jam concessis fluenti non assentiat- tur. Id, quod opponunt, nihil nobis negotii faceffit; Nam tametsi intellectus in

iis, quæ obscure cognita sunt, etiam quoad exercitium pareat imperio voluntatis, eoque se vertat, quo hæc ipsum inflectit; ab ejus quoque arbitrio in tantum pendeat, ut unum præ altero objectum consideret, aut eo relicto aliud expendendum assumat; postquam tamen objectum sibi rite præsens, ejusque veritatem manifeste cognovit, prohiberi à Voluntate nequit, ne verum esse judicet, quod verum esse intellexit. Liberum nobis est ambulare; ast in sensu composito, cum ambulamus, non possumus non ambulare: ita pene integrum remanet intellectui ex imperio Voluntatis hoc, aliudve objectum expendere, ipsisque præmissis vel assentiri, vel assensum suspendere; verum data hypothese, quod præmissis licet inevidentibus assensum præstiterit, necesse est, ut ipsi etiam conclusioni assentiatur, quæ in una præmissarum contenta, & concessa fuit.

PROPOSITIO VIII.

Conclusio semper præmissarum partem debiliorem sequitur.

Enimvero, nisi Conclusio partem præmissarum debiliorem sequeretur, major, & firmior foret connexio duorum inter se, quam fuerit connexio duorum cum tertio: adeoque

que conclusio tamquam effectus moralis præmissas ceu adæquatam suam causam perfectione superaret, quod tum Causæ, cum Effectus notioni manifeste repugnat.

PROPOSITIO IX.

Neque Scientia cum Opinione, neque cum actu Fidei de ulla potentia in eodem Intellectu circa idem objectum simul consistere possunt.

Tam aperta est propositionis hujus veritas, ut sive de Scientia in consortio opinionis sive cum actu fidei comparata differamus, nobis ne minimus quidem de ea dubitandi locus relinquatur. *Perspicuum est, ait Aristoteles x) fieri non posse, ut eandem rem simul opinetur quispiam, & sciat; alioquin existimaret eandem rem aliter se habere posse, & non aliter se habere posse, quod fieri nequit.* Est Opinio assensus quidem determinatus, sed quem semper formido de altera contradictionis parte comitetur; innititur enim principiis duntaxat probabilibus, adeo, ut in hujusmodi assensu ex æquo falli possimus, mentoque metuamus, ne res ipsa aliter se habeat, ac menti relucet. At *Scientia*, verba sunt S. Aug.

S. Aug. y) *Non solum comprehensivus, sed ita comprehensivus rebus constat, ut neque in ea quisquam errare, nec quibuslibet adversitatibus impulsus nutare debeat.* Idcirco non minus repugnat, ut Scientia, & Opinio in eodem Intellectu circa idem objectum formale simul componantur, ac impossibile est, ut Intellectus circa idem objectum assensum simul, atque dissensum eliciat. Quod quidem adeo verum est, ut neque actum opinionis cum actuali formidine junctum, neque opinionem radicaliter solum formidantem cum actu Scientiæ circa idem objectum formale in eodem Intellectu simul consistere posse arbitremur. Enimvero negligit Intellectus quasunque rationes probabiles, nec ab iis movetur, dum certam, & evidentem objecti cognitionem habet, vimque medii demonstrativi, & extremorum necessariam connexionem rite percipit. Eleganter id declarat Doctor subtilis z) inquit: *Cum inducuntur medium probabile, & demonstrativum ad eandem conclusionem, si bene percipiatur vis medii demonstrativi, nullum assensum generat aliud medium dialecticum impeditum a demonstrativo velut causa fortiori, & longe efficacius suadente, & convincente: unde Intellectus non movetur, imo si*
mo-

y) Lib. 1. de Acad. c. 7.
un.

z) 3. Dist. 24. Q.

moveretur, negligeret medium dialecticum; ut si quis ad aliquod objectivum videndum posset uti lumine Solis, utique negligeret exiguæ candelæ lumen. Non abs ratione prætendit Doctor, ut Vis mediæ demonstrativæ bene percipiatur; equidem cum medium illud valde sit absconditum, nec facile vis ejus attingatur, usu venire solet, ut, etsi demonstratio suppetat, conclusio tamen mediis probabilibus suadeatur, auctoritatibus, atque testimoniis firmetur, tandemque apodictice demonstretur. In quo casu medium dialecteticum præcedens dispositionis instar est ad formandam demonstrationem; hac vero rite percepta, mediæ dialecticæ, quod in Intellectu materialiter remanet, vis movendi penitus enervatur; juxta illud Scoti a) *Si aliquis habeat primo opinionem de aliquo, & superveniat demonstratio, corumpitur opinio.* Quod vero neque Scientia cum fide in eodem subjecto circa idem conciliari queat, vel sola convincit ratio, quam laudatus Doctor subtilis b) allegat inquiring: *De creditis revelatis non potest Viator habere scientiam proprie dictam de iisdem, quod patet primo ex parte revelatorum; quia cum fide non potest stare apprehensio terminorum in particulari distincta; quia tunc non essent credibilia; secundo patet ex parte impossibilitatis habituum; nam ad scientiam proprie dictam requiritur*

a) 3. Dist. 24. Q. un. §. ad Arg. princ. b) Loc. cit.

ritur evidentia objecti, evidentia autem objecti repugnat fidei, quæ est de non visis. Scientia claritatem, & nitorem: Fides obscuritatem objecti intrinsece sibi connexam habet. Credimus, ut cognoscamus, ait S. Aug. c) non cognoscimus, ut credamus; Fides est, quod non vides, credere; veritas, quod credidisti, videre.

EX ONTOLOGIA.

PROPOSITIO I.

Ens reale univoce convenit Deo, rebusque creatis; cum admixta tamen analogia attributionis.

A Logica ad primam Metaphysicæ partem, quæ pro objecto Ens reale sibi vendicat, & eapropter Ontologia dicitur, festinamus, Porro entis realis nomine juxta Scotum d) illud intelligimus, *Quod habet, vel habere potest entitatem extra animam.* Hujus notio, cum Deo, rebusque creatis ex æquo conveniat, non est, cur ipsum Ens reale utrique univocum esse inficiemur. Quippe de ratione univocorum est, ut in univocatis idem nomen, eademque ratio

C 2

sub-

c) L. de Vera Innoc. c. 350. d) Q. 3. Quodlib.

substantiæ per nomen significata reperiatur. Confirmat id lex apud Logicos pervulgata, qua univoca duntaxat idonea censentur sive ad inferendam Contradictionem, sive ad obeundas mediæ vices in Syllogismo, quod utrumque præstat Ens reale ad Deum, resque creatas comparatum. Receptam hanc in Schola subtili opinionem amplexi, in eorum tamen nequitiam sententiam abimus, qui partibus nostri Francisci Mayronii adhærentes ab univocatione Entis ad Deum, & Creaturas omnem prorsus analogiam excludere; Neque enim (ut phrasi Scholastica loquamur) Ens reale secundum eundem essendi modum, nec eodem ordine, nec secundum parem perfectionis gradum ad Deum, resque creatas descendit; Deus est Ens per essentiam juxta illud *e*), *Ego sum, qui sum*. Seu ut vertunt septuaginta: *Εγώ ει µιό αὐ.* *Ego sum ipse Ens*. Creatura est Ens per participationem; Ille Ens infinitum est, & in omni genere perfectissimum: hæc Ens finitum, & omni ex parte limitibus circumclusum. Itaque nomen, solamque notionem Entis universalissimam Deo, rebusque creatis communem, & univocam esse sustinemus; circa particulares autem rationes eorum ita philosophandum est, ut Deum, & Creaturam in iis tamquam duas res primo diversas, quæ nihil positivæ realitatis

e) Exod. 4.

litatis habeant, in qua reapse convenire dicantur, contemplemur juxta illud *Isajæ f*) *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum, & inane reputatæ sunt ei.*

PROPOSITIO II.

Inter gradus Entis metaphysicos datur in creatis Distinctio Formalis ex natura rei.

Famosum hoc distinctionis genus primus omnium in Scholas invexit Ven. Joannes Dominus Scotus Doctor subtilis; tametsi quidam velint, istud jam antea ab Henrico Gandavenfi, seu Bonicollio subobscurè fuisse insinuatum. Adverterat nempe Scotus pro eo, quo pollebat, ingenii acumine, dari tam in creatis, quam in Divinis attributa quædam, inter quæ nec formalis identitas, nec realis distinctio poni deberet; hinc aliam adinvenit, quæ nec rerum esset, nec nostræ mentis figmentum, atque Distinctio formalis ex natura rei, sive realis minor adpellaretur. Mirum vero, quantas hæc distinctio turbas in Republica litteraria excitârit! Plurimos doctrinæ novitas impulit, ut rationibus in unum congestis eam convellere niterentur, at eo successu, ut eorum nonnulli ve-

ritati cederent, & in eam, quam laceffere aggressi sunt, sententiam postliminio cum Cl. Antonio Genuensi abirent. Alii five ad conflandam Scoto, Scholæque subtili invidiam, five quod corticem duntaxat, non vero medullam sensus intenti examinârint, multis cum scommatibus celebrem hanc distinctionem exhibilaverunt. Atque ut Marsilii Ficini, Molinæ, Arrubalis, Bannezii, Caramuelis dicteria taceamus; Vasquez, Tournelii, Wittasse &c. distinctionem formalem à Scoto inter Essentiam, & Personalitates Divinas, inter Essentiam & attributa, atque inter hæc ipsa constitutam jam cum errore Joachimi Abbatis, jam cum Sententia Græcorum in Conc. Flor. sub Eug. IV. damnata, jam cum opinione Gilberti Porretani in Conc. Rhemenfi proscripta confundunt, & virtualiter condemnatam fuisse perperam prætendunt. Senserat idipsum Natalis Alexander, cujus verba recitat Cl. P. Bruno Parode. g) Verum pace tantorum virorum dicere nobis liceat, ipsos & præpropere supercilium erexisse, & in ferenda hac censura vehementer fuisse hallucinatos. Sane Scotum, ejusque sententias censorio stigmatate nulla unquam notavit Synodus, ut in Apparatu suo testatur P. Ant. Possevinus S. J. & Jussu Pauli V. S. Card.

g) Adnot. ad Hist. Eccl. Claudii Fleury 1. 69. §. 32.

S. Card. Congregatio, ut referunt P. Hugo Cavellus *h)* & P. Lucas Waddingus *i)* Solemni decreto sanxit, ut, quidquid esset Scoti, intactum à Censoribus permetteretur, quod factum oppido non fuisset, si ejus de Distinctione sententia cum Græcorum, Joachimi, aut Gilberti erroribus conveniret. Quidquid tamen de hoc argumento sit, ad nostrum haud pertinet Institutum inquirere, an hæc distinctio formalis in Divinis detur? Theologi magni nominis è Schola subtili hoc jam dudum evicere, neque desunt, qui Scotum ab impactis calumniis abunde vindicaverunt. Persuasum nobis duntaxat habemus, eam in creatis negari haud posse. Ad asserendum hoc nos impellit inevitabilis contradictio, quæ ea negata consequeretur. Enimvero de una ejusdem rei formalitate citra omne mentis figmentum quidpiam affirmatur, quod de altera cum veritate negamus. Exemplo id satis vulgari declaremus: Nullo Philosophorum refragante Animalitas in homine est principium sentiendi, Rationalitas non est principium sentiendi: Iterum Rationalitas principium est discurrendi, Animalitas e converso non est principium discurrendi &c. Quodsi jam Animalitas, & Rationalitas eadem formaliter indi-

C 4

stincta

h) In vita Scoti c. 1.
lig. in Vita Scoti.

i) Tom. 3. Annal. Re-

distincta realitas foret, idem simul de eodem
 & affirmari, & negari posset, quod solemni,
 & vulgato illi principio repugnat: *Impossi-*
bile est idem simul esse, & non esse. Igitur
 hujus contradictionis tollendæ gratia, cui ne-
 que distinctio virtualis, seu rationis ratioci-
 natæ, minus altera, quam Recentiones di-
 stinctionem appellant rationis ratiocinantis,
 sufficere videtur, distinctionem ex natura
 rei formalem omnino necessariam esse judica-
 mus. Ipsa sane compositio metaphysica, ipsa
 graduum prædicamentaliū in quovis indi-
 viduo realis, non ficta pluralitas, quorum
 alii magis, alii minus communes sunt, &
 seorsim quivis perfecte, ac adæquate con-
 cipi valet, quin alter in eodem conceptu
 reluceat, fundamentum nobis haud vulgare
 suppeditant distinctionem quamdam, quæ
 reali minor sit, virtuali major, inter gradus
 metaphysicos asserendi. Nec innumera fere
 alia rationum momenta desunt, quibus cele-
 bre hoc, totque Sæculis inconcussum distin-
 ctionis genus, si opus foret, propugnaturi
 essemus.

PROPOSITIO III.

Essentiæ rerum immutabiles, ac æternæ sunt.

Negavit hanc veritatem Cartesius, cum docuit, efficere Deum posse, ut prædicata repugnantia vera simul esse queant. *Hanc Doctoris sui sententiam, loquimur cum Cl. Petro Daniele Huetio Episc. Abrinc. k) abnormem licet, & deliram agnovere vetustiores Cartesiani, & deseruere quidam, plures defendere (inter quos non ultimum tenet locum Antonius le Grand, qui hoc paradoxon l) ex professo tuetur) recentiores velut falso ipsi afficiam ab eo abjudicavere. Nempe puduit eos ineptiæ hujus: in re aperta veritati repugnare non puduit; cum Cartesium id sensisse negarunt, quod compluribus locis m) clarissime traditum ab eo est. At quam enormiter hoc dogmate constituto à vero deviârit, non est, cur multis ostendamus; cœcum arbitramur, qui dicti falsitatem non pervideat. Si Deus essentias rerum invertere valeret, procul dubio efficere posset, ut prima quoque certæ cognitionis principia, quæ verissima, & evidentissima sunt, falsa evaderent, & obscura; quo da-*

C 5

to

k) Cens. Phil. Cartes. c. 1. n. 6. l) Institut. Philosoph. P. 2. c. 6. m) Epist. ad Henr. Morum. Item Med. 6. Resp. ad 6. Object. Tom. 1. epist. 110.

to omnis tum Fidei Divinæ certitudo, cum Scientiæ evidentia, ut paululum attendenti patet, exularet. Nihil præterea magis absonum est, quam comminisci, rem ab essentia sua realiter esse discretam, quod ex admissio Cartesii dogmate fieri posset. Vel enim, cum Deus rei cuiuspiam essentiam immutaret, res illa cum priori essentia sua maneret, vel secus; si ita: ergo essentia haud mutaretur. Si non: res igitur ab essentia sua realiter distingueretur; quod enim signum evidentius distinctionis realis, quam separatio? Ajunt quidem nonnulli Patres, Deum omnia posse, etiam quæ impossibilia sunt; at sensus eorum infinitis fere parasangis à sensu Cartesii distat. Volunt ii, infinitam Dei virtutem non esse juxta imbecillitatem nostræ mentis dimetiendam; cum plura facere possit, quam nos concipere valeamus; sed nusquam asserunt, Deum ea perficere posse, quæ ex intrinseca sua ratione repugnant: imo ex eo, quod hæc facere nequeat, omnipotentem Dei virtutem probant. *Multa non potest Deus, & omnipotens est*, ait S. Aug. n) & ideo omnipotens est; quia ista non potest. Rem totam declarat Hugo à S. Victore o) inquiens - *Summe potens est, qui potest omne, quod possibile est; nec ideo minus potest; quia impossibilia non potest, quia impossibilia posse,*
non

n) De Symb. c. 1. o) L. 1. de Sacr. Fidei P. 1.
c. 22.

non esset posse, sed non posse. Itaque omnia potest Deus, quæ posse potentia est; & ideo vere omnipotens est; quia impotens esse non potest.

PROPOSITIO IV.

Creaturæ nullum esse reale actuale essentiæ habuerunt ab æterno.

Hoc enim si creaturis concedamus, jam nihil superest, quam ut cum Democrito, aliisque ejusdem furfuris hominibus creandi potestatem, & annihilandi vim Deo abjudicemus; Equidem cum Creatio sit Productio Entis à non esse simpliciter ad esse simpliciter, & Annihilationis nomine veniet Reductio Entis ab esse simpliciter ad non esse simpliciter; jam res nulla è nihilo sui emergere, nulla in sui nihilum redire posset; semper enim illud esse reale actuale essentiæ præsto esset, à quo ad esse temporaneum transiret, & in quod ultimo tandem reverteretur. Minime quidem nos fugit ratio, quæ Henricum Gandavensem, & Ægydium Romanum impulit, ut exoticam hanc thesin propugnarent; enimvero putarunt hi, intelligi haud posse, qui Creaturæ ex omni æternitate dici valeant objecta Divinæ Scientiæ, quam *simplicis intelligentiæ* vocant Theologi, nisi eisdem aliquod esse reale actuale essentiæ, quod fundamentum foret

relationis ad Intellectum Divinum, ab æterno tribuatur. Sed numquid Deus etiam existentiam rerum æque, ac earum essentiam cognovit ab æterno? ecurr ergo nullum esse reale actuale existentiae ab æterno conceditur creaturis? quemadmodum igitur creaturis nullum esse reale actuale existentiae ab æterno tribuitur, etsi Deus earum existentiam per scientiam visionis cognoscat: ita quoque, licet per scientiam simplicis Intelligentiae rerum essentias intelligat, dicendum haud est, ipsas ullum esse reale actuale essentiae ab æterno obtinere. Ruit etiam hic, quidquid aliqui cum Poncio de esse diminuto commenti sunt, quod medium statuerunt inter esse reale, & esse rationis, quin tamen ab operatione Intellectus Divini dependeret. Nam præterquam, quod inter esse reale, & esse rationis, quæ in rationibus formalibus sibi contradicunt, nullum prorsus medium admitti queat, opinio hæc (nî rite explicetur) haud multum discrepare videtur ab errore Joannis Wicleff, qui teste Thoma Waldensi p) creaturis ab æterno quoddam esse attribuit, quod distinctum foret ab esse Dei. Eapropter saniores tam Philosophorum, quam Theologorum sententiam amplectimur, rebûsque creatis meram ab æterno possibilitatem vendicamus; quas quidem Deus ab æterno non cognoscit in se-
ip-
Di
pr
tia
ma
lig
ef
du
co
cu

p) L. 1, Doctrinæ fidei antiq. c. 8.

ipsis, ceu habentes aliquod esse reale, quo Divinum movere Intellectum, ejusque actum primario terminare possent; sed eas in essentia sua tamquam in objecto motivo, & primario (possibilia quæque repræsentante) intelligit, ipsasque concipit, in seipsis actu nihil esse, & solum aliquid esse posse: hinc secundum esse possibile solum relationem fundant cogniti ad cognoscentem, & instar objecti secundarii Divinam terminant cognitionem.

PROPOSITIO V.

Creaturæ Logicam possibilitatem formaliter habent ex se.

Eam à Sola Creatoris potentia repetendam esse censuit noster Gulielmus Ocham Scholæ Nominalium Princeps cum nonnullis, existimans, rem ea de causa possibilem dici, quod à potentia quadam produci possit, nec posse rem ut producibilem concipi, nisi prius potentia productiva concipiatur. Verum hæc differendi ratio possibilitatem objectivam, extrinsecam, & physicam cum possibilitate Logica, & intrinseca confundit, quæ juxta Scotum q) absolute ratione sui stare potest, licet per impossibile à nulla potentia respiceretur. Sane priusquam res

ab

q) 1. Dist. 36. Lit. M.

ab agente quopiam produci valeat, possibilis concipiatur, est necesse. Quæ enim ratio, quod homo à Deo produci queat, non item Circulus quadratus, quam quod huic ex sua ratione formali existere repugnet, non item illi? Timuit scilicet Ocham, ne si Creaturis aliquod esse possibile independenter ab Omnipotentia Dei concederetur, hæc à rebus creatis dependeret; sed, *incidit in Scyllam cupiens vitare charybdim*, Deumque hac differendi methodo impotentem reddidit; cum ratio, cur Circulum quadratum, aliamve Chimæram producere nequeat, non aliunde, quam à defectu omnipotentia Dei Secundum ejus principia peteretur. Nos igitur Doctoris Angelici, & Subtilis, post quos pleno agmine abeunt Recentiores, doctrinam secuti, Logicam creaturarum possibilitatem à rebus ipsis formaliter, ac intrinsece, seu ab intrinseca non repugnantia prædicatorum derivandam esse arbitramur. Hæc possibilitas in Sensu generalissimo accepta, non secus ac ratio entis Deo, rebusque creatis ex æquo convenire dignoscitur; cum & ab his, & ab illo repugnantia prædicatorum ad existendum absit. Ast si pressius, & proprie loquamur, magnum inter logicam Dei, & creaturarum possibilitatem discrimen deprehendemus, quemadmodum & supra de Entis analogia notatum reliquimus. Equidem

Deo

Deo possibilitas convenit à se; ut adeo nunquam concipi potuerit in potentia ad existendum, sed actu semper existens. Hoc tamen loquendi modo dicta non repugnantia ad existendum non tollitur, sed firmatur; nam quod semper intelligitur existere, semper intelligitur non repugnare. Creatura vero Logicam possibilitatem ex sese formaliter habet, non à se; in quocunque enim statu reapse consideretur, nunquam non primo diversa est a Deo, à quo proinde, cum conceptum creaturæ semper præferat, secundum omne suum esse constanter pendent. Neque inde, quod Creaturæ logicam possibilitatem, seu illam non repugnantiam prædicatorum ex sese formaliter, & intrinsece habeant, inferat quis, Deum destitui virtute sufficiente producendi creaturas, cum ex earum parte logicam requirat possibilitatem: hæc enim Omnipotentiae Dei nihil virtutis addit, neque complementum ejus ullo pacto dici potest; sed mera est aptitudo, ut a Deo, cui nihil factu impossibile est, nisi quod repugnantiam involvit, in rerum natura poni queant. Addendum postremo logicam hanc Creaturarum possibilitatem extrinsece, ac principiative ab Intellectu Divino earum prædicata non repugnantia cognoscente, ac connectente derivari; sub quo respectu possibilitatem logicam accepit Doctor subtilis, dum eam *Modum compositionis formatæ ab Intellectu*

telleſtu, illius, cujus termini non includunt contradictionem, appellavit,

PROPOSITIO VI.

Omnis natura creata singularis realiter distinguitur à subsistentia, vel Personalitate, quam ipsi superaddit suppositum, vel Persona.

Subsistentia ultimum velut complementum est Naturæ substantialis, vi cujus hæc alteri tamquam supposito tum *ut quo*, id est, ceu Pars suo toti, sustentanti, aut perfectibili, tum *ut quod*, sive ceu superius suo inferiori incommunicabilis evadit. Incommunicabilitas hæc formalis est effectus subsistentiæ, ut adeo natura subsistens nec actu, nec aptitudine alteri supposito communicari queat; licet communicabilitas, ut vocant, potentialis eidem non repugnet. Quocirca subsistentiam bene definivit Richardus r) esse *Intellectualis Naturæ incommunicabilem existentiam*. Ubi subsistentiam quidem ad naturam intellectualem restringit, quæ tamen ex æquo substantialem quamvis naturam complet. Enimvero subsistentia, Personalitas, sive hypostasis, & suppositalitas non reapse, sed pro naturarum, quas afficiunt, varietate discriminantur; ut adeo sub-

r) L. 4. de Trin. c. 22,

subsistentia relata ad naturam intellectualem personalitas, comparata vero ad naturam non intellectualem supposititalitas appelletur. Veteribus ante salutem reparam nullam fuit subsistentiæ notio; at posteaquam peracta Verbi Divini Incarnatio uberiores de ea disputandi campum aperuisset, ex illegitimo ejus conceptu, atque confusione cum Natura varii, & horrendi errores promanarunt. Hos evitaturi Naturam à supposito in creatis realiter esse discretam propugnamus. Si enim secundum diversum duntaxat intelligendi modum distinguerentur, Verbum Divinum non minus Personam, quam naturam humanam assumpsisset; nam quid manifestius, quam ea separari ab invicem haud posse, quæ eadem sunt reipsa, solaque ratione juxta varium intelligendi modum secernuntur? Hoc autem ipsum est, quod asseruit Nestorius, dum duas Christo Personas unam Divinam, Humanam alteram adfinxit; uti refert Jo. Cabassutius s). In quam hæresin teste Boëtio, cujus auctoritatem allegat S. Thomas t) non alia de causa lapsus est Nestorius, quam *quia credidit, idem esse Personam, & Naturam*. Eodem pene modo de hæreticis sui temporis sentiunt S. Jo. an. Damascenus u) S. Vigilius Tridentinus

s) Notit. Concil. de Syn. Ephes. Oecum. t) 3. Dist. 5. Q. 1. Art. 3. u) L. 3. de Fide Orthod. c. 3.

nus x) S. Epiphanius y) cujus hæc sunt verba: *Ideo hæretici errant; quia nihil aliud agunt, quam ut ostendant, Naturam, & hypostasim idem esse, quæ sane inter se differre veri Ecclesiæ Catholicæ alumni cognoscunt.* Itaque ne vel lato ungue à veris Ecclesiæ filiis recedere, vel cum perdita hæreticorum turba sentire videamur, dicendum omnino est, Personam & naturam idem non esse, sed veluti duo realiter distincta considerari oportere, quorum unum ab altero separari queat.

PROPOSITIO VII.

Subsistentia creata ultra existentiam nihil addit, nisi negationem duplicis dependentiæ. z)

Quamquam opposita Thomistarum opinio salve Religione defendi queat, hæc tamen, quam statuimus, sententia longe expeditior nobis visa est ad explicandum ea, quæ Fides Orthodoxa circa ineffabile Incarnationis mysterium docet. Enimvero si substantia creata quidpiam positivi foret, ea non secus, ac Natura humana à Verbo assumi potuisset; cum juxta Scotum nulla sit entitas positi-

x) Contra Eutichen.
Tom. 3. circa fin.
§. contra rationes.

y) In 6. Syn. A&. 6.
z) Scotus 3. Dist. 6. Q. 1.

fitiva, quæ non foret in potentia, ut ajunt, obedientiali, ut à Verbo assumatur. Imo quid vetat, quo minus eam, si in positivo statuatur, à Verbo reapse assumptam dicamus? Qualis enim tum subsistentiam creatam inter, & Verbi personalitatem oppositio? Non contraria; hæc enim solum inter qualitates reperitur. Non contradictoria, non privativa; cum hæc inter extrema utrinque positiva non intercedat. Num relativa forte? at etsi personalitas Verbi relativa sit; id tamen de Personalitate creata à nemine dici posse existimamus. Manet ergo, subsistentiam creatam, si ultra existentiam positivi quidpiam addere supponatur, non modo assumi potuisse, verum etiam à Verbo Divino reapse assumptam fuisse, quod Fidei Orthodoxæ manifeste refragatur. Videamus autem, quam apte sententia nostra cum doctrina fidei cohæreat: subsistentia creata, cum in negatione dependentiæ ad personalitatem Divinam consistat, huic contradictorie opponitur, adeoque cum ea de nulla potentia in natura creata componi valet; equidem Forma, ejusque negatio ita sibi adversantur, ut nulla ratione simul consistere queant; neque fieri potest, ut creata hypostasis sine natura existat; cum nulla negatio à quocunque subjecto separari possit, nisi per oppositam Formam auferatur. Sed quid? nonne omne negativum quidpiam po-

fitivi, in quo fundetur, præsupponit? Verum id quidem est in eo casu, quo negatio ita rei cuiusdam ab intrinseco competit, ut ei simpliciter id repugnet, quod tali negationi opponitur; falsum autem hoc esse dicimus tum, cum res sua carere negatione potest, & habere id, quod tali negationi adversatur; uti se res habet in proposito, ubi natura sua destitui subsistentia, & ab alieno valet supposito dependere.

EX AETIOLOGIA.

PROPOSITIO I.

Causæ secundæ non sunt mere Occasionales, sed effectuum suorum vere effectrices.

Communis hæc semper erat non minus Philosophorum, quam cæterorum hominum persuasio, quæ proinde Lex naturæ putanda est, Creaturis vim quamdam à causa prima inditam esse, qua vere agant, suosque effectus revera producant; sed fuerunt Veterum nonnulli teste B. Alberto M. a) & hodie Cartesiani passim eisdem assentiuntur, dictitantes, nihil in rerum natura ab entibus creatis reapse effici, sed ad eorum præsentiam Deum effectus quosvis juxta leges generales à se constitutas operari; quare Creaturas me-

ras

ras esse causas Occasionalis, non effectrices autumant, atque dum Vocabulum causæ retinent, significationem ejus, & vim nominis inficiantur. Nemo tamen ex omnibus Cartesii discipulis hanc Causarum occasionalium hypothesein & acrius defendit, & in ejus elucidatione longius processit, quam P. Nicolaus Malebranche Presbyter Oratorii Gallus, qui animam ipsam non secus ac Corpus omni agendi virtute destituit, & quovis stipite inertio-rem effecit; En verba ejus b) apud Cl. P. Fortunatum à Brixia c) latine reddita: *Non modo corpora non possunt esse veræ causæ ullius rei, mentes etiam nobilissimæ in eadem versantur impotentia. Nihil possunt cognoscere, nisi Deus ipsas illuminet. Nihil possunt sentire, nisi Deus ipsas modificet. Nihil possunt velle, nisi Deus ipsas versus se moveat Igitur concludendum est, homines quidem velle movere brachium, sed Deum solum posse, & nosse illud movere. Hæc vero Cartesianorum sententia (ut nihil jam de Opinatione Malebranchii dicamus, quæ in Conc. Trid. d) illis verbis jam antea proscripta fuisse videtur - Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere, anathe-*

D 3

ma

b) La recherche de la Verité L. 6. p. 2. Ch. 3.

c) P. 2. Metaph. Sect. 2. N. 153. d) Sess. 6. c. 3.

ma sit) hæc, inquam, Cartesianorum sensa universali omnium persuasione, ut indicavimus, & constanti Naturæ legi aperte contradicunt. Quis enim mortalium, si Cartesianos, & paucissimos quosdam excipiamus, qui deceptrices ideas suas, quam communem naturæ sensum sequi malunt, quis mortalium unquam dubitavit, homines, cum ambulant, ædificia construunt, & alia artium opera moliantur: Canes, cum feram insequuntur; Lupos, cum gregem infestant; pilas plumbeas è tormentis excussas, cum moenia sternunt, urbesque subvertunt &c. revera agere, & operari? Constans præterea Naturæ lex esse dignoscitur, ut effectus ii, quos experimur, nunquam non causis, à quibus procedunt, proportionem servata respondeant, e. g., ut ictus lapidis, quo feritur homo, perpetuo & lapidis ferientis massæ, & celeritati commensuratur. Quæ autem legis hujus ratio reddi posset, si causæ secundæ omni vi activa destitutæ sint, & ad earum præsentiam omnia hæc à solo Reo efficiantur? Quæ ratio, quod ad præsentiam majoris sive massæ sive celeritatis minor ictus non consequatur, & vicissim? Tandem quid apertius est, quam quod in causarum occasionalium hypothesis Philosophia definat esse causarum per effectus, & effectuum per causas investigatrix? Quæ cum ita se habeant, jure ab improbanda hac Cartesianorum

norum opinione recedentes arbitramur, entibus creatis veram agendi, suosque effectus producendi virtutem non nisi cum temeritate, & absque omni prorsus fundamento tolli.

PROPOSITIO II.

Causæ secundæ tamen nusquam creavunt, nec Virtus creatrix ullo pacto eisdem convenire potest.

Causas secundas nullum unquam effectum ex nihilo sui & subjecti produxisse; satis aperte tum è Scripturarum oraculis, cum ex Ecclesiæ definitionibus edocemur. Illæ enim e) ita testantur: *Qui vivit in æternum, creavit omnia; & f) Qui omnia creavit, Deus est,* Hæc vero in Conc. Nycæno, & Lateranensi g) errorem eorum, qui contrarium sensere, condemnavit. Ruit ergo infamis error Simonis Magi, qui mundum ab Angelis creatum, angelos autem à Deo ex complexu Helenæ cujusdam fuisse prognatos effutire non erubuit. Ruit etiam error Cerinthis, & Avicennæ Arabis opinantium, à prima intelligentia secundum, à secunda tertiam, & sic deinceps, ab ultima tandem universam adspectabilis Mundi compagem fuisse creatam. Major in eo difficultas est; Virtusne creatrix causis se-

D 4

) Eccl. 18. f) ad Heb. c. 3. g) cap. Firmiter. de summa Trin.

cundis attribui possit, tametsi nullum usquam effectum procreârint? Scholarum Primates, ut S. Bonaventura, D. Thomas, Scotus, Ocham, Aureolus &c. id negant; adfirmant nonnulli cum Durando Episcopo Mimatensi. Sanio rem amplexi partem Creaturis neque ut Causis principalibus, neque ut Instrumentalibus convenire posse virtutem creatricem opinamur. Atque ut a priori parte initium ducatur, ad commonstrandam ejus veritatem argumento nobis est ipsa imbecillitas Creaturæ. Productio rei ex nihilo sui, & subjecti virtutem arguit infinitam; nam in causis præcisis, & adæquatis alicujus effectus, quemadmodum adfirmatio est causa adfirmationis: ita negatio est causa negationis; causa vero præcisa, & adæquata agendi cum dependentia a subjecto est finitas Creaturæ, ob quam eminenter continere non potest causalitatem causæ materialis: igitur causa præcisa, & adæquata agendi sine dependentia a subjecto est Infinitas Dei, propter quam (cum nulla causalitatum sphaera constringatur) in genere causæ efficientis concursus supplere valet causæ materialis: idcirco, quia Creaturæ, de cujus ratione intrinseca est Finitas, Virtus infinita nullo modo convenire potest, illa neque vim ullo pacto sortiri valet, ut veluti Causa Princeps effectum aliquem ex nihilo sui, & sub-

jecti

jecti producat. *Creatio est naturæ magnificæ operatio*, ait S. Cyrillus *h)* & *ultra mensuram creaturæ*. Et S. Augustinus *i)* concludit *Angelum tam non posse quamvis rem creare, quam neque seipsum*. Neque porro minor est repugnantia, ut Creatura tamquam Instrumentum obedientiale elevari queat ad creandum; quippe si ita elevari posset, virtutem utique inchoatam haberet, vi cujus solis naturæ viribus actionem poneret, quam inter, & Creationem proportio versaretur; at sane proportio nulla, imo verius oppositio maxima datur inter actionem creativam a subiecto independentem, & actionem creaturæ, quæ, cum limitata sit, a subiecto perpetuo dependet. Præterea si Creatura velut Instrumentum ad creandum effectum elevaretur, ea vel immediate terminum creationis attingere, vel dispositionem saltem aliquam ad creandum effectum ponere deberet; neutrum porro dici valet; tum quod Creatio, seu Productio Entis ex nihilo sui, & subiecti nullam prorsus subiecti dispositionem requirat; tum quod instrumentum causæ Principi serviat Solum ad producendum effectum, eumque virtute propria immediate haud attingat: fluit inde, quod thesis loco posuimus, causis secundis nullatenus concedi

D 5 posse,

h) L. 2. contra Julian. *i)* L. 9. de Gen. ad Lit.

posse, five ut creare rem quampiam valeant tamquam causæ principales, five tamquam instrumentales. Noverunt id optime Patres Conc. Nycæni, qui ut perversum Arii dogma convellerent, Verbum Divinum non esse Creaturam, sed Deum ex eo vel maxime probarunt, quod omnia creârit; quam rationem tamen nihili fecissent, & facillimo negotio eluissent Ariani, si Creaturæ creandi virtus vel tamquam causæ principi, vel tamquam instrumento communicari posset.

PROPOSITIO III.

Miracula proprie dicta demonstrante id sola ratione naturali evidenter sunt possible.

Miraculum dicimus opus omne, quod tam vires, quam exigentiam totius naturæ creatæ transcendit. Hæc miraculi notio minutis illis Philosophis non probatur, qui ut universa fatali cuidam necessitati substernerent, miraculum cum mirabili confundentes, nihil, quod vires, & totius naturæ creatæ superaret exigentiam, fieri posse ineptissime docuerunt. Hinc Spinoza k) miraculum definivit esse *Opus naturæ, cujus causam naturalem exemplo alterius rei solitæ explicare non*

possu-

k) Tr. Theol.

possumus. Hobbes *l)* miraculum cum effectu naturali contorquet, ejusque causas quidem in natura existere, at comprehendere a nobis haud posse asseverat. Eadem fuit Nehemiæ Grewii *m)* mens; quibus ex esse consentit Joannes Lockius *n)* dicens; *Miraculum est operatio in sensus incurrens, quam spectator ut Divinam intuetur; quoniam captum suum excedit, & contraria est (prout ille quidem credit) stabilitis in natura legibus.* Bern. Connorius *o)* quidquid miraculosum dicimus, ex naturæ, mortusque legibus, principiisque medicis explicare aggressus est; neque jam commemorare volumus ineptos Humii, Rousseau &c. conatus, qui in eo toti sunt, ut miraculorum sive existentiam, sive possibilitatem penitus e medio tollant. Communis horum error in eo versatur, quod leges naturæ ex ipsis fluere rerum mundanarum essentiis, violari proinde, aut commutari non posse arbitrentur; haud attendentes, eas inde hypothetice solum derivari, nimirum si Auctor naturæ velit, ut res juxta vires sibi consentaneas agant; idipsum autem velle, ac nolle liberrimo ipsius arbitrio stare. Enimvero Naturæ leges non profluunt ex principio contradictionis, & inexpugnabilis neces-

l) In Leviath. c. 37. *m)* L. 4. Cosmol. Saceræ c. 5. *n)* Disc. sur les Miracles. *o)* Evang. Medic. Art. 5. & 6.

necessitatis, ut præfert impium Spinozæ fa-
 tum; sed ex principio convenientiæ, & or-
 dinis, ut adeo pendeant a liberrima Dei
 dispositione, qui sicut Naturam, ejusque
 Leges condidit, ita in naturam, ejusque
 leges summum dominium habet. At cur-
 sum naturæ unquam præverti posse negat
 Spinoza p), ait enim, cum naturæ leges sint
 ipsissima Dei volentis decreta, quæ si mutari
 unquam contingeret, ipse immutabilis Deus
 mutaretur. Verum impius hic Scriptor im-
 mutabilitatem Dei tuendo illimitatam ejus
 evertit Libertatem. *Licet enim* (verba sunt
 Sapientissimi Pontificis Benedicti XIV. q)
quando novi aliquid in Mundo accidit, sciamus,
Deum tunc primo non cognoscere rem aliquam
sibi antea occultam, neque novum de illa decre-
tum edere, & præterea admittamus connexionem
secundarum causarum earum Subordinationem,
& partium universi inter se dispositionem esse
adeo inter se nexas, & constantes, ut ab uno
summe libero, cui omnia comperta sunt, dirigan-
tur; hinc tamen exclusio cujuscunque miraculi
inferri non potest, multoque minus dici fore, si
ea contingant, ut immutabilis Deus mutetur,
cum miracula, & prodigia liberæ Voluntatis
Dei sint opus, non voluntatis quidem, genera-
les, atque consuetas naturæ leges dirigentis, sed
 pecu-

p) Loc. cit. q) Vol. 3. de Canonizat Sanct.
 Diff. I. N. 12.

peculiaris, quæ sibi pro sua libertate agenda quædam insueta reservavit, & quæ, cum recedit a consuetis, & sibi præscriptis in rerum gubernatione, legibus, tunc potissimum exequitur libere illa suæ peculiaris Voluntatis decreta ab æterno fixa, & rata. Hucusque Pontifex. Ubi ergo mutatio in Decretis divinis, quam Spinoza impostor pessimus ex miraculorum possibilitate futuram pertimescit? Sane si Princeps eo temporis momento, quo legem aliquam statuit, simul decernat, se in talibus circumstantiis velle ejus vinculum solvere, idque revera faciat, quis eum inconstantia, aut mutationis redarguat? Num de Deo secus forte judicabimus, qui, ut ait S. Aug. r) *Secundum ipsam suam misericordiam servavit sibi quædam, ut faceret opportuno tempore præter usitatum cursum, ordinemque naturæ; ut non majora, sed insolita videndo stupeant, quibus quotidiana viluerunt?* Quam evidenter itaque ipsa ratione naturali comprobante possibile sint miracula, Spinoza cum asseclis suis pervidere potuisset, nisi paralogismis uti, ac naturæ leges ex ipsis rerum essentiis deducere, easque immutabiles propugnando impium suum fatum roborare constituisset.

r) Tr. 24. in Joan.

EX PSYCHOLOGIA.

PROPOSITIO I.

Mens humana est substantia Spiritualis.

Habere nos animum, cujus imperio & impellimur, & revocamur, omnes fatebuntur, ait Seneca s) quid tamen sit animus ille rector, Dominusque nostri, non magis tibi quispiam expediet, quam ubi sit. Alius illum dicet esse Spiritum, alius concentum quemdam, alius vim Divinam, & Dei partem, alius tenuissimum aërem, alius incorporalem potentiam. Non deerit, qui sanguinem dicat, qui calorem &c. Eo tamen omne Philosophorum de Animi natura dissidium recidit, ut eum vel corporeum, vel incorporeum esse profiteantur. Epicurus, apud quem, teste Tullio t) nihil est, quod non atomorum turba conficiat, sic insanit, ineptire eos contendat, qui animum incorporeum esse statuerent. Jurarunt in ejus verba hodierni Materialistæ, qui nullum ens præter materiam in rerum natura dari agnoscunt. Sic Hobbes, sic Toland, sic Coward, Dodwel, Yvon, sic novissime docuit de la Mettrie u), quem Gallorum religio anno 1746. ceu pestem jure civitatis exuit; horum una vox est, Mentem humanam à materia non differre. Nos autem & oculis

s) L. 7. QQ. nat. c. 27. t) L. 1. QQ. Tusc. c. 11.

u) Hist. nat. de Anima.

culis Divinis, & Ecclesiæ definitionibus, & omnium primi nominis Philosophorum auctoritate fulti animum incoporeum esse intrepidi adfirmamus; sola tamen rationum pondere id id evincere nitimur; cum ita comparatos esse Materialistas nôrimus, ut neque Divina, neque humana auctoritate ab insania sua ad frugem revocentur. Ipsam præ oculis ideam substantiæ corporeæ constituamus, opus est, ut elucescat, quam longe ab illa differat, quam de animi natura habemus. *Nihil est in animis mixtum*, verba sunt Tullii x) *atque concretum, aut quod ex terra natum, atque fictum esse videatur; nihil ne aut humidum quidem, aut flabile aut igneum; his enim in naturis nihil inest, quod vim memoriæ, mentis, cogitationis habeat, quod & præterita teneat, & futura provideat & complecti possit præsentia . . . singularis est igitur natura, atque vis animi sejuncta ab his usitatis, notisque naturis.* Deprehendimus in substantia quavis corporea soliditatem cum extensione partium conjunctam, divisibilitatem, compositionem, mensuram, figuram, cœterasque affectiones, quæ vulgo mechanicæ appellantur. *At anima nec lotus dextrum*, verba sunt Mamerti Claudiani apud Doct. Claudium Fleury y) *nec sinistrum, nec partem superiorem, nec inferiorem, nec anteriorem*

x) L. I. QQ. Tusc. c. 17. y) Hist. Eccl. L. 29. §. 39.

rem, nec posteriorem habet. Profecto nihil iners, nihil omnino passivum in animo reperitur, inquit S. Aug. 2) Modus, quo mens operatur, toto cœlo ab eo alienus est, quem in actionibus substantiæ corporeæ, sive materiæ observamus. Sentit animus se moveri, inquit elegantissimus Cicero a) quod cum sentit, illud una sentit se sua vi, non aliena moveri. Sentit, se de rebus innumerabilibus cogitare, etiam si nulla extrinseca actione pulsetur; sentit, se esse liberum, & in sua esse potestate hoc, vel illud cogitare. Animi virtutes cum tempore crescunt, & longa exercitatione perficiuntur; unde juxta Tullium b) Mens, ratio, & consilium in senibus est. Energia substantiæ corporeæ exercitio sensim languescit. & sæpe prorsus extinguitur: Mens veritatem contemplan- do, quo clarior est, tanto magis delectatur: substantiæ corporeæ virtus ab objecto, quo vehementius est, eo plus debilitatur, & hebetior evadit. Nulla demum potentia corporea sui ipsius, vel suarum operationum sibi conscia est, nec ulla earum celeritas tanta, quæ valeat cum animi celeritate in cogitando comparari. Ipsa vero cogitatio tam præstantis est naturæ, ut totum rerum materialium statum quam maxime transcendat. Unde non satis mirari possumus Joannem Lockium in

ea .

2) L. 7. de Gen. ad lit. N. 10. a) L. 1. Tusc.
c. 23. b) L. de Senect. c. 19.

ea versantem dubitatione, utrum vis cogitandi materiæ per Deum saltem concessa non sit, aut concedi nequeat, eo, quod necdum licuerit omnes ejus proprietates pervidere: neque satis indignari valemus Hobbesii stultitiæ, qui cogitationes à corporeis notionibus non esse distinguendas c) impetrite non minus, ac impie pronunciavit. Lockio respondemus, ad evincendam Animi, & Materiæ repugnantiam sufficere, huic ea inesse attributa, quæ cum animi natura nullatenus conciliari queant, & cogitationem per nullum, qualiscunque sit, corpusculorum motum explicari posse; idipsum valet, ut fanatica Hobbesii doctrina convellatur; ex quo, ut alia innumera taceamus, id solum quærimus, qua ratione Deum, virtutes, & vitia, veritatem, & alias res innumerabiles percipiamus, quæ cerebrum nullo modo pulsare valent, si, ut ait ille, cogitatio aliud non est, quam motio quædam subtilissimæ, & ad motum expeditissimæ substantiæ ab ea re, quæ percipitur, in cerebro excitata? sed neque jam alia Epicuræorum, ac Materialistarum turba quidquam nobis negotii faceffit, qui ex admirabili illa necessitudine, & nexu, quem animum inter & corpus animadvertunt, deliram suam opinionem tueri volunt; non enim
ex

c) In *Leviath.* p. 1. c. 3.

ex eo, quod Mens in corpore recipiatur, ipsum moveat, & hoc vicissim in eam peculiari quadam ratione agat, quodque tanta inter utrumque detur necessitudo, ut unum alterius bonis, malisque afficiatur, aliud jure colligimus, quam animum à corpore, & hoc ab illo propter admirabilem illam unionem in suis operationibus dependere. minimè vero, ut putant ii, eandem utriusque vel naturam esse, vel conditionem.

PROPOSITIO II.

Essentia Mentis humanæ in actuali cogitatione non consistit.

Animum corpori copulatum nunquam omni cogitatione destitui post Tullium *d)* docuit Mamertus Claudianus *e)* contra. Faustum Regensem, ut testatur Fleury *f)* ex quo si Cl. Huetio *g)* fides habenda, non pauca descripsit Cartesius in iis, quæ ad Animi naturam spectare videntur. Nos in re hac admodum incerta, neque satis unquam declaranda definire quidquam non audemus; quidquid tamen forte in confirmationem Tullianæ hujus opinionis feliciter congeffit Cartesius, judi-

d) L. 2. de Divin. c. 67. *e)* L. de Anima.
f) Hist. Eccl. l. 29. §. 39. *g)* Cens. Phil.
 Cartes. c. 8. N. 6.

judicium nihilominus arbitro defuit, neque res è sententia cessit, cum Animi naturam in actuali cogitatione collocavit. Primis id Ontologiæ principiis refragatur; è quibus illud entis cujusvis essentiam esse novimus, quod in Ente primum concipitur, & ejusmodi est, ut ex ipso cætera quæque Enti propria deriventur; cogitatio porro animi actio est, & omnis actio vim, & agendi potentiam in agente præsupponit; cum ad esse primum sequatur operari: non igitur cogitatio actualis, sed ipsa vis cogitandi Mentis humanæ constituit naturam. Hæc quippe, quoniam constans, & permanens est, in animo primum concipitur: hæc item rationem in se sufficientem continet, cur facultates ad varias actiones, quas illa ipsa vis efficit, & quæ essentialiter transeunt, determinentur. Stabilis profecto, & invariabilis est rerum essentia, neque magis, minusque suscipit, quod qua ratione verum sit, ipse viderit Cartesius; cum alias, & alias, jam magis, jam minus perfectas esse Mentis nostræ cogitationes experiamur. Ipsa certe cogitationis natura se & esse, & ab auctore homine proficisci satis, & abunde manifestat; in ea ergo mentis humanæ essentia constitui non valet, nî dicere velimus, hominem non tam Animi essentiæ auctorem, quam sui ipsius conservatorem esse, quod oppido an fabulam potius, quam dementiam

tiam intolerabilem redoleat, ignoramus. Sed numquid Cartesius Animum substantiam esse confitetur? qua igitur fronte Mentis essentiam in cogitatione actuali sitam esse docet, quam Cartesiani meram esse Mentis modificationem contendunt? scilicet & Magister, & discipuli raro suis principiis consentanea protulerunt.

PROPOSITIO III.

Mens humana sua natura immortalis est; nec Dei voluntate in morte perit.

Gravissimum hoc est totius Psychologiæ argumentum, quod, ut liberius excusso futuri sæculi horrore flagitiis vacarent, ex hominum animis penitus evellere nunquam non mortalium perditissimi conabantur. *Sunt, qui discessum animi à corpore putent esse mortem, ait Tullius, h) sunt, qui nullum censeant fieri discessum, sed una animum, & corpus occidere, animumque in corpore extinguui. Qui discedere animum censent, alii statim dissipari, alii diu permanere, alii semper. Nempe diversi diversa de animi statu comminiscuntur; Prout aut Platonis honor, verba sunt Tertulliani i) aut Zenonis vigor, aut Aristotelis tenor, aut Epicuri stupor, aut Heracliti mæror, aut Empedoclis furor persuasurunt. Sane in epicuri hara grun-*
nit

b) L. 1. QQ. Tusc. c. 9. i) De Anima c. 2.

nit animus, moriturque, ejusque excidium tristi carmine canit Lucretius *k)*, & Plinius Senior *l)* multis, sed revera miserrimis argumentis comprobare adlaborat; neque his validiora sunt, quibus Materialistæ recentiores Machiavellus, Hobbes, Toland, Voltaire &c. animorum immortalitatem impugnant. Træterimus autem Stoicorum insaniam, qui solutis à corpore sapientum, heroùmque mentibus longam, brevem vero rudium animis vitam tribuere: non minus indignas relatu putamus Petri Pomponatii, & Baylii argutias, qui animam philosophice mortalem, theologice immortalem esse docuerunt; nostrum est ostendere, animos hominum sua natura immortales esse, neque Dei voluntate à corpore solutos interire. Quod ut ex ordine præstemus, perpendere juvat, Animum, cum substantia spiritualis sit, natura sua ad existendum corpore haud indigum esse; prout enim substantia est, intrinsecus à subjecto non dependet; ut Spiritus autem, teste Platone *m)* Deo ceu Enti purissimo maximo accedit; proinde ut existat, opus non habet corpore, quod ab Ente puro longissime est remotum. Animus igitur à corpore solutus natura sua manet superstes; cum neque ad existendum indigeat corpore, neque per vim agentis crea-

E 3

ti

k) L. 3. de nat. rer.

l) L. 7. Hist. nat. c. 55.

m) In Phæd.

ti perire queat. Quî enim periret? an per partium, quibus caret, dissolutionem dissiparetur? an in sui nihilum rediret? quod vero creatum agens ea pollet virtute, ut animum, quem creare non potest, in nihilum redigere possit? quod si vero Mens à corpore separata existere valeat, vim etiam cogitandi, suasque appetitiones, & alia operationum ei conaturalium genera exercendi in eo separationis statu nullus ei jure denegabit; inanis enim alias esset animi potentia ad existendum, nî & hanc vis operandi consequeretur. Tanto fortius autem convincimur, Animum à corpore sejunctum non existere modo, sed & operari posse, quanto certius est, ipsum à corporis vinculo impediri, ne tam perfecte in rerum altissimarum contemplatione versetur; unde contingit persæpe, ut Mens corpori copulata corpore ipso, & sensibus non utatur, sed ab exterioribus, & sensibilibus sese avocet, atque seipsam in seipsa ita colligat, ut à corpore sejuncta veluti videatur, cum se ad res Divinas, aliasque altioris indaginis contemplandas disponit. Itaque cum animus domicilio corporis exutus & existere, & operari, & vivere, nec per vim ullius agentis creati sive destrui, sive in nihilum redigi, sive vi cogitandi, quæ est ipsa Animi vita, & natura, spoliari possit, jam non est, cur eum natura sua immortalem esse negemus. Hæc
qui-

quidem sunt, quæ ex ipsa Animi ratione petita immortalitatem ejus luculenter probant; at non desunt alia innumerabilia, quibus veritas hæc manifestissime confirmetur. Et imprimis quidem omnes meliores notæ Philosophi referente Laërtio *n)* Plutarcho *o)* Tullio *p)* animos immortales esse, uno ore testantur. Nulla Gens, nulla natio tam inculta, & barbara est, quæ id sibi firmiter non persuasisset; uti fuscæ tam de populis antiquitus notis, quam recentius cognititis ostendit Hugo Grotius *q)* *Omni autem in re consensus omnium gentium lex naturæ putanda est*, ait Tullius *r)*. Nec immerito id omnes sibi populi persuasere; cum persuasio de animorum immortalitate fundamentum sit omnis honesti: ea quippe homines impellit tam ad fugienda vitia, quam ad sectandas virtutes. *Nemo unquam*, loquitur Eloquentiæ Romanæ Princeps *s)*, *sine spe immortalitatis se pro Patria offerret ad mortem*. Nemo generosa voluptatum fuga corpus suum ad tolerantiam formaret, nemo in egestate, & contemptu vivere magis, quam in opulentia & dignitate præeligeret, nisi spem haberet, fore, ut præmium bene actorum in ea vita immortalis consequeretur.

E 4

retur

- n)* In Vit. Phil. L. I. *o)* L. 4. de Placit. Philosoph. *p)* L. I. QQ. Tusc. *q)* T. I. L. I. de Verit. Rel. Christ. *r)* L. I. QQ. Tusc. c. 13. *s)* loc. cit. c. 15.

retur: sublata vero spe alterius vitæ, in qua præmia recipiant boni, & iniqui puniantur, quæ morum erit honestas? quæ Justitia, qua una continetur humana societas? quæ virtus? quæ religio? quam abjecta demum hominis conditio! Bruta id aliquando assequuntur, quod naturali appetunt instinctu, eoque obtento perfectissime quiescunt; at in homine, qui innato, & vehementissimo appetitu beatitudinem post mortem desiderat, si nulla tum vita superesset, desiderium hoc Felicitatis nunquam expleri posset: brutis igitur animantibus ipsis deterior esset homo. *Sed quid argumentis colligimus, verba sunt Lactantii t) æternas esse animas, eum habeamus testimonia Divina?* quibus evincitur, eas à corpore solutas nec Dei voluntate fore interituras. *Si nihil est post hanc vitam, argumentatur S. Jo. Chrysostomus u), ne Deus quidem est; si Deus est, justus est: quod si justus sit, pro dignitate tribuet unicuique. Si nihil post hanc vitam sit, quomodo, quod par est, recipiet unusquisque?* Nulla omnino Respublica, ut sapienter olim dixerat Solon, nisi duabus rebus contineri potest, præmio, & pœna; Evidens autem est, huic mundo ceu Reipublicæ optime constitutæ præesse Rectorem quemdam, qui sit virtutum remuneratur, & scelerum vindex; quare si vellet hic, ut animi à corpore

t) Div. Instit. c. 7.

u) Orat. 4. de Provid.

re soluti dissiparentur, neque præmium reciperent ii, qui sceleris puri perpetuis in hac vita calamitatibus obruti mortem oppetivere: neque plecterentur improbi, qui perpetua hic, & non interrupta felicitate fruebantur; neque proinde Respublica hæc bene constituta, aut Rector ejusdem sapiens, justusque dici posset. Reponet forte Epicureorum aliquis, virtutem sibi ipsi esse præmium, & flagitium sibi ipsi poenam esse sufficientem; at inanis, & futilis est hæc opinio: vel enim flagitium satis improbum torquet, vel secus? si satis: igitur malefactor nemo tam improbus est, qui à potestate civili jure plectatur: igitur integrum erit cuivis nihili habita societate humana, morumque honestate scelera cumulare sceleribus, jura quæque contemnere, ac impune leges aspernari. Si vero tormentum illud non sufficiat, necesse est, ut alia post mortem vita super sit, in qua & virtus præmium, & scelus poenam sufficientem nanciscatur. Concludamus ergo, deplorandam esse illorum amentiam, qui absque ulla spe emolumenti salutem suam in certissimum discrimen adducunt; nam etsi, ut falso sibi persuadere pergunt, Mens interiret, nulla ipsos tamen adeo stultæ confidentiæ merces maneret, omni nempe sensu, & vita orbatos: si vero secus se res habeat, uti certissimum est, quantas pervicitiæ suæ pænas dabunt, dum reclamante utut na-

tura immortalitate animi negata religionem omnem abjecerunt.

PROPOSITIO IV.

Inter varias de Animi Ortu sententias eam amplectimur, quæ docet, Mentem humanam à solo Deo creari, & humano corpusculo tunc infundi, quando in eo partium evolutio ad obeunda vitæ munia immediate sufficiens habetur.

Ut enim ab antiquissimis ordiamur, turpiter errarunt ii, qui vel cum nonnullis Stoicorum post Pythagoram Mentem humanam Dei esse partem, vel cum Spinoza, qui impiam Euripidis, Manichæorum, & Priscillianistarum crambem recoxit, eam ab ipsa Dei substantia haudquaquam differre sunt arbitrati, non advertentes, *distractione humanorum animorum*, ut scite loquitur Tullius x) *discerpi, & lacerari Deum* Sola refutando huic delirio sufficit ratio, qua magnus Doctor S. Augustinus y) Fortunatum Manichæum perstrinxit dicens: *Mutatio animæ ostendit mihi, quod anima non sit Deus; nam si anima substantia Dei est, substantia Dei errat . . . substantia Dei*

vio-

violatur, substantia Dei decipitur, quod nefas est dicere. Nec minus à vero deviavit Plato, cum animam humanam particulam esse censuit ex anima universi decerptam; hæc enim si spiritualis esse ponatur, simplex sit, est necesse, nec proinde in partes discerpibilis: si vero corpoream esse fingat Plato, edisserat, quæ ratione Mens humana, quæ juxta ipsum incorporea est, ex ea potuerit avelli? Eodem fere modo celebris olim Tertulliani, & Apollinaris opinio confutatur, qua docuerant, animam à parentibus in sobolem per traducem propagari, ut hac ratione originalis culpæ in posteros transfusio explicaretur. Quippe Transductio hæc defendi nequit, nisi parentum anima corporea, & in partes sectilis esse dicatur. Ast quid mirum, id somniasse Tertullianum, qui, teste D. Aug. 2) *etiam ipsum Creatorem Deum non esse nisi corpus opinabatur.* Ratio porro à transfusione culpæ originalis petita nihil probat, nî placeret asserere, alias quoque parentum sive virtutes, sive vitia, quibus conceptus tempore affecti sunt, in sobolem transfundi: cœterum qua ratione labes Adamitica in posteros transeat, Theologorum est explanare. Rejectis his Veterum opinionibus nihil certius est, quam animam rationalem à Deo creari. Sed quo tempore? hoc est enimvero, quod Philosophorum ingenia

2) Epist. 109. N. 14. ad Optat.

genia non hodie minus cruciat, ac olim fatigavit. Origenes animabus omnibus quas ante genesin corporei hujus Mundi à Deo simul creatas asseruit, jucundum in astris domicilium assignavit, inde autem in vindictam scelerum, quæ ibi commisere, in corpora tamquam in totidem carceres detrusas fuisse docuit. Verum plura sunt, quæ fabulosam hanc animarum præexistentiam funditus evertunt. Si anima primi parentis nostri suo corpori non præextitit, sed huic è limo terræ jam formato inspirata fuit, uti Sacra Geneseos historia a) nos docet; cur aliorum animas aliud esse conditionis adfirmamus? Si animæ nostræ in astris ante habitavere, quam in corpora detruderentur, eæ utique aliquid egerunt: *Neque enim possumus*, ait S. Hieron. b), *incorporalem mentem in modum glirium immobilem, torpentemque sentire*. Quis autem nostrum meminit eorum, quæ mentes nostræ in astris gesserunt? Et si in vindictam scelerum in corpora ceu carceres detrusæ sunt, cur improbi morte plectuntur? expediret enim animas eorum corporibus junctas carnis, ceu carceris squallore diutius tabescere, quam iisdem solutas in astra tamquam lætum, pristinumque suum domicilium remeare. At neque jam absurdam eorum opinionem commemorare volumus, qui animarum rationalium præ-

a) C. 2. b) Epist. 61. et M. 101. liq. II (2)

præexistentiam vel in animalculis Spermaticis, vel in ovulis maternis cum Leibnitzio, & Wolfio modicus tuentur. Est enim hoc præ-existentiæ genus inanis quidam, & vanus lascivientis ingenii partus jam antehac in Conc. Lateranensi V. c) proscriptus, atque deinceps argumentis pluribus tum è Natura, tum è Morali disciplina petitis, quæ videri possunt apud Cl. Fort. à Brixia d) abunde, ac satis enervatus. Superest ergo, ut Animam humanam tum à Deo creari, & corpusculo infundi asseramus, cum hujus organa ad obeunda vitæ munia immediate sufficiunt; sicut enim experientia teste Anima tunc à corpore discedit, quando vel una, vel plures ejusdem partes ita destruuntur, ut ad exercendas vitales operationes ineptum sit: ita quoque Anima corpori copulatur, dum hujus organa rite disposita, & obeundis vitæ muniis accomodata supponuntur. Neque aliud cum quavis anima fieri arbitremur, quam quod cum anima primi hominis factum est; hanc autem & à Deo creatam, & corpori tum inspiratam fuisse legimus, cum ad perficiendas vitales operationes adeo aptum fuit, ut nihil ei organicæ perfectionis deesset. Deus quidem e) die septimo requievisse dicitur ab omni opere quod patrârat; ast male ex iis ver-

c) Sess. 8.
Gen. 2.

d) P. 2. Metaph. Sect. 3.

e)

verbis colligit Wolfius, jam nullam de novo animam à Deo creari. Audiat S. Augustinum hac de re *f*) sic differentem: *Jam sexto die fecerat hominem ad imaginem suam, quod utique secundum animam intelligitur. Hoc & nunc facit, non instituendo, quod non erat, sed multiplicando, quod erat. Unde & illud verum est, quod à rebus, quæ non erant, instituendis requievit. Et hoc verum est, quod non solum gubernando, quæ fecit, verum etiam aliquid, non quod nondum, sed quod jam creaverat, numerosius creando nunc usque operatur.* Hisce verbis præcipuum ruit Wolfianæ sententiæ fulcrum.

PROPOSITIO V.

Mutuum Animæ cum Corpore commercium nec in systemate Causarum Occasionarium, nec Harmoniæ præstabilitæ, nec in hypothesi Tourneminiana, sed in systemate mutui Influxus phisici, etsi obscure, satis tamen explicatur.

Delphico foret opus Apolline, qui admirabilem illam Animi, corporisque conspirationem, seu mutuum utriusque substantiæ commercium nitide nobis explanaret; quanto enim magis, ipsa nos latet animæ natura,

tura, tanto difficilius est modum definire, quo corpori adjuncta est, & qua ratione fiat, ut ad imperium Animi convenientes in corpore motus, atque ad certas corporis humani mutationes harmonicæ in animo affectiones consequantur. Quidam, ut nodum solverent, ad aram confugientes Deum ex machina vocaverunt, rati, res creatas nihil operari, sed meras esse Causas Occasionales, & ad earum præsentiam effectus omnes à Solo Deo produci. Ajunt proinde, ut commercium explicent, Deum fixam sibi legem constituisse, qua positis quibusdam animi appetitionibus certos in corpore motus, & ortis quibusdam corporis mutationibus convenientes ipse in animo rerum ideas efformaret. En celebrem illam *Causarum Occasionalium*, seu *Adfistentiæ* hypothesin, quam, ut jam insinuavimus, nemo Malebranchio sive acrius, sive copiosius propugnavit; at nostro quidem judicio infeliciter satis. Quid enim minus philosophicum, quam in assignandis rerum naturalium causis ad Deum veluti causam unicam, & immediatam confugere? hanc philosophandi methodum *Magnam stultitiam* vocat Tullius g); nec immeritio; *Ea quippe ratione*, ut sapienter arguit Bœhmius h) *difficillimi quique in Philosophia nodi non solvuntur quidem; secantur*

g) L. 3. de Divin. c. 26.

§. 634.

h) Psychol. ration.

tamen facillime, & ridicule simul; cur v.g. Flores primo, dein demum poma ferat arbor? quaerenti respondetur; quia Deus primo floribus, deinde pomis arbores ornat. Et quod summum est, si Deus omnes omnino appetitiones, & perceptiones in animo, atque omnes in corpore motus, quos voluntarios appellamus, sua tantum virtute efficiat, liberum hominis arbitrium inanime, atque passivum erit instrumentum, secus ac Concilium Trid. i) defini-
vit. Quod si vero animus vi propria velle possit, edicant, cur non etiam virtute propria suas ideas producere valeat? num forte major ad efficiendas has, quam illas energia requiritur? Sed jam ad aliud systema, quod à Leibnizio procusum, Wolfius illustravit, digrediamur. In hoc Animus congenita sibi vi omnes suas perceptiones, & appetitiones revera, & serie nunquam interrupta progignit; omnes autem corporis mutationes perenni serie, fluxuque ex solo ipsius mechanismo procedunt. Et si vero hæc illis mira consensione respondeant, nec tamen corpus ad animi affectiones, nec animus ad corporis mutationes quidquam confert: nam hæc in corpore perinde fierent, licet ab eo animus abesset, & vicissim animus à corpore solutus easdem omnino sive perceptiones, sive appetitiones haberet: inde autem mirabilis hæc harmonia respon-
den-

dentium inter se utriusque substantiæ actionum oritur, quod Deus, antequam duplex hoc, & adeo differens automa consociasset, utriusque affectionum seriem prænoverit, & animæ cuius corpus consentaneum aptârit: quocirca Systemati huic *Harmoniæ præstabilitæ* nomen hæsit. Multa vero involvit, quæ nec Viro Orthodoxo, nec ingenuo Philosopho placere possunt; pauca delibemus: Sacer codex, sanctique Patres clamant, sensus caute esse custodiendos, cum ex effræni eorum licentia variis animæ flagitiis inquiretur: docent, ex unione animæ cum carne infecta malam in nobis concupiscentiam oriri. Doctrinam hanc evertit Systema harmoniæ præstabilitæ, in quo id fundamento ponitur, mutationes corporis nihil prorsus ad affectiones animi, neque has ad illas quidquam conferre; hoc admissum jam nulla subest ratio, cur oculi, ne videant vanitatem, averti: cur aures ad fallacium Syrenum cantus occludi: cur lingua, & Palatum à vetitis cohiberi: cur corpus, ut in Servitutem Spiritus redigatur, castigari deberet. Quid clarius etiam, quam in hac hypothese sublata libertate humana Fatalissimum induci? Nam Mens ipsa ex sua natura ad producendas perceptiones, & appetitiones suas, atque corpus vi mechanismi ad omnes motus suos ita natura sua determinatum

F

natum est, ut neutrius actiones ullo pacto valeant impediri. Est porro hæc hypothesi ejus conditionis, ut neque ab ingenuo Philosopho defendi queat; quippe nullam ea rationem prodit in anima, cur positis in ea certis volitionibus certi quoque motus in corpore fiant, nec ullam in corpore rationem exhibet, cur ex certis ejus mutationibus convenientes in anima notiones oriantur: vel igitur harmonici hujus consensus nulla prorsus est ratio, vel alia non, quam Voluntas Dei, quæ decrevit, ut hæc duo etsi valde dissimilia automata in suis operationibus mutuo consentirent; quæ explicatio quam philosophica sit, nōrunt etiam ii, qui primis philosophiam labiis degustavēre. Quid quod hæc hypothesis non falsis modo principiis innitatur, sed planam quoque viam Idealismo, Fanatismo, & ipsi Atheorum insaniam, aliisque absurdis plurimis aperiat, ut Lamy, Clarke, Antonius Genuensis, Fortunatus a Brixia, alique luculenter demonstrârunt. Residuum igitur est, ut in explicando mutuo Animi, corporisque commercio alterum *Influxus physici* systema, cui non tantum Peripatus, sed etiam Recentiores passim impense favent, rejectis hypothesis præhabeamus. Statuitur in hoc vera corporis, animique a se invicem dependentia, ea nempe ratione, ut anima corpus, cui

juncta

juncta est, vera actione physica ad motum peragendum impellat, eumque reipsa in corpore efficiat: & vicissim corpus impressis in sensu motionibus, ac ope nervorum ad cerebrum propagatis animam ad rerum perceptiones, & appetitiones determinet, quin tamen hac actione ex una substantia in alteram quidquam transferatur. Multiplex, neque contemnenda ratio pro actione mutua utriusque substantiæ nobis videtur patrocinari. Quippe quam maxime verisimile est, motus corporis voluntarios ab anima proficisci, quos ad nutum ejus admirabili celeritate, atque constantia sequi videmus. Sane corporis constitutio ab alternantibus animi affectionibus mirum in modum alteratur, ita quidem, ut pro varietate affectuum jam in melius, jam in deterius sensu, & experientia ipsa comprobante mutetur. Consulantur hac de re Medicorum peritissimi, quibus perspectum est, a vehementiori nonnunquam animi affectu motus in corpore convulsivos, & vitæ perniciosos oriri. At neque de influxu corporis in animam dubitandum est; equidem experimur, pro diverso corporis temperamento, & obsectorum varietate varias in mente ideas procudi, pro varia cerebri dispositione vel magis, vel minus perfectam esse animi vim, pro valetudine quoque secunda, vel adversa mentis ipsius vi-

gorem crescere, vel diminui. Profecto varietatem temperamenti major, minorve ad virtutes, vitia, artes &c. proclivitas, propensiones, & appetitus consequuntur. Itaque admodum probabile est, non modo corpus in suis motibus ab anima, verum & animam in suis affectionibus a corpore dependere, proinde admirandam utriusque substantiæ conspirationem per mutuum utriusque in se invicem influxum aptius, quam in cæteris hypothesebus explicari. Neque tamen influxum hunc physicum in eo sensu accipimus, quasi ex anima in corpus, & ex hoc vicissim in animam quidpiam transfunderetur, ut influxionistis imponit Wolfius *k*); sed agit anima in corpus, dum Spiritus animales dirigit ad influendum per nervos sensorios in musculos, quibus motus spontanei efficiuntur; agit autem corpus in animam per actionem determinantem, cum commotis sensuum nervis mens afficitur, & ideas objectorum sensus ferientium sibi repræsentat; unde neque necessarium arbitramur, ut propositæ difficultatis evitandæ causa ad quartum quoddam Systema solius Influxus Animæ in Corpus, quod Cl. P. Tournemine *l*) ingeniose proposuit deflectamus. Præterquam enim, quod hypothesis hæc,

k) Psychol. rat. Sect. 3. c. 1. *l*) Acta Tri-
vultiens. ad ann. 1703, Tom. 2. 3. & 4.

hæc, prout apud Cl. P. Benedictum Stattler *m*) exponitur, variis argumentis minime contemnendis prematur, illa negando influxum Corporis in animam eundem hoc ipso adstruit, quod adfirmet, actionem animæ ab omni mutatione corporis ex impressionibus extraneis facta alterari, eamque vel faciliorem, vel difficiliorem reddi, atque per impulsum corporeum, si æquabilis, & lenior sit, juvari, si vero vehementior sit, impediri. Hac siquidem ratione negari non potest, mentem à corporeis motibus dependere, atque corpus in animam actionem determinantem exercere, qua fit, ut ipsa ad rerum cognitionis, & appetitiones eliciendas ab ipsa corporis mutatione determinetur. Cum ergo nec ista hypothesis sibi fatis cohæreat, pro Influxu mutuo standum nobis esse censemus; in quo etsi paululum obscuriore, mirabile tamen commercii phænomenon felicius quam in cæteris quibusque systematibus explanatur.

m) Psychol. c. 6. Art. 2. N. 368.

PROPOSITIO VI.

Omnis cognitio nostra vel immediate, vel mediate à sensibus dependet; nullam proinde ideam innatam agnoscimus, sed omnes aut adventitias, aut factitias esse adfirmamus.

Non est hic nobis animus insulsam illam Democriti, & Epicuræorum opinionem ad trutinam revocare, qua ideas rerum nihil esse præter idola, & simulacra à rebus ipsis abrafra, undique effluentia, & per sensus temere ad Animæ sedem usque propagata credebant; quippe explodendo huic figmento vel sola sufficit argumentatio, qua Tullius n) Vellejum confutat. Audiamus Virum summum ita declamantem - *Quæ istæ imagines vestræ, aut unde? à Democrito omnino hæc licentia. Sed & ille reprehensus à multis est, nec vos exitum reperitis: totaque res vacillat, & claudicat. Nam quid est, quod minus probari possit, quam omnium in me incidere imagines? quid quod ejusdem hominis in meum aliæ, aliæ in tuum (intellige animum)? quid quod earum rerum, quæ nunquam omnino fuerunt, neque esse potuerunt, ut Scyllæ, ut Chimææ? quid quod hominum, locorum, urbium earum, quas nunquam vidimus? quid quod simul, ac mihi collibitum*

n) L. I. de nat. Deor. c. 38. & 39.

bitum est, præsto est imago? quid quod etiam ad dormientem veniunt non invocata? tota res, *Vellej!* nugatoria est . . . Puderet me dicere non intelligere, si vos ipsi intelligeretis, qui ista defenditis. Non minus in re seria nugantur ii, qui omnem idearum efficientiam ab animo removent, easque à Solo Deo occasione motuum ex rerum sensibilibus appulsu in organis sensoriiis contingentium ipsi menti communicari existimant. Numquid enim, ne rationes numero priore adversus Adfistentiæ hypothesin allatas, quæ huc etiam faciunt, repetamus, numquid illud quoque idearum genus à Deo Intellectui nihil agentis, & passivo impressum opinabimur, quo ad pravas cupiditates, & flagitia consecranda urgemur? Et si Mens humana virtute sibi congenita suas active appetitiones elicit, ut anathematis declinandi causa fatendum est Cartesianis, qui eadem nobiscum communione vivunt, quid vetat, quo minus Menti vis activa suas procedendi perceptiones concedatur? At ponatur modus: alia nobis excutienda est opinatio, qua iidem Cartesii affectu Platonem imitati rerum plurimarum ideas ab ortu nobis congenitas, & innatas esse defendunt; per has vero juxta sensum communiores formas quasdam, & imagines rerum animis impressas, atque à perceptionibus discretas intelligunt, quæ tametsi semper perseverent, non

tamen advertuntur, nisi animus ad eas percipiendas peculiari quodam modo determinetur. Verum si rem, prout oportet, perpendamus, ipsi fatebuntur Cartesiani, non omnes omnino ideas nobis innatas esse, ne secus cum de rebus infinitis cogitare possimus, simulacra rerum numero infinita menti esse insculpta dicere cogantur, quod vehementer absurdum foret; & alioquin ipsi Ideas in adventitias, factitias, & innatas dispescunt: hoc vero ipsum est, quod nos impellit, ut omne prorsus idearum innatarum genus repudiemus. Nam si quædam ideæ innatæ non sint, jam dubitari nequit, animo facultatem inesse eas ipsas vi propria efficiendi, qua vi menti concessa, non est, cur ambigamus, eam ad efformandas omnis generis ideas extendi, adeoque ad illas etiam, quas infusas esse contendunt Cartesiani; ut idcirco necesse haud sit in explicanda idearum origine ad idola menti insculpta confugere, & ab ea sententia recedere, quæ docet, ideas omnes partim à sensu, partim ab attentione, reflexione, conjectura, ratione tum abstrahente, tum comparante proficisci, quamque non modo Peripatetici, sed & omnis sanior Recentiorum turba tuetur. Hujus autem sententiæ veritas non enitescit magis, quam dum illarum rerum ideas, quas innatas dicunt Adversarii, per sensuum adminicula, & Mentis actionem expli-

plicamus; hac enim ratione fit, ut nulla earum necessitas appareat. Age vero earundem ortum declarem: Et imprimis quidem, quod ad ideas Universales attinet, easdem Mens efformat, cum res singulares contemplatur, comparat, & ab iis, quæ singulis propria sunt, abstrahit. Ideæ vero Spirituum, quorum nulla sunt simulacra corporea, non imagine aliqua propria, sed sejunctione affectionum corporearum continentur, & si quid eisdem insit proprii, id totum attentioni, reflectioni, & comparationi mentistribuendum est. Ideæ nostræ de præstantissima Dei natura admodum obscuræ sunt, & imbecilles, nec eas aliter adquirimus, quam ratiocinando, & imperfectas nostræ naturæ proprietates ab Ente purissimo removendo. Igitur qualiumcunque sint rerum notiones, eæ vel immediate, vel mediate à sensibus dependent, & Mentis actione efficiuntur. Neque tamen enatarum hac ratione idearum incorporearum genesis quisquam irrideat; cum has nequaquam ex impulsibus corporeis tamquam è materia evolvi, sed Mentem solum ab extraneis impressionibus ad earum conformationem determinari putemus. Sunt etiam notiones quædam generales, & naturæ ipsius propensiones, quæ vulgo innatæ dicuntur; ast hæc, & similia non alio in sensu congenita nobis esse dicimus, quam quod insitum nobis sit lumen naturale,

eoque animi vis, qua ex rerum sensibilibus notatione in Dei, & aliarum rerum insensibilium cognitionem facile affurgamus, & bono proposito ad ejus appetitionem, malo autem oblatu ad ipsius fugam nullo negotio urgeamur. Illud vero stomachum movet, quod ajunt aliqui, fore, ut nullum sit inter animos hominum in utero Matris existentium, & Belluarum animas discrimen, si illi innatis rerum ideis omnino destituantur; quasi vero tota hæc animarum differentia non à propria, & insita cuicunque agendi facultate, sed à communitatis illis ideis dependeret.

EX THEOLOGIA NATURALI.

PROPOSITIO I.

Evidens est, Deum T. O. M. existere.

Dei nomine intelligimus Ens à se, necessarium proinde, æternum, infinitum, summa Sapiencia, Potencia, Bonitate, cæterisque perfectionibus omnibus possibilibus præditum, quod Mundum hunc adspectabilem, & universa, quæ in eo sunt, ex nihilo creavit, conservat, maximaque providentia gubernat. Hoc Ens præstantissimum è rerum universitate amoliuntur hominum summe nefarii,

rii, quos *Atheos* nominamus, in quorum censum ex antiquis teste Sexto Empyrico o) veniunt Prodicus Ceus, Diagoras Melius, Critias, Euhemerus, Protagoras Abderites, Theodorus Cyrenaicus, & Epicurus, qui nihil in tota sua doctrina de Deo præter ludibrium quoddam Divinum prodidit; unde Cicero p) sic de eo fatur: *Ludimur ab homine non tam faceto, quam ad scribendi licentiam libero Epicurus re tollit, oratione reliquit Deos.* Scilicet, ne ab Atheniensibus plecteretur. Inter recentiores vero supremi Numinis derisores veniunt David de Dinando, Lucilius Vaninus, Machiavellus, Spinoza, Toland, Hobbes &c. qui aut ejusmodi Deo attributa adfinxerunt, quibus infinita ejus perfectio convellitur, aut ea statuerunt principia, quibus Atheismi machina nititur, aut supremum existere Numen plane pernegârunt. Quidquid autem horum pestilens infania parturiverit, nobis tamen persuadere haud possumus, Atheos unquam theoreticos extitisse, qui id in animo revera senserint, quod ore profitebantur; tam evidens enim est veritas de summi Numinis existentia, ut invitis etiam oculos mentis perstringat, palâmque reddatur, ipsam inficientes vel in eorum venire numerum, de quibus ait Psalter q) *Dixit insipiens in corde suo:*

o) L. 8. adv. Mathematic. p) L. 1. de nat. Deor.

q) Ps. 52.

suo: non est Deus. Vel pessimo Voluntatis vitio laborare. Atque, ut ab evidentia, quæ metaphysica dicitur, exordium ducamus, repugnat prorsus, ut tota omnium Entium collectio contingens sit, quin ens aliquod necessarium existat, in quo ratio, cur entia contingentia existant, sufficiens contineatur; enimvero si tota entium collectio contingens est, tota ita existit, ut potuerit ex æquo non existere, si autem non existere potuit ex æquo, nulla ratio est, cur magis ad existendum, quam ad non existendum fuerit determinata, nisi vel admittatur Ens aliquod necessarium, à quo determinata est, nempe Deus; vel dicatur, totam entium collectionem contingentem semetipsam, priusquam existeret, ad existendum determinasse; qua opinione stolidius nihil cogitari potest. Ne rationum consimilium evidentia percellantur, ad Infiniti latebras confugiunt Athei; at nihil proficiunt, cum & ipse progressus in infinitum, utut secum ipso pugnet, sit Ens contingens: adeoque primam sui causam non excludat; ut clarissima hac ratione ostenditur: Omne Ens contingens est sibi insufficiens ad existendum: igitur collectio infinitorum entium contingentium nihil aliud est, quam series infinitarum insufficientiarum ad existendum; hæc vero tam parum unam efficit sufficientiam, quam parum collectio infinitarum nullitatum effice-

re potest unitatem: itaque collectio infinito-
rum entium contingentium est Ens sibi ad
existendum insufficiens, adeoque contingens,
& cum progressus in infinitum sit revera series
infinitorum entium contingentium, & ipse con-
tingens sit, primamque proinde causam habeat,
est necesse. Progrediamur ad argumenta phy-
sica, quæ ex rerum naturalium contemplatio-
ne ducuntur. Quis *Mundum contuens Deum*
esse non sentiat? quærit S. Hilarius r). Quis
credat siderum orbes, qui undique capitibus
nostris imminet, sine supremi Opificis regu-
la tam constanter, & imperturbate volvi?
quis cæco fortunæ ductu factum existimet,
ut Sol, Luna, cæterique Planetæ tot anno-
rum millibus cursum suum ordinatissimum non
interrumpant? An non tam idonea aëris tem-
peries, tam stabilis dierum, noctiumque vi-
cissitudo, & quadripartita anni varietas, tam
elegans arborum, plantarumque constructio,
tam stupendum bestiolæ vel minutissimæ arti-
ficium Divinum nobis Opificem evidenter
spectandum exhibent, nonnisi ab auctore sa-
pientissimo se fieri potuisse clamitant, ejusque
magnificentiam loquuntur, annuntiant, ex-
tollunt? Certe Galenus, ut refert P. Valse-
chi s) ex Sola Corporis humani configura-
tione adeo in stuporem actus est; ut illud &
sapientissimi, & potentissimi factoris esse la-
borem

r) In Ps. 52.

s) L. 1. contra Iacred. c. 3.

borem argueret, librumque suum, quem de usu partium corporis humani inscripserat, magis in gloriam tanti artificis, quam alium in finem concinnasse videretur. Quid demum, si ad momenta moralia animum applicemus? *Nulla unquam Gens neque tam immanis, neque tam fera existit*, ait Tullius *t*), *quæ non etiamsi ignoret, qualem habere Deum deceat, tamen habendum sciat*. Eidem consentit Seneca *u*) inquit: *Nulla gens adeo est extra leges, moresque projecta, ut non aliquem Deum credat*. Quod autem *natura universaliter, & naturaliter confitetur*, verba sunt Gulielmi Paris. *x*), *necesse est verum esse; naturam enim naturaliter, & universaliter mentiri impossibile est*; neque huic generali omnium persuasioni paucorum insania vel in minimo officere valet. Sane si nullum existeret Numen supremum, quod æquo jure virtutem remuneraret, & Scelus ulcisceretur; heu, quanta in hoc universo regnaret confusio! quid enim monstro similis esse videtur, quam justum, omnibus pene vilem effectum, vix, aut nunquam innocentiae suæ mercedem assequi, impium vero in hoc Mundo vitam sceleribus fœdam impune traducere, & suæ turpitudinis præmium sortiri? Ubi enim, si nullus existat Deus, ubi perversorum supplicium? ubi dig-

t) L. 1. de Leg. c. 8. *u*) Epist. 117. *x*) L. 1. de Virt. c. 2.

na bonorum retributio? Ipsos autem Atheos alloquamur: Eccur, hominum flagitiosissimi! si omne Mundo Numen exulat, & nonnisi regnantium astu ob causas politicas, ut ineptè garritis, in mortalium animis viget; eccur mentis angore concutimini, cum admissi facinoris recordationem conscientia objicit? cur in desperationem sæpe proruitis? unde tanta animi laniena? cur veluti furiis agitati artubus omnibus contremiscitis? Quis sibi persuadebit, posse homines invisibilis alicujus non Entis timore percelli? existit ergo Deus, quem improbi ceu severissimum aliquando malorum vindicem ipsa natura sentiente reformidant: sicut e converso tranquillitas animi, ac spes, quam probi ex bene factis persentiscunt, evidenter demonstrat, existere Deum, qui ipsos ob virtutem remuneretur. Porro nihil est, quod habeant Athei, quo intolerabilem suam dementiam tuentur; nobis vero sufficiat pauculas quidem, sed sane validissimas ex innumerabilibus, quibus non modo tota antiquitas, sed & omnis recentior ætas pro demonstranda Dei existentia Bibliothecas implevit, rationes adduxisse.

PROPOSITIO II.

Non minus evidenter Unitas Dei demonstratur.

Ad aliud convertimur hominum delirantium genus, qui vel rebus creatis, iisque vilissimis Divinitatem attribuunt, & ea propter *Idololatræ* nuncupantur: vel duo, pluræve confingunt Entia ex æquo prima, increta, æterna, æ prorsus independentia, quos proprie *Polytheos* appellamus. Priorum plenus olim fuit orbis; nullibi tamen fere major, quam in *Ægypto*, superstitio. En quam false hac de causa *Ægyptios* rideat *Juvenalis* y).

Quis nescit, Volusi Bithenyi! qualia demens

*Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pavet saturam serpentibus
Ibin . . .*

*Illic ceruleos, hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur: nemo Dianam,*

Porrum, & Cæpe nefas violare, ac frangere morsu:

O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis

Numina! - -

Ad posteriorum classem *Æones* Valentini, *Gnosticorum* item, *Marcionitarum*, & *Manichæo-*

nichæorum duo Principia, Bonum unum omnis boni fons, alterum malum malorum omnium origo reducuntur, quorum stultitiæ præter hæreticos Albigenes Petrus Bayle 2) impense favet. Ast enormis hic error sola concidit ratione naturali, quæ unicum existere Deum evidenter demonstrat. *Deus, si unus non est, non est*, sapienter olim agebat Tertullianus. a) Nam si unus non est, etiam dici nequit summum, & in omni genere perfectissimum Ens; vel enim, si duo, pluresve forent, alter alteri æqualis, vel inæqualis esset? Si primum: neuter erit summum, & perfectissimum Ens; quia de ratione summi, ac perfectissimi Entis est, ut nihil ei adæquetur. Si vero alterum dicatur; jam aliquid in uno foret, quod in altero non reperiretur; istud ergo summum, & perfectissimum Ens appellari nequiret. Ad rem præsentem servit illustrissimum illud Xenophontis Dilemma. *Si plures Dii sunt, necesse est, eos esse vel pari, vel impari potentia: si impari, quo pacto debiliores sint Dii, ipsi viderint, qui plures admittunt. Si pari, & volens alium volentem impedit, res jam neque fieri, neque non fieri poterit, quod sine risu intelligi nequit.* Ast evidentior est res, quam, ut pluribus, quibus con-

2) Dict. Hist. & Critic. Art. *Manich.* a) Contra Marcion.

confirmetur, indigeat argumentis. Plurimas quidem, & integras nationes olim Polytheismo deditas fuisse legimus, hic tamen Deorum cultus neque ab initio orbis fuit, neque nunc ullibi viget, nisi forte apud paucissimos extrema cœcitate percussos; dici proinde minime potest, errorem hunc detestabilem à lumine Naturæ fuisse profectum; imo, quod Minutius Felix *b)* aliique testatum reliquere, sapientiores ad declinandam duntaxat superstitionis plebis invidiam pluralitatem Deorum verbis professi, animo unicum supremum Numen agnoverunt; cumque ad explicandum sua sensa rationibus urgerentur, teste Orofio *c)* respondere soliti erant: *Non se plures Deos sequi, sed sub uno Deo magno plures ministros venerari.*

PROPOSITIO III.

Mundus, & omnia, quæ in eo sunt, quantumvis abjecta, & vilia, Divinæ Providentiæ subjiciuntur.

Providentia Divina, si Nemesium *d)* audiamus, est *Voluntas Dei, per quam omnia, quæ fiunt, apte gubernantur.* hanc ad omnes res creatas, etiam viles, & minutissimas extendi omnium sapientum, recteque philosopho-

b) In Octavio. *c)* L. 6. Hist. c. 1. *d)* L. de Nat. hom. c. 43.

losophantiam constans, & perpetua fuit persuasio. Legatur Tullius *e)* & Lactantius *f)* qui luculenta de hoc argumento testimonia producant. Verum sunt homines, quos *Deistas* nuncupamus, qui partim fatali omnia necessitati tribuunt, partim cum Machiavello, Bayle, Philosopho de Sans - Souci, aliisque profanis hujus sæculi Viris pleno agmine post Democritum, Heraclitum, & Epicurum abeuntes illa iniquorum verba *g)* impudenter usurpant: *Quid novit Deus, & quasi per caliginem judicat? nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat.* Atque adeo Deum, quid agat humanum genus, aut quo ordine sint res creatæ, non curare arbitrantur: nempe in meridie cœcutiunt noctuæ. Perpetua est rerum in hoc mundo existentium continuatio, constans ordo, stabilis consensus, & admiranda in motibus peragendis harmonia: non est ergo, cur omnia, quæ in eo sunt, Providentia, & consilio supremi Numinis regi, & perpetuo administrari negemus; quemadmodum neque diffiteri valemus, ea non nisi ineffabili Divinæ Mentis sapientia condi potuisse. *Non cernis,* verba sunt S. Jo. Chrysostomi *h)* *quomodo corpus hoc anima avolante defluit, & tabescit, & perditur.*

G 2

e) L. 2. de Nat. Deor. *f)* L. de Ira Dei.
g) Job. c. 22. v. 13. & seqq. *h)* Homil. 10.
 ad Pop. Antioch.

perditur? . . . Hoc ipsum profecto & in ipso fieret mundo, si ipsum reliquisset propria destitutum providentia. Si navigium sine gubernante non persisteret, quomodo subsisteret *Mundus tantum temporis gubernante nemine?* . . . Et quid dico navigium? casalum aliquis parvam in vineis compegit, & fructu ablato desertam reliquit, & neque duos sæpe dies permanet, sed solvitur, & brevi cadit. Igitur tugurium quidem absque providente non staret; creatura vero tanta, tam pulchra, tam mirabilis . . . tantum temporis absque aliqua providentia stabilis permanisset? Non minus vero ad minima, quam ad maxima, Divina sese Providentia extendit; enimvero si Deus vilibus, minimisque neglectis præstantissima solum curaret, id vel ex eo fieret, quod res abjectæ ejus scientiam fugerent, vel quod iis providere non posset, vel, cum posset, curam eorum gerere nollet? nefarium est, quidquid obtendant Epicuræi Deistæ; nam si primum asseratur, Ignorans: si alterum, imbecillis: si tertium, & invidus, & negligens, & imitis jure optimo poterit appellitari. Audiatur S. Ambrosius 1) *Quis operator negligat operis sui curam? quis deserat, & destituat, quod ipse condendum putavit? si injuria est regere, nonne est major injuria fecisse? cum aliquod non fecisse, nulla injuria sit; non curare, quod feceris, summa inclementia.* Sed inde-

2) L. 1. de Off. c. 12.

indecorum Deo putant, si ad vilia se demittat, si tanta rerum terrenarum solitudine tangatur, verenturque, ne tandem sub tanto negotiorum pondere fatiscat. At quantæ hæc ineptiæ! Si Deum haud dedecuit vilissima condere, quæ jugiter etiam sine dedecore conservat, cur eum dedeceat vilissima curare? Numquid superbus est Deus, ut ad opera manuum suarum demittere sese nolit, aut forte à rebus abjectis contaminatur? quæ vero insania dicere, Deum à cura rerum vilium infici, dum neque Solem experientia teste ulla cloacarum, quas indies collustrat, foeditate inquinari videmus? quæ idem stultitia, infinitam Dei virtutem, Sapientiam, & omnipotentiam secundum virium nostrarum imbecillitatem dimetiri? Verum latet venenum: ut flagitiis tanto liberior vacent, mundo extorrem agunt Providentiam improbi. *Imposuistis*, lamentatur apud Ciceronem k) Vellejus, *in cervicibus nostris sempiternum Dominum, quem dies, & noctes timeremus: quis enim non timeat omnia providentem, & cogitantem, & animadvertentem, & omnia ad se pertinere putantem, curiosum, & plenum negotii Deum?* Ita sane: Deum omnia curantem justum est, ut timeamus; ne excusa religione, quæ negata Providentia subruitur, sine lege, sine honestate vivamus cum Epicuræis, atque

G 3

De-

k) L. I. de Nat. Deor.

Deistis, sicut Equus, & mulus, quibus non est intellectus. Superest, ut celebre illud argumentum Epicuri apud Lactantium l) resolvamus. Deus aut vult tollere mala, & non potest: aut potest, & non vult; aut neque vult, neque potest; aut vult, & potest; si vult, & non potest, imbecillis est, quod in Deum non cadit. Si potest, & non vult, invidus, quod æque alienum à Deo. Si neque vult, neque potest, & invidus, & imbecillis est, ideoque neque Deus. Si vult, & potest, quod solum Deo convenit, unde ergo sunt mala? aut cur illa non tollit? Sic Epicurus. Dicimus ergo, Deum posse tollere mala, sed nolle; at ea propter invidus non est, sed summe sapiens, summe providus. Permittit mala moralia, ut illæsa maneat hominis libertas, locumque habeat sive Misericordia, sive Justitia vindicativa. Mala vero physica nulla sunt; quippe vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona m) Mala tamen esse apparent, si cum perfectioribus conferantur, licet reapse bona sint, tum quod aliqua huic noceant, alteri profint: tum quod per ea decor Mundi, ut pictura per umbram, elevetur; tum quod omnia fines suos optimos fortiantur, quos persæpe ignoramus. Malos etiam homines patitur Deus; at ne putetis, verba sunt S. August. n) *Gratias*

l) L. de Ira Dei c. 13. m) Gen. c. 1. n) In Psal. 54.

tis esse malos in hoc mundo, & nihil boni de iis agere Deum: omnis malus aut ideo vivit, ut corrigatur; aut ideo vivit, ut per illum bonus exerceatur. Si pictor novit, ubi ponat nigrum colorem, ut sit decora pictura, numquid nesciet Deus, ubi ponat peccatorem, ut sit ordinata creatura? Mira Dei Providentia circa Justorum, & impiorum disparem in mortali hac vita sortem vel maxime clarescit. Improbos hic ob quædam bona, quæ præstiterè, remunerat, ne æternum aliquid exigant: justos per adversa magis polit, quosdam in iis nævos tergit, magis in virtute radicat, odium præsentium inculcat, ut ad amorem æternæ felicitatis tanto expeditius eluctentur. Verbo: in omnibus ea sunt Divinæ Providentiæ indicia, ut excordem, & à natura deviantem opinemur, qui eandem in dubium revocaret.

PROPOSITIO IV.

Deus immediate concurrat ad omnes Creaturarum actiones.

Concursum Dei in mediatum, & immediatum partimur; Priori influit Deus in actiones entium creatorum, quatenus eisdem existentiam, agendique vim largitus est, qua sibi relictæ effectus suos producere que-

ant: posteriori Deus non modo ad causæ, quam ad effectus existentiam concurrit. Juvat autem & aliam concursus divisionem in generalem, seu physicum, & specialem, sive moralem commemorare; ille ad omnes omnium causarum creatarum; hic ad quasdam solum quorundam entium creatorum actiones extenditur. De concursu generali, & mediato inter Philosophos non disceptatur; verum *sunt*, ait S. Augustinus o) *qui arbitrantur, tantummodo mundum ipsum factum a Deo, cætera jam fieri ab ipso mundo; sicut ille ordinavit, & jussit; Deum autem ipsum nihil operari.* Sunt, qui cum Durando, Aureolo, aliisque putant, Deum cum causis creatis eo solum sensu concurrere, quatenus eas condidit, vimque operandi eisdem concessit, quæ jam pro lubitu absque novo, & immediato concursu operari queant; hunc proinde tanquam supervacaneum repudiandum esse opinantur. Sed quidquid velint hi, plus aliquid Deotribuendum esse censemus, asserendumque, ab ipso vires causarum secundarum in momenta singula conservari, & idcirco omnes earum actiones ab illo immediate concurrente ad effectum deduci. Hoc si negetur, consecrarium est, causas creatas in agendo a Deo non dependere, quod profecto cum summo illius in
omnes

o) L. 5. Super Gen. ad lit. c. 20.

omnes res creatas dominio, summaque harum ab ipso dependentia pugnat; quippe supremum Dei dominium id exigat, ut quodvis ens creatum quoad totam sui constitutionem per momenta singula eidem perfectissime subjiciatur, ab eoque dependeat; quod si vero absque immediato Dei concursu actionem suam ponere possit, ab eo quoad totam sui constitutionem non pendeat; cum Ens agendo alium statum obtineat ab eo, quem habuit, dum non operaretur. Neque contendat quis, fore, ut Deus ad omnes actiones immediate concurrere evadat Auctor peccati: quemadmodum & eidem actiones hominum bonæ tamquam Auctori in acceptis referuntur. Enimvero concurrit Deus generaliter, & physice ad actum malum, ne scilicet hunc impossibilem reddat, hominisque libertatem tollat; ei tamen imputari nequit; cum peccatum non sit effectus; sed defectus, neque ex Divinæ, sed libera humanæ voluntatis electione procedat: Imo Deus vehementer illud averfatur, & adjectis pænarum comminationibus interdicit. Porro actus boni Deo tamquam Auctori tribuuntur; cum ad hos non physice modo, sed moraliter etiam influat. Peccatum igitur Deus nec elegit, nec approbat, sed, ne hominis, quem liberum fecit, libertas imminuatur, permittit, nec ipsum lex ulla stringit, qua

qua id impedire teneatur; quin magis summe congruum est, ut causas creatas secundum earum proprietates regat, liberumque ipsarum arbitrium integrum conservet, & permissis hominum flagitiis ad fines, quos ipse novit, sanctissimos utatur.

PROPOSITIO V.

Nihilominus Causas Secundas physice non Prædeterminat.

Causas creatas, ut operari valeant, opus habere immediato Dei concursu, una nobiscum sentiunt Thomistæ; at præter hunc præviam quamdam motionem physicam esse necessariam putarit, qua Creaturæ, ut agere possint, a Deo determinantur. Quamvis autem Præmotionem hanc ejus Patroni varie describant, nos tamen eam verbis Insignis Thomistæ P. Antonii Goudin Lemovicensis p) exhibemus. Prædeterminatio physica, ait ille, est *Influxus causæ primæ receptus non quidem immediate in effectibus, sed in causis secundis, quo Deus ipsis actualem efficacitatem inspirat, quo eas movet, & applicat, non solum objective, & moraliter alliciendo, & suadendo, sed etiam physice, & active interius inclinando, applicando, determinando, ac ultimam illam activitatem, ad quam sequitur actio, influendo, &*
ideo

p) Metaph. Q. 4. Art. 2.

ideo dicitur *Motio physica*. Sed quia motio, & applicatio virtutis activæ ad agendum est prior natura, quam ipsa actio, sicut omnis via est prior suo termino, & omnis causa suo effectui, ideo motio illa dicitur prævia motio, seu *Præmotio*. Ita ille. Definitio hæc omnia non quoad substantiam solum, sed etiam quoad modum Præmotionis comprehendit. Etsi vero Sententia descriptam Prædeterminationem sustinens admodum famosa sit, quominus tamen eam sequamur, duo potissimum obsunt, unum est, quod isthæc Præmotio causis necessariis superflua; alterum, quod agentibus liberis esse noxia videatur. Superflua quidem est causis necessariis; cum hæc, si præter cætera actus primi proximi constitutiva paratus adsit Dei concursus, positus omnibus ad agendum requisitis per suam naturam ad agendum sint determinatæ: ecur autem id, quod sua natura, ut in actum exeat, determinatum est, a Deo ad agendum physice præmoveatur? At, quod caput est rei, stante hac Thomistarum hypothese ipsa libertas humana, quæ salva sit oportet, vix videtur ad captum exponi posse. Equidem in eo sita est libertas exercitii, ut Voluntas positus omnibus ad agendum necessariis possit agere, vel ab actu abstinere; hoc vero integrum non manet Voluntati, si physice prædeterminetur; neque enim in
signo

signo priori ad præmotionem potest agere ; cum hæc juxta Thomistas ad agendum ita sit necessaria, ut sine illa nullum agens quidquam valeat operari : neque Voluntas posita præmotione potest non agere ; cum juxta eosdem fieri nequeat, ut negatio actus cum physica Prædeterminatione componatur : quomodo ergo, & qua ratione Voluntati liber erit actus, quem ipsa omittere non valeat ? Profecto quodcumque aliquod consequens sequitur necessario ad aliquod antecedens, tum in cujus potestate non est antecedens, neque in ejus potestate erit consequens ; at vero in potestate Voluntatis humanæ non est Præmotio physica, ceu principium antecedens ; hanc enim largitur Deus, cui vult, quando vult, & ad actus, ad quos ipse vult : itaque nec in potestate, voluntatis est actus ipse, quem elicit, tamquam effectus consequens. Quæ pro evincenda sua Sententia adferunt Thomistæ, fere sunt sequentia : Deum primam esse Causam ajunt, primum liberum, primumque Motorem, causasque proinde secundas ab eo vel maxime pendere : longissimam insuper textuum S. Scripturæ, Conciliorum, & Patrum catenam nectunt, e quibus rem omnem se confecisse gloriantur. Ast Deum & Causam primam, & primum liberum, & primum esse motorem ultra profitemur, tametsi res creatas physice
non

non præmoveat. Est Causa prima dignitate; qua res omnes creatas in infinitum perfectione superat: Fœcunditate; qua singulis agentibus vim operandi confert: Independentia, & Concurſu; quatenus Deus, ut agat, nullius indiget, cujus tamen concurſu immediato Causæ ſecundæ, ut operari queant, opus habent. Est quoque Deus primum liberum, primusque motor; cum cauſis creatis, liberis virtutem contulerit ſeſe active determinandi, atque voluntatem ipſam motione generali verſus Bonum in genere moveat, & motione quadam ſpeciali ad actiones ſupernaturales excitet. Maximam etiam in rebus, cauſisque creatis dependentiam a Deo reperiri dicimus, ſed eam tamen, quæ libertati humanæ Voluntatis non officiat. Porro auctoritates, quas adducunt, vel de Concurſu Dei ſimultaneo, vel de Præmotione morali duntaxat intelliguntur.

E X P H Y S I C A

GENERALI.

PROPOSITIO I.

Evidens est, existere Corpora.

Naud foret necesse realem Corporum existentiam argumentis demonstrare, nisi hæc ab Idealistis, & Ego istis in dubium vocaretur. Illi solas rerum corporearum ideas in mente, non ipsa corpora extra mentem existere, Mundum proinde universum nonnisi idealem esse, solasque substantias incorporeas in rerum natura dari profitentur. Hanc stultitiam primus aperte docuit Michaël Angelus Fardella ficulus, promovit Georgius Berkeley Hibernus, Arthurus Collier Anglus magis divulgavit: nec ab ea, si rumori fides, plane abhorruit Malebranche; & alter quidam Gallus teste P. Regnault r) totum hunc terrarum orbem meram illusionis esse scenam confinxit. Longius progressi sunt Egoistæ, qui omnia prorsus entia, præter solum Spiritum suum, e medio sustulere. Verum *Portenta hæc sunt*, loquimur cum Tullio s) & *miracula non differentium*
 Phi-

r) Tom. I. pag. 16. s) L. I. de Nat. Deor.
 c. 8.

Philosophorum, sed Somniantium. Atque ut Idealismum evertamus, nomine Corporis aliud non venit, quam Substantia quædam impenetrabilis, extensa, divisibilis, figuræ, ac posituræ capax, talisque naturæ, ut proprietates, & operationes illius per mechanicas valeant affectiones explicari; evidens autem est, substantias hujus generis extra mentem existere, ni per summum nefas dicere quis velit, Deum, qui Summa veritas est, nobis constanter illudere, ac mentiri, pative ut perpetuo fascinemur. Sane ipso naturæ rationalis ductu impellimur, ut censeamus, impressiones in corpora nostra fieri, easque cum aliis corporibus extra nos constitutis connexionem quamdam habere; ipsa deinde sensatio exterior nobis rei cujuspiam existentis, quam corpus dicimus, ideam vivaciter ingenerat, & a simplici, nudaque perceptione intima differt; magnum quippe discrimen inter ideam rei absentis, quæ per solam imaginationem reproducitur, & inter ideam dependentem ab actuali sensuum affectione in nobis excitatam deprehendimus. Testes hujus rei Idealistas ipsos compellamus, qui procul dubio, si vel modica ipsis rationis scintilla fulgeat, fatebuntur, illam ideam, qua sibi quantumcunque vivaciter imaginantur gladio jugulum peti, in immensum ab ea sensatione differre, quam percipiunt, cum
reapse

reapse jugulo gladius adplicatur. Verum quidem est, nos in errorem facile prolabi, si quæ earum conditionum, quæ ad bene sentiendum necessariæ sunt, desideretur, præcipue si Mens officii sui immemor nullo examine præhabito, quidquid adparet, præcipiti iudicio ceu verum amplectatur; at nullum corpus existere, nihil non adparere Solum, sensus constanter falli, aut menti per sensus perpetuo illudi, hoc est enimvero, quod nonnisi ab idea hominis amentis proficisci potest. Evidens idcirco est, corpora extra mentem existere, & Idealismum vanissimam esse hypothesin, nec dignam proinde, quæ vel ab homine defendatur, vel uberius a Philosopho refutetur. Egoismus autem tam absurdus est, ut vehementer miremur, ullum fuisse unquam, qui eidem patrocina-
retur.

PROPOSITIO II.

Præcipua Corporum naturalium affectio est Motus Localis, seu Translatio Corporis de loco in locum; huic opponitur quies, quæ in sola motus privatione consistit.

Quemadmodum stolidius nihil est, quam evidentissimam corporum naturalium
exi-

existentiam inficiari, ita vix major cogitari potest amentia, quam vel ambigere, motusne localis in rerum existat natura, vel eum ex hac penitus amoliri. Ast cum opinionum nulla sit adeo paradoxa, quæ suos non habeat patronos, etiam non defuerunt, qui sive cum Scepticorum, & Pyrrhonicorum turba Motum localem in dubium revocarent, sive cum Zenone, Parmenide, Melisso, atque Diodoro è rerum universitate prorsus expunctum irent. En celebre illud Diodori sophisma - *Si quidquam moveretur, vel moveretur in loco, in quo est, aut in quo non est; at neque moveri potest in loco, in quo est, in eo enim manet, si in ipso est: neque in loco, in quo non est, ubi enim quidpiam non est, ibi neque agere, neque pati quidquam potest; quamobrem quidquam non movetur. t)* Quam quidem insaniam, ut è Diodori cerebro Herophilus Medicus excuteret, oportunam nactus est occasionem; quippe accersitus, ut luxatum Diodoro humerum restitueret, constanter negavit, humerum loco emoveri potuisse lepide inquiens: - *Aut emotus est è loco, in quo erat, aut in quo non erat: at neque in quo erat, neque in quo non erat; igitur emotus non fuit.* - Revera deridenda potius, quam impugnanda sunt ejusmodi deliramenta; unde non immerito

t) Apud Cl. P. Ferrari Tom. 2. Disp. 9. p. 343.

to Aristoteles, ut refert Sextus Empyricus u) homines istos *Statorios*, & non *physicos* appellavit; *Statorios* quidem à *statione*, non *physicos* autem, id est, non *naturales*; quoniam *natura est principium motus*, quem *sustulerunt dicentes: nihil moveri*. Certissimum igitur tenemus, motum localem in rerum natura reperiri. Est autem Motus universim acceptus juxta Aristotelem - x) - *Actus entis in potentia*, quatenus in *potentia*; cum per motum omnem quædam veluti perfectio rei, quæ movetur, prout ad acquirendam formam aliquam tendit, intelligatur; hinc S. Augustinus: y) - *Motus omnis ad aliud est, cujus indiget, quod movetur*. Porro motus ita generatim sumpti præcipua species est motus *Localis*, quem etiam inter cœteras corporum naturalium affectiones principem habere locum existimamus: cujus quæ vere, & genuina sit notio, non ægre admodum est definire; enimvero duplex hucusque in re diversa Motus Localis descriptis prodivit: altera, quæ sive in Academia, sive in Peripato procusa ad novissima usque Cartesii tempora in omni Schola viguit, & hodie tam Peripateticis, quam Neotericis in usu est: altera, quam è mythologica idearum suarum penu Gallus iste Philosophus primus omnium hisce verbis

z)

u) L. 9. adv. Mathem. x) L. 3. Phys. c. 2.

y) L. de Immort. Animæ. c. 8.

2) expressit - *Motus localis... nihil aliud est, quam translatio unius partis materiæ, siue unius corporis ex vicinia eorum corporum, quæ illud immediate contingunt, & tamquam quiescentia spectantur, in viciniam aliorum* - Scilicet quemadmodum locum duntaxat relativum, nullum vero absolutum, ita quoque repudiato motu absoluto relativum duntaxat agnovit; hinc merito ab aliis vapulat, nec à nobis auditur. Profecto isthæc motus localis definitio minus accurata est quam ut ei Physicus ingenuus assentiatur; ea enim stante Mundus hic universus nullo pacto loco suo virtute Divina moveri posset, neque, si initio temporis unicum à Deo corpus conditum fuisset, illud ab eo moveri localiter ulla ratione potuisset: quid etiam à vero magis alienum est, quam adfirmare, hominem in navi sedentem, aut piscem frusto glaciei inclusum, si secundo flumine abripiantur, localiter haud moveri? hoc autem ex Cartesiana Motus localis notione manifeste sequitur; cum & homo iisdem navis partibus, & piscis iisdem glaciei frustulis præsentibus continuo sint, neque ex vicinia eorum corporum, quæ eosdem immediate contingunt, in viciniam aliorum transferantur. Nihil vero risu magis dignum est, quam cum a) docet, Motum localem omnem esse reciprocum, adeo quidem, ut concipi nequeat Cor-

H 2

pus

a) P. 2. Princip. n. 24. & 25. b) Loc. cit. n. 29.

pus A ex vicinia corporis B transferri, nisi simul & corpus B ex vicinia corporis A transferatur; quasi vero fabulosum illud in Physica locum haberet *b)* -

*Provehimur portu, Terraquæ, Urbesque
recedunt.*

& quasi absurdum non foret cogitare, Cælum non posse moveri circa Terram ab Ortum in Occasum, quin Terra pariter ab Occasu in Ortum cieatur. Itaque in definienda Motus localis natura communem amplectimur dicendi modum, quem nobis S. Augustinus *c)* sup-
peditat inquires - *Nihil aliud est Motus localis, quam de loco in locum transitus*: neque dubitamus, quin per definitionem hanc magis, meliusque notio illius, quam per illam exhibeatur. Motui opponitur quies, quam formaliter in ipsa motus privatione sitam esse tuemur; enimvero cum quies aliud nihil sit, quam permanſio rei in eodem loco, res vero hoc ipso in eodem loco permanere censeatur, quod omni sit motu destituta, non alio sane ex capite quiescere dicitur corpus, quam quod nullus in ipso motus habeatur: sicut spatium quoddam eoipso præcise obtenebratum est, quod nullum in eo lumen existat: igitur quies formaliter consistit in privatione motus, non secus ac tenebras formaliter in privatione lucis

b) Virgil. *Æneid.* l. 2.
c. 6,

c) L. 2. de Ord.

cis collocamus. Hic iterum procul à vero deviat Cartesius, dum ait *d)*, *Magno nos in hoc præjudicio laborare, quod plus actionis ad motum requiri arbitremur, quam ad quietem; cum, ut loquitur Antonius le Grand e)*, qui Cartesiana dogmata in compendio exhibuit, quies ceu *Permansio in eodem situ*, sit quid positivum, imo magis, quam ipse motus; atque à Solo Mentis errore oriatur, quod quietem ut quid privativum imaginemur, Motum autem, ut quid positivum, quoniam unum à voluntate nostra pendere experimur, aliud autem quasi nobis non sentientibus contingit; inferunt præterea Cartesiani, dum quietem à nobis in motus privatione constitui audiunt, motum in privatione quietis æquo jure collocandum esse; cum etiam Corpus eoipso moveatur, quod quiete careat: quemadmodum hoc ipso quiescit, quod motu sit destitutum. Verum ab ideis suis, quas falli, & fallere nescias esse dicunt, falluntur cum duce suo Cartesiani, dum quietem esse positivi quidpiam arbitrantur; præterquam enim, quod ii situm cum loco confundant, atque adeo quietem duntaxat respectivam, non secus ac de motu dictum est, in rerum natura dari agnoscant, ex idea permansionis in eodem loco rite haud colligunt, quietem non esse meram motus pri-

H 3

va-

d) L. cit. n. 26.
c. 20. n. 7.

e) Instit. Phil. Part. 6.

vationem, cum Permanſio Corporis in eodem loco nihil aliud formaliter ſit, quam non Re-
 ceſſus ejusdem à loco, in quo eſt. Quod por-
 ro plus actionis ad motum, quam ad quie-
 tem requiratur, quodque Mens non erret,
 dum quietem ut quid privativum, motum
 autem ut quid poſitivum exiſtimat, & adeo
 paritas à motu ad quietem, aut viciffim peſ-
 ſime ducatur, diſcant ex Malebranchio, qui
 non ultimum inter Cartefianos locum tenet:
 en verba ejus: - f) *De motu res ſecus ſe
 habet, ac de quiete. Multiplices in infinitum
 ſunt diverſi motus: poſſunt recipere magis &
 minus. Sed cum quietes nihil ſint, non poſ-
 ſunt inter ſe diſferre. Idem Globus, qui duplo
 majori celeritate uno tempore quam alio procedit,
 duplo majori etiam vi, aut motu hoc tempore,
 quam alio præditus eſt. Sed globus dici non
 poteſt uno tempore plus habere quietis, quam
 alio. Certe ſola privatio motus ſufficit, ut
 Corpus quieſcere concipiatur; at vero Sola
 quietis privatis ſatis non eſt, ut Corpus tarde
 potius, quam velociter, potius perpendicu-
 lariter, quam horizontaliter, magis ſecundum
 rectam, quam ſecundum curvam lineam mo-
 veri intelligatur: variæ ſcilicet ſunt motus
 affectiones, quarum ſufficiens ratio ex ſola
 quietis privatione nequit derivari.*

f) La recherche de la Verite l. 6. Ch. 9.

PRO-

PROPOSITIO III.

Causa motus continuati projectorum est Impetus Corporibus projectis a movente communicatus.

Verum enimvero continuatio motus in corporibus projectis illi ipsi vi impressæ, quam impetum dicimus, adeo commensuratur, ut experientia demonstrante ea corpora stante eadem massa, cæterisque paribus, quo fortior est impetus, eo validius moveantur, atque diutius in motu perseverent. Quod quidem ita verum est, ut quemadmodum sine impulsu ad motum hunc ipsum motum non inchoant, ita ad motum semel impulsæ, ni adsit quidpiam, quod hunc eorum impediat statum, eundem continent, in motu constanti perstitura, si omnis abesset exterior causa, quæ eundem vel sisteret, vel retardaret. Idcirco ut Corpus inchoatum suum motum continuet, alia præter impetum causa non indiget, ac perinde prorsus se habet ad eum retinendum, ac ad quietem, figuramque suam conservandam. Equidem ut statum quietis suæ continuet, aut figuram suam retineat, ea causa sufficiens est, quæ ipsum ad quietem determinavit, aut hanc ei figuram impressit, omnisque causa exterior absit, a qua vel ejusdem quies turbetur, vel figura immutetur. Quare necessarium haud est va-

nas constituere hypotheses, in quibus causa motus continuati projectorum vel aëri a tergo moti Corporis recurrenti, illudque ad motum continuandum propellenti cum Cl. P. de Chales: vel atomis ab impellente in corpus motum immissis, illudque urgentibus cum Gassendo; aut Vi inertiae cum Newtonianis tribuatur. Primum enim sustineri minime potest; cum juxta doctrinam ipsius Aristotelis, quem P. de Chales pro sua sententia laudat, corpus in vacuo possibili motum in infinitum moveretur, & alioquin in vacuo Boyleano motum corporum minoris resistentiae causa & celeriolem, & diutiorlem esse observemus. Atomos Epicuræas, quas ab impietate purgavit Gassendus, ex aliis nihilominus capitibus Philosophia exturbandas, omnemque proinde, quæ eisdem superstruitur, hypothesin vitro fragiliorem esse, Philosophi jam dudum satis ostenderunt. Vim inertiae, cujus nomine juxta Cl. P. Franc. Jacquier Ord. Minim. insignem Newtoni Commentatorem g) illa venit *Proprietas, qua Corpora Statum suum vel motus, vel quietis perpetuo tueri conantur*; & quam ejus Patroni peculiare Corporis attributum a cæteris omnibus distinctum esse docent, vix in rerum natura dari existimamus; tum quod actiones adeo diverse, imo oppositæ (cujusmodi sunt Actio

re-

resistentiæ contra motum in Corpore quiescente pro quiete retinenda; Actio resistentiæ adversus quietem in corpore moto pro motu conservando; Actio resistentiæ in Corpore tardius moto contra celeriores pro motu tardiore) ab eadem vi Corporis proficisci posse non videantur; tum quod resistentia, qua Corpora in quiete posita motui, vel tardius mota celeriori motui resistunt, gravitati eorum massis proportionali: resistentia vero, qua Corpus motum nititur contra obstacula, impetui prius impresso commodius valeant adscribi. Neque hic moramur Cartesium, qui Deum ex machina vocat, atque immediatum omnis motus tam inchoati, quam continuati auctorem esse adfirmat; hæc enim philosophandi methodus quam dedeceat Physicum, jam alibi tetigimus.

PROPOSITIO IV.

Motus reflexus non ab impetu, quo Corpus mobile motu directo in obicem ferebatur, sed a solo fere Corporis aut reflectentis, aut reflexi, aut utriusque simul elaterio habetur.

Cartesii quidem, atque Gassendi ea fuit opinio, ut reflexionem omnem a propiciente causari arbitrarentur; at si perpendamus, impetum, quo mobile primum lineam incidentiæ directe describebat, pro medii

varietate diversa quoque ratione minui, atque etiam, si in obicem omnino resistentem Corpus projectum incurrat, penitus interimi, nemo non arguet, necessarium esse, ut priore destructo novus in reflexione impetus producat. Ita vero usuvenit, ut projectorum impetus eo debilior evadat, quo major est Corporum occurrentium renisus. Hinc in luto citius, quam in aqua, in hac prius, quam in aere motum Corporum projectorum cæteris paribus fisti videmus: igitur si paries, aut alius solidior obex occurrat, impetus Corporis incidentis omnino perimetur, neque Corpus secundum lineam reflexionis resiliet, nisi ad novam hanc directionem ab elaterio determinetur. Est autem Vis elastica ea corporum affectio, qua ipsa sive tensa, sive compressa ablata potentia premente, vel tendente pristino situi, & figuræ sua veluti sponte sese restitunt. Hæc pro conditione Corporum major, aut minor est, in aliis modica, in quibusdam etiam plane nulla. Quod si vel obicis, vel Corporis impacti, vel utriusque simul vegetius, fortiusque sit elaterium, majorem: si exiguum, aut nullum, modicam quoque, vel nullam Corporum reflexionem experimur; quod quidem discrimen in globulis Chalybeis rite temperatis, eburneis item, ferreis, plumbeis, & ex molli argilla conflatis, si ex alto

in

in incudem immittantur, luculenter est videre. Revera si impulsus ille prior unica foret motus reflexi causa, ratio haud reddi sufficiens posset, cur globus ferreus e tormento bellico in murum sacco laneo munitum irruens nec penetret, nec resiliat, sed effracto impetu ad muri pedem ruat, cum tamen & impetus, & Corpus ejus determinationi obfistens adsit: Hoc vero in Sententia nostra facillime expeditur, dum globum ideo dicimus non resilire, quia mollioris lanæ elaterium inertius est, quam ut tantam repellere molem valeat. Id autem pro adversa Opinione non leve quibusdam fundamentum videri posset, quod corpora nunnulla in planum illisa resiliant, tametsi omni vi elastica & corpus incurrens, & obex sint destituta: quis enim credat, sive incudem, sive globulum chalybeum, si in eam ex mediocri altitudine demittatur, adeo in ictu comprimi, ut partibus deinceps ob vim elasticam sese restituere conantibus ad notabilem altitudinem resiliat? Mira quidem hæc esse videntur, & creditu ardua forent, si eam partium compressionem Sensu quis dimetiri magis; quam ratione colligere vellet. Ostendit porro Cl. Mariotte *h)* præfatam partium compressionem etiam in Chalybe, aliisque corporibus solidioribus locum habere, quod
cla-

h) L. de Percussione.

clarissimo experimento comprobavit: Scilicet in incudem sebo illitam globulum eburneum demisit, comperitque, vestigium rotundum non modo majus, quam contactus permittat, sed eo etiam amplius, quo altius decidit globus, in incude fuisse relictum, nec ullam tamen sive in globulo, sive in incude complanationem post impactum adparuisse; quo manifestum redditur, globulum eburneum, aliaque corpora elastica in ictu comprimi, partes tamen eorum adeo celeriter situi, figuræque pristinae restitui, ut nulla in iis post ictum compressio, aut partium complanatio ope sensuum distinguatur. His non obstantibus fatemur tamen, reflexionem, si valde obliqua sit, partim ab elastica Corporis repellentis vi, partim ab impetu directo, cum iste tum non plane pereat, proficisci: uti neque negamus, ab impetu priore, quo Corpus in obicem ferebatur, si ille fortior sit, resilientiam quoque non mediocriter augeri; cum in hypothesi, quod alterutrum, vel utrumque elaterio polleat, partes in eo casu validius compressæ validius itidem sese restituere nitantur.

PROPOSITIO V.

Corpora gravia ex alto libere demissa motum suum accelerant, & quidem in minoribus saltem distantis fere secundum progressionem Galilæanam numerorum imparium ab unitate numeratorum.

Corpora gravia, dum ex alto libere descendunt, motum suum accelerare, sive æqualibus temporis partibus inæqualia, semperque majora spatia percurrere, jam olim docuit Aristoteles *i)*, idque Philosophi tam Veteres, quam Recentiores communi calculo semper agnoverunt, ut adeo in proverbium abierit: *Motus in fine velocior*. Quare aërem verberat Rodericus de Arriaga, dum nulli solido innixus fundamento post Simpli-
cium repudiato communi omnium sensu singularem suam opinionem *k)* proponit, aliósque ad eam tuendam invitat. Nimis quippe apertum est, lapidem eo majorem ictum in subjectum corpus infligere, idque validius ferire, si ex majori, quam si ex minori altitudine delabatur, manifesto indicio, id non nisi ex celeriori motu, quem lapis in descensu acquirit, oriri. Profecto cum lapis initio sui
de-

i) L. 1. de Cælo. c. 8. *k)* Disp. 4. de Elementis. Sect. 5. Subsect. 3.

descensus lente moveatur, si motum suum non acceleraret, sed æquabiliter descenderet, observante Cl. P. de Chales *l)* spatium aliquod exiguum 15. pedum percurrento enormi annorum intervallo uteretur, quod quam absurdum, quamque falsum sit, nemo est, qui non videat. Ipse vero Vir hic Clarissimus *m)* periculo exactissime facto, sæpiusque repetito sese deprehendisse testatur, grave corpus à se libere demissum quovis semiminuto sequente majus, & amplius spatium percurrisset. Quid plura? propria quivis experientia rei veritatem poterit edoceri: cadat e. g. lapis ex altitudine 20. ulnarum, totumque Spatium intervallo quatuor penduli vibrationum percurrat, tum ex altitudine 40. ulnarum demittatur; palàmque fiet, numerum vibrationum, quibus hic alter motus commensuratur, non jam duplicatum iri, quemadmodum duplicatur altitudo, sed fore, ut sex circiter vibrationum intervallo lapis deorsum labatur, quo adparet, æqualibus temporis partibus inæqualia, semperque majora spatia confici, adeoque motum in libero gravium descensu accelerari. Qua vero proportionem corporum gravium acceleratio fiat, Viri in mathematicis, ac physicis disciplinis versatissimi solenter inquisiverunt: Attamen *Veteres inter, Recen-*

l) L. 2. Stat. Prop. 22.
Prop. 1.

m) Loc. cit.

centioresque Philosophos (verba sunt Cl. P. Ferrari *n*) *eminet hac in re Galilæus*, quippe omnium primus ordinem, quo gravia suum accelerant motum & feliciter detexit, & rationibus, atque experimentis demonstravit. Censet autem Vir Cl. accelerationem gravium fieri secundum progressionem numerorum imparium ab unitate numeratorum 1. 3. 5. 7. 9. &c., ita ut, si corpus grave libere demittatur, suoque relinquatur genio, primo temporis minuto pedem 1, secundo, 3, tertio 5, quarto 7, quinto 9. pedes &c. conficiat; quem accelerationis ordinem præter Galilæum Ricciolus quoque, o) Meriennus, & alii Viri Clarissimi præsertim in Observatorio Regio Parisiensi adhibita diligentia exploraverunt, probaruntque; his proinde, qui in præfatæ progressionis confirmationem varias adferunt experientias, quibus tamen adducendis prolixitatis vitandæ gratia abstinemus, omnino assentiendum est, ita tamen, ut motus gravium accelerationem in descensu fere, & saltem in minoribus distantis (quod studiose additum fuit) secundum progressionem numerorum imparium fieri arbitremur; sunt enim, qui memoratum calculum non prorsus accuratum esse, nec eam progressus rationem ad quamcunque, etiam majorem distantiam animadverti dicant, & quædam experimenta, quæ

n) Tom. 2. Disp. 4. Q. 7. o) Almagest. nov. l. 2. c. 21.

quæ Theoriæ Galilæanæ non omnino videntur consentire, in medium adducant. Prius etiam, quam huic propositioni colophonem addamus, perbene notandum est, ea, quæ de acceleratione corporum gravium libere descentium differuimus, locum non habere, ubi sensibilis mediæ resistantia intercedit; quippe hæc facit, ut corpora gravia non jam accelerato, sed æquabili motu deorsum ferri incipiant.

PROPOSITIO VI.

Principium attractionis, ut passim à Newtonianis explicatur, in Physica probare non possumus.

Si audiatur Cl. Isaac Newton, ille attractionem, qua duo corpora ad se invicem tendunt, vel mutuo sibi cohærent, pro universalis habuit phænomeno, cujus tamen aliqua fortassis causa ex mechanismo reddi posset; ita sane Summum hunc Mathematicum, qui primus omnium celebre Attractionis nomen in Physicam invexit, sensisse testantur ejus verba p) sic differentis - *Qua causa efficiente hæ attractiones peragantur; id vero non inquiror: quam ego attractionem adpello, fieri sane potest,*

ut

ut ea efficiatur impulsu, vel alio aliquo modo nobis ignoto. Hanc vocem attractionis ita hic accipi velim, ut in universum solummodo vim aliquam significare intelligatur, qua corpora ad se mutuo tendant, cuicunque demum causæ attribuenda sit illa vis -- quod alibi sæpius iisdem fere verbis repetit. Phænomenon hoc inficiari non audemus; cum luce meridiana clarius sit, accessus, & cohæsiones Corporum dari, neque proinde de Attractione hoc sensu intellecta ulla subesse dubitatio potest; quæ tamen hujus efficiens, & immediata sit causa, per hypothesen explicare nitimur, quin certitudinem adsequamur. Verum hæc ipsa Attractio multum nativæ sinceritatis amisit, ait Cl. Abbas Noletus q), postquam e manibus Newtoni ad ejusce assecclas transit. Quippe Cotes, Muschenbroek, Clarke &c. Attractionem legem naturæ universalem, seu Principium quoddam motuum naturalium esse dicunt, cujus præter Dei voluntatem nulla alia causa exterior valeat adsignari: hinc ad mentem eorum Corpora principium aliquod activum in se possident, vi cujus corpora sua velut sponte ad se nituntur, ruunt, & sese contingentia cohærent perinde, ac si a vi externa ad se invicem premerentur. Vim
istam,

q) Phys. Exper. Tom. 2. in Append. Lect. 8.
de Tubis Capill.

istam, quam jam attrahentem, jam gravitantem adpellant, quoad extensionem, quoad genera corporum, quoad tempus universalem esse contendit Samuel Clarke. *r*) Densitati quoque materiæ cœteris paribus respondere proportionaliter, & in ratione inversa quadratorum distantiae decrescere, corporibus omnibus, singulisque eorum inesse moleculis docet Gravesande *s*). Nos vero vim Attractionem hoc secundo modo expositam, cum certissimis Physicæ principiis adversetur, omnino rejiciendam esse censemus; Enimvero res nimis aperta est, a corpore, non prius moveatur, motum alteri corpori non communicari; omne item corpus in motu positum alterius corporis impactu motum suum vel subito, vel paulatim deperdere, neque corpus ullum in subjectum distans actionem suam naturæ viribus exercere: his autem receptis in saniore Physica principiis nova hæc Attractionis Newtonianæ lex palam refragatur; juxta hanc nempe nihil solemnius est, quam Corpus unum intrinsece per vim quamdam innatam aliud trahere, ab eoque trahi, neque Attractionem hanc alterius corporis etiam majoris occursum impediri, ut adeo gravitatio isthæc Solem inter & Lunam vigeat, tametsi Tellus interponatur:

neque

r) Not. in Phys. Rohault, P. 2, c. 28. Art. 13.

s) Elem. Phys. §. 4047, & seqq.

neque adfirmare dubitant Newtoniani, inter corpora remotissima e. g. Saturnum inter, atque Tellurem vacuo coacervato mediante, attractionem exerceri. Præterea tam dissimiles, & contrariæ sunt leges, quibus phænomena ex attractione derivari solita subjiciuntur, ut una omnium efficiens causa esse nequeat; quocirca plura attractionum genera admittantur, est necesse, atque adeo Vis attractiva, quæ densitati materiæ proportionally respondeat, quæque in ratione inversa quadratorum distantiae intensive decreseat, male pro universali naturæ canone deprædicatur. Demum quid prohibet, quo minus Vis attractiva, si naturam ejus penitus perpendamus, cum amore Platonico, quo simile fertur in simile, cum vi repræsentativa Leibnitzii, cum Sympathia, & Antipathia Veterum confundatur, atque in censum veniat occultarum qualitatum, quas ipsi repudiant Newtoniani? Quæramus ex Attractionis hujus Patronis: cur corpora quædam, ut Oleum & Aqua permisceri non possint, cum tamen Vis attractiva omnibus materiæ partibus ex æquo conveniat? reponent aliqui, hoc ea de causa non fieri, quod quædam corpora natura sua recedere ab invicem nitantur; quia se repellunt. Verum *essne sermo hic philosophicus?* quærit Cl. Noletus t), *an non ve-*

rendum, ne si huic adsuescamus, & attractionem & repulsionem partium promiscue pro motuum causa adsignemus, frivola nos, ac levissima ratione a diligenti rerum inquisitione, ac subinde utilissimarum detectione ipsimet intercludamus?

PROPOSITIO VII.

Per absolutam Dei potentiam fieri potest, ut duo, vel plura Corpora in eodem loco simul existant.

Simultanea duorum, pluriumve Corporum in eodem loco existentia recepto in Scholis usu Compenetratio adpellatur. Hanc qui naturæ viribus fieri posse contendat, scimus neminem; verum sunt nonnulli, qui Dei quoque potentiam in eas redigunt angustias, ut dicere haud vereantur, vim in eo desiderari, qua præstare queat, ut duo corpora compenetrentur; ad horum classem præter Epicuræos ex antiquioribus venit Durandus, ex Recentioribus Cartesius, Lockius, Antonius a Genua cum Leibnizianis. Adversus hos cum communi sive Philosophorum sive Theologorum sensu existimamus, per absolutam Dei virtutem posse fieri, ut duo, vel plura corpora in eodem loco simul existant; Quippe facere valet Deus, quidquid nullam

implicat contradictionem: nulla vero in compenetracione Corporum contradictio intercedit, nec ulla adferri ratio positiva potest, qua impenetrabilitatem actualem, seu potius impenetrationem ad essentialia Corporis constitutiva pertinere vel probabiliter ostenderetur. Constans certe, atque diuturna sensuum experientia, qua videmus Corpus quodvis ita in loco existere, ut pro eo tempore omne aliud Corpus ex eodem loco excludat, id solum nobis exhibet, quod consideratis naturæ legibus fieri debet, non vero evincit, impenetrationem in idea Corporis adeo relucere, ut salva ejus essentia, & manente Impenetrabilitate radicali ea abesse nequeat. Cum igitur Impenetratio ad essentiam Corporis non pertineat, neque cum illa, quoniam merus est Impenetrabilitatis radicalis effectus, nexu necessario jungatur, mutari absolute, tollique virtute Divina potest, ut adeo nulla sit repugnantia, quin corporum Compenetratio fiat. Discimus præterea corporum compenetrationem non modo nullam involvere contradictionem, sed Virtute Divina reapse nonnunquam accidisse. Sic Christus illæso Maternæ Virginitatis claustro natus est: sic & ipse lapidem sepulchri *u*) & januas clausas *x*), cum ad discipulos ingrederetur, penetravit. Dicere
I 3
autem

u) Matth. 28. *x*) Joann. 20.

autem cum Durando, dilatatum fuisse claustrum virginale, cum Christus nasceretur, ejusque Corpns in brevissimum, & angustum adeo compendium fuisse redactum, ut facile sive per sepulchri, sive per januarum rimas transierit, non minus temerarium est, quam ineptum. Primum equidem summæ derogat B. V. integritati, quæ tanta post partum extitit, quanta ante partum; *Fas enim non erat*, (verba sunt S. Aug.) *y*): *ut per ejus adventum violaretur integritas, qui venerat sanare corrupta.* Alterum Ecclesiæ sensui, & Sanctorum Patrum effatis haud videtur esse consentaneum; audi S. Jo. Damaxenum, qui *z*) ita loquitur: *Per quem, quæso, locum pertransisset, num per foramen aliquod, aut per aliam locum patentem? nequaquam; sed per januas clausas, præpotenti & divina virtute eas penetrando.* Illa quoque compendiaria, & violenta Corporis constrictio, præterquam quod sine omni compenetracione capi vix possit, non absque gravi Corporis alteratione facta fuisset, quæ tamen impassibilitati gloriosi Corporis Christi Domini omnino repugnat. Itaque si revera virtute Divina Corporum compenetratio peracta est, jam apertissimum redditur, ne minimam quidem in hoc contradictionem latere. Desinat ergo

An-

y) Serm. 6. de Nativ. Domini. z) L. 3. de Fide Orthod. c. ult.

Antonius Genuensis velut ex tripode oracula fundere, & Compenetrationis repugnantiam eo ex capite inferre, quod illa concipi nequeat, nisi duo corpora, seu, ut ipse loquitur apud Cl. P. Storchenau, *a*) duæ substantiæ formaliter extensæ in unam, eandemque Substantiam prorsus indistinctam mutari intelligantur. Falsum quippe, & a veritate alienissimum est, dum inde arguit, fore, ut duo Corpora in unum, idemque indistinctum abeant, si compenetrentur; enimvero duo semper quoad entitatem, & quoad locum formaliter acceptum persisterent; cum ad multiplicationem fundamentorum etiam sequatur multiplicatio relationum; forent autem unum, idemque Corpus habito respectu ad locum materialiter, & extrinsece sumptum, in quo nihil omnino latet absurdi.

PROPOSITIO VIII.

Neque repugnat Replicatio, seu simultanea ejusdem corporis in duobus, vel pluribus locis existentia.

Loquimur de Replicatione circumscriptiva; cum neque de Definitiva, neque de Mixta ullus detur in Scholis Catholicis dubitandi locus;

I 4

a) Cosmolog. Sect. 1. c. 5.

locus ; illius exemplum in pluribus habemus hostiis consecratis, in quarum singulis, & quibusvis minimis singularum particulis totus existit Christus: hæc vero, sive mixta in Christo itidem reperitur, quem in Coelis circumscriptive, & simul in Augustissimo Altaris Sacramento definitive existere credimus. Dubium igitur duntaxat est, fierine per absolutam Dei potentiam valeat, ut Corpus unum, idemque in duobus, pluribusve locis adæquatis simul ita existat, ut Corpus sit in singulis locis totum, & singulæ partes corporis singulis loci partibus respondeant. Hanc Replicationem simpliciter, & absolute repugnare docet Schola Thomistica: ast si quæ repugnantiae hujus ratio foret, alia sane potior non occurrit, quam quod corpus unum posita Replicatione unum esse definens pro loci multiplicatione & ipsum multiplicaretur; hæc vero quam enervis sit ratio, facile quivis videt: Nam loco multiplicato respectus duntaxat aliquis ad coexistentia simultanea, qui corpori omnino externus est, non vero corpus ipsum multiplicatur; certe corpus non evadit multiplex, sed unum remanet, tametsi per plura temporis momenta in eodem, aut in pluribus successive locis existat. Eruuntur hæc ex ea regula, quæ docet, plurificato posteriore necessarium haud esse, ut prius plurificetur, si posterius priori per accidens adveniat.

niat. Sed edicant Thomistæ, quo fundamente possibilitatem Circumscriptivæ Replicationis inficientur, dum tamen una nobiscum Replicationem mixtam qua Christus in Cœlis circumscriptive, & in SS. Eucharistiæ Sacramento definitive existit, absque omni hæsitatione admittunt? num major forte in ea, quam in hac efficienda difficultas? aut quam tandem ea repugnantiam implicat, quæ si in illa est, non ex æquo, imo magis in hac reperiretur? simplex in Replicatione circumscriptiva miraculum est, in mixta duplex occurrit: alterum, quo Corpus idem in pluribus existit locis, quod Replicationi etiam Circumscriptivæ convenit; alterum, quo in loco indivisibiliter ponitur, cum tamen sua natura ad locum extendi petat: igitur si duplex in uno miraculum non repugnat, eccur simplex repugnaret? Attamen, ut omnis fere Thomistarum cavillatio, & adparens contradictio tollatur, præ oculis habenda sunt, quæ Scotus *b)* subtiliter adnotavit; scilicet rem replicatam naturaliter ea omnia comitari, quæ eidem physice uniuntur; tum quod subjectum omnibus iis, quæ ipsi unita sunt, propter unionem spectatis naturæ legibus exigat non carere: tum quod Deus etiam in miraculis, nisi ratio peculiaris accedat, secundum rerum exigentiam, quantum ratio miraculi permit-

I 5

tit,

b) 4. Dist. 10. Q. 2.

tit, operetur. Porro etsi attributa, & proprietates, quæ subjectum immediate respiciunt, atque à loco essentialiter non pendent, quæque idcirco ratione subjecti, & non solum ratione loci inter se pugnant, corpori replicato æque parum, ac non replicato convenire valeant; quoniam ea, quæ ratione subjecti mutuo sese excludunt, in eodem simul subjecto consistere nequeunt: haudquaquam tamen repugnat, quominus attributa opposita, si oppositio unice in loco fundetur, corpori replicato competere possint; illa enim, cum ad diversas referantur ubicationes, contradictionem non involvunt; ut adeo non detur absoluta adfirmatio, & negatio ejusdem de eodem, sed solum cum limitatione - *In hoc: in illo loco*; secus nempe, ac leges contradictoriorum exigere videntur. Id præterea veluti certum existimamus, virtutem activam rei locatæ per replicationem nec intensive, nec extensive crescere, nisi Deus rei replicatæ novas per aliud miraculum vires adjiciat; cum replicatio localis rei omnino extrinseca sit, neque ad vim agendi ullo pacto pertinere dignoscatur.

PROPOSITIO IX.

Vacuum disseminatum in rerum natura existit.

Non ut vulgus, sed juxta Physicorum phrasin de Vacuo loquimur, cujus nomine spatium intelligunt una pluribusve superficiebus terminatum, omnis prorsus corporis tam conspicui, quam inconspicui experts, aptumque, ut repleatur. Si spatii amplitudo sit notabilis, *Coacervatum*: si insensibilis, & exigua, per corporum poros hinc inde multipliciter dispersa, *Vacuum disseminatum* dici consuevit. Posterius hoc (de priori enim deinde differemus) in rerum natura existere, missis rationibus aliis, quarum non paucæ præsto sunt, vel ex sola corporis fluidi natura comprobamus. Enimvero fluidum omne suo genio relictum diffluere quoquo versus, & cuius facile pressioni cedere testatur experientia, quo validum argumentum conficitur, omne fluidum è moleculis reipsa divisis, & à se mutuo dissociatis immediate constare, neque proinde ullum fluidi genus continuum esse, quidquid Cl. P. Franciscus de Lanis c) in oppositum urgeat; in continuo enim partes ita sunt copulatæ, ut una earum nec levissime valeat moveri, quin omnes etiam cæteræ juxta

c) Tom. 2. Magist. Nat. & Artis l. 8. c. 2.

ta eandem motus directionem abripiantur. Insuper indubitatum esse supponimus, particulas corporis fluidi non secundum planam notabilem superficiem, sed in puncto, vel quasi puncto se tangere; nam admissis earum secundum planam superficiem contactu adeo sibi mutuo adhærerent, ut sibi relictæ neque diffuere quoquo versus, neque prementi potentiæ ad quamcunque directionem cedere possent. Porro in puncto, vel quasi puncto sese contingere, Geometria demonstrante, nequeunt, nisi sphærica, vel figura sphæræ analogæ sint affectæ. Inde vero quis non videat sua velut sponte deduci, nullum fluidi genus adeo continuum existere, ut inter componentes ejus particulas inania quædam spatiola non intercipientur, à qua lege neque subtilissimum ætherem exemptum esse volumus, fieri siquidem posse non videtur, ut moleculæ vel perfecte sphæricæ, vel proxime ad hanc figuram accedentes in puncto sese, vel quasi puncto tangant, spatiumque simul circa idem punctum perfectissime repleant; constat enim ex Mathesi, id nonnisi triangulis, quadrilateris, hexagonis regularibus proprium esse. Sed neque si de solidis loquamur, ullum fluidi genus ita accommodatum esse novimus, ut spatiola, porulosque componentibus corporum solidorum particulis interjectos exacte repleat; enimvero cum fere innumeras figurarum Geo-

metricarum species in componentibus mixtorum naturalium particulis sit reperire, manifeste sequitur, nullum quoque dictarum figurarum genus dari quod spatiola illa, porulive non præferent: quocirca his omnibus exacte replendis moleculæ sphaericæ, vel figuræ sphaëularum proximæ, quæcunque demum sit fluidi natura, nequaquam sunt accommodatæ: igitur necessarium est, ut Vacuum disseminatum vel solis fluidi legibus rite expensis in rerum existere natura fateamur,

PROPOSITIO X.

Vacuum tamen coacervatum nullibi reperitur.

Equidem Vacui coacervati existentiam neque experientia, neque ulla evincit ratio; sane argumentum, quod ex Astrorum motu petit Cl. Newton *d*), ut Vacui coacervati necessitatem in Cœlis Planetariis inferret, tanti haud est, ut ingenuus Philosophus eo vel levissime moveatur. Si enim motus Planetarum, & Cometarum revolutio integra manet, neque Naturæ ordo languescit, tametsi dictorum siderum globi Newtono ipso *e*) adfirmante in substantia luminis, quæ per immensa

d) Optices p. 371. *e*) Princip. Phil. Mathem. Lect. 2. Sect. 7. p. 356.

sa illa spatia quoquo versus est diffusa, moveantur: nulla profecto est ratio: cur subtilissimus æther è Cœlis Planetariis exturbetur, iique omni corpore prorsus inanes adstruantur; cum ætheris particulæ magnitudinem corpusculorum luminis haud superent, neque proinde ullam, vel saltem non majorem, ac lumen ipsum siderum motui resistendi vim præferant. Certe vel ipsa luminis natura rationem nobis positivam suppeditat, qua ad pernegandum in Cœlis Planetariis Vacuum coacervatum impellimur. Quippe supponimus, totum illud spatium, in quo versantur Planetæ, a Sole adeo irradiari, ut nulla sit sensibilis pars, quæ lumine careat. Quidquid ergo de luminis natura sentiant Newtoniani, jam manifestum evadit, in illo spatio Vacuum coacervatum nec reapse dari, nec actu admitti ullatenus posse. Si communem in Peripato sententiam amplexi dicant, Solis & Stellarum fixarum lumen accidens esse absolutum: admittant necesse est, Cœlum Planetarium substantia quadam repleti, in qua luminis accidens recipiatur; non enim credimus, ullum esse, qui sentiat, naturæ viribus fieri posse, ut accidens absolutum extra subjectum existat. Si dicant, Lumen in motu, vel pressione fluidissimæ cujusdam substantiæ positum esse, ut Cartesianorum, & plurimorum est opinio, dicant quoque oportet, spatium,

tium, in quo versantur Planetæ, substantia ejus generis esse refertum, quæ a Sole, Stellisque fixis Spatium illuminantibus premeatur, & moveri. Demum si placeat Newtonianis, Lumen ipsum in effluviis substantialibus a Sole, Stellisque fixis quoquoversus emissis, vibratisque collocare, fatendum ipsis superest, totam Planetarum regionem hisce effluviis abundare, nec idcirco fieri posse, ut undique radiis perfusa eoipso penitus inanis, & vacua jure dicatur.

PROPOSITIO XI.

Etsi autem nullum notabile spatium intra Universi hujus ambitum omni prorsus Corpore sit destitutum, Vacuum tamen coacervatum virtute Divina obtineri potest.

Male revera contra torrentem omnium Philosophorum sentiunt cum Duce suo Cartesiani, dum Vacuum omne non minus, ac montem sine valle, aut circulum quadratum ajunt repugnare. Quis enim omnipotentis Dei dexteram in eas coegit angustias, ut omne corpus intra parietes, ac tabulata comprehensum in nihilum redigere, omnisque alterius corporis ingressum non valeat prohibere?

hibere? Numquid forte, qui motum corporibus indidit, non etiam motu omni ad tempus ea destituere, atque adeo ab ingressu in locum corporum annihilatorum arcere poterit? aut fortassis cubiculi, vel alterius vasis latera ex sese fluido, vel quovis alio corpore ita repleri postulant, ut eodem destituta in rerum universitate vel non existere possint, vel simul necessario coire debeant? Vulgare quidem est hoc Cartesii, Antonii Le Grand, Edmundi Purchotii, & aliorum præjudicium: quasi vero cubiculi, aut alterius Vasis figura a Substantia, qua repletur, necessario penderet, aut inde, quod nullum corpus lateribus intercipiatur, futurum omnino esset, ut latera mutuo conjungerentur. Negare quis poterit, duos initio globos a Deo potuisse condi, qui in puncto sese mutuo tangerent, quin tamen omni tunc alterius corporis existentia negata secundum convexas eorum superficies exacte unirentur? Suo igitur sensu plus æquo abundant, cum duorum, pluriumve corporum mutuum contactum ex eo necessarium arbitrantur, quod inter ea nihil reale positivum existat; quippe, ut duo corpora physice sese contingant, hoc præterea requiritur, ut corpus ne minimum quidem iis interjici possit, quin a loco suo dimoveantur. Coeterum silentio præterire non possumus, quanta fuerit Cartesii in
sua

sua philosophandi methodo inconstantia, & quam miser doctrinæ nexus: Dum hic nulum non movet lapidem, ut omnis vacui repugnantiam ostendat, illud in sua Cosmogonia aliquando saltem extitisse, nec proinde repugnare vel invitus prodit. Si enim, ut ipse docet, materia hujus universi in partes cubicas, vel fere tales, ut omne Vacuum excluderetur, primo dissecta fuit, quid materiæ divisæ fissuras implevit, antequam subtilissima scobs abraderetur? quomodo, cum plena essent omnia, partes cubicæ circa centra sua torqueri potuerunt? ubi tum ramenta, quæ vacuitates illico reficerent? quid globulis in puncto sese tangentibus interjectum, cum subito tanta materiæ subtilis copia, quæ iis spatiolis replendis sufficeret, non adesset? quid demum & ipsas scobis atomos variis affectas figuris ita connexuit, ut nulum inter eas inane remaneret? Itaque aut Cosmogoniam suam fabulis accenseat, aut ea admissa vacuum olim saltem extitisse, adeoque non prorsus repugnare fateatur.

PROPOSITIO XII.

Si non darentur Accidentia absoluta, adhuc probabiliter omnia salva manerent, quæ Fides Orthodoxa circa Ven. Eucharistiæ Sacramentum docet.

Quo certius est, sensibiles qualitates in corporibus extra nos positæ dari, quibus sensoria nostra immutari, corpora ipsa sensibilia reddi, atque à nobis percipi valeant: eo major Scholasticos inter, atque Recentiores Philosophos fervet contentio, iis existimantibus, has à subjecto, quod afficiunt, ita sejungi posse, ut virtute Divina extra subjectum existere queant; dum hi e converso sensibiles corporum qualitates è mechanicis materiæ affectionibus derivant, & sine subjecto, in quo sunt, ne divinitus quidem stare posse arbitrantur. Animus nobis haud est systema Scholasticorum impugnare, aut eidem in thesi contradicere; cum sententiam de accidentium absolutorum existentia tamquam rationi naturali non repugnantem, imo Conciliorum Constantiensis, & Tridentini loquendi modo valde conformem, simulque Patrum, & Doctorum, qui post Sæc. XI. è Peripato prodierunt, auctoritate ut plurimum suffultam nunquam non venerati simus. Igitur in hypothesis

pothesi solum inquirimus: an, si accidentia absoluta non darentur, omnia tamen facta, tectaque manerent, quæ Fides Orthodoxa, & Sancta Mater Ecclesia circa Ven. Eucharistiæ Sacramentum credenda Fidelibus proponit? id enimvero est, quod à Scholasticis in dubium solet revocari; nam quod negatis etiam accidentibus absolutis, effectus naturæ, phænomena, & experimenta physica feliciter satis exponi queant, negabit nemo, nî in saniori Physica plane sit hospes. Idcirco ea duntaxat adducenda sunt, quæ in sententiæ negantis patrocinium promunt Recentiores, ut hac ratione adpareat, num eorum sensa cum Ecclesiæ placitis conciliari probabiliter valeant, an vero digna sint, ut violatæ religionis arcessantur. Atque ut rem in plena luce collocemus, Recentiores primo supponunt, quæstionem hanc: *An dentur Accidentia absoluta?* mere Philosophicam esse, atque in asserti hujus confirmationem testimonium adferunt Petri de Alliaco S. R. E. Cardinalis, & Episcopi Cameracensis, qui a) ait: *Concilia tantum definivisse, non remanere præcedens subjectum accidentium sensibilem, reliquisse autem Theologis disputandum, quid, & quæ sint illa accidentia, cum hæc quæstio sit N.B. mere philosophica.* Et loc. cit. *Quod accidentia panis maneant ibi (in Eucharistia) hoc infer-*

K 2

tur

a) 4. Sent. Q. 6. A. 3.

tur ex hoc, quod substantia panis transubstantiatur, & accidentia panis sunt aliud ab ejus substantia. Istud autem secundum nec est evidens, nec est in Scriptura expressum, nec ab Ecclesia determinatum; sed est unum probabile, tamen receptum communiter ab iis, qui sequuntur Philosophiam communem Peripateticorum, sed si esset aliquis, qui diceret oppositum, non esset propterea tamquam hæreticus habendus. -- Scripserat hæc Alliacensis, ut prætendit P. Veremundus Guffl, b) 40. annis ante Conc. Constantiense, juxta alios autem paulo tardius nempe, annis 21. ante præfatam Synodum; quare de Conciliis anterioribus loquitur, in quibus de materia Transubstantiationis tractabatur; nec ipsum, cum eo tempore turbæ Wicleffiticæ maxime ferverent, omnino latuit, quæ fuerint Joannis Wicleffi Hæresiarchæ sensa; unde facile colligi posse putant, quæ fuerit Alliacensis mens in Concilio Constant. in quo doctrina, & auctoritate cæteris Patribus adeo excelluit, ut ei totum Wicleffianæ damnationis negotium dirigendum committeretur. Igitur præsentem quæstionem mere philosophicam esse dicunt, & oppositam Scholasticorum placitis Recentiorum Sententiam intra Philosophiæ limites contineri; hos profecto si exiret, aut religionem, vel Theologiæ dogmata temere interet,

b) Confut. Theol. Phil. Neoter. P. 2. c. 6. §. 14.

peteret, aut tacitas etiam sanctæ Fidei insidias moliretur, neque Ecclesiæ Præsules, inquit, neque Romam ipsam fuisse taciturnam, cui nihil antiquius, quam novos opinandi modos, qui vel morum disciplinam evertunt, vel Fidei dogmatibus etiam a longe adversantur, vel cum iis minus cohærere videntur, profligare; cum tamen in aperto sit, ait P. Sinner Benedictinus c), Emmanuelem Maignan Ord. Minim. Philosophum, ac Theologum præstantissimum opinionem suam Romæ in ipsa nimirum Ecclesiæ Romano-Catholicæ luce typis dedisse, quin eam ob causam vel minima fuerit censura notatus. Verum videamus, qua ratione in principiis suæ Sententiæ circa Ven. Eucharistiæ Sacramentum discurrant Recentiores. Hi, non secus, ac Scholastici profitentur, Eucharistiam verum esse Sacramentum sensibile, in eo Corpus & Sanguinem Christi vere, ac realiter existere; credunt Transubstantiationem fieri in sensu Catholico; ast ad hæc omnia rite explicanda opus haud esse dicunt ullo accidente absoluto; neque sive ex Conciliis, sive ex Patribus ante Sæc. XI. absolutarum qualitatum necessitatem ita invicte erui contendunt, ut sententia easdem negans temeratae Religionis accusari valeat. Argumenta tamen, quibus Recentiorum opinio premitur,

K 3

sequen-

c) System. Phys. P. 3. Sect. 1. §. 1.

sequentia fere præcipua sunt, quæ in Cl. Tournely *d*) adieruntur. Sacramentum Eucharistiæ debet esse signum sensibile; porro negatis absolutis accidentibus nihil a parte rei habet Eucharistia, quod sensus afficiat, nihil quod videatur, nihil, quod tangatur, nihil quod gustetur. In Eucharistia quidpiam est, quod frangi, quod reponi in calice, quod pluribus distribui possit; quid autem erit accidentibus absolutis negatis, quod vere a Sacerdote frangi, reponi in calice, ac distribui queat? Eucharistia Sacramentum permanens est; at quomodo id in Recentiorum sententia valet, cum clausum in pixide desinente sensatione, ac speciebus cessantibus ipsum quoque desinat esse sensibile, adeoque verum Sacramentum? futurum etiam est, ut stante hac hypothese perpetuo decipiamur; quia constanter sensationes nostras referemus ad objectivum quid residuum de pane, quod tamen revera non subsistet, Quis etiam salva erit Transsubstantiatio? in omni siquidem conversione præter terminum *a quo*, & terminum *ad quem* etiam commune medium requiritur, quod ex termino *a quo* remaneat, & suo modo ad terminum *ad quem* transeat; quid autem remanet, si omne accidens absolutum negetur? Sed vix fortius est argumentum,

d) Fr. de Euch. P. I. Append. de Spec. Eucharist.

tum, quam quod peti solet ex Venerabilium Conciliorum Trid. & Constant. decisione, illud expresse definivit *e)* in Eucharistia Species panis, & Vini remanere, quid vero sunt species, quam accidentia absoluta? Istud autem *f)* sequentem Wicleffi propositionem condemnavit - Accidentia Panis non manent sine subjecto in eodem Sacramento. - ex qua damnata contradictoriam ejus - Accidentia panis manent sine subjecto - definitam esse, nec proinde qualitates absolutas absque piaculo negari posse Scholaistici concludunt. Ad hæc argumenta sequenti fere modo, ut mysterii dogma inconcussum servant, Moderni respondere solent: Eucharistiam verum esse Sacramentum dicunt, & negato omni accidente absoluto non desinere esse Signum sensibile; cum non constet, qualis sensibilitas ad rationem sacramenti a Conciliis requiratur; idque Solum ajunt Ecclesiam exigere, ut dogma realis præsentiae Christi, Transubstantiationis, ratio Sacramenti, ejusque sensibilitas integra remaneat, undecunque demum hæc postrema repetatur. Porro Sacramenti sensibilitatem per hoc salvari existimant Recentiores, quod Corpus Christi, ejusque Sanguis omnia Substantiae panis, Vinique munera suppleat, eoque modo sensoria nostra afficiat, quo a pane & vino naturaliter immu-

K 4

tari

e) Sess. 13. Can. 2. *f)* Sess. 8.

tari consueverunt, absque eo, ut qualitas aliqua absoluta panis & vini in Sacramento supersit. *Erroneum enim est dicere*, ait S. Thomas g), *Deum non posse facere per seipsum omnes determinatos effectus, qui fiunt per quamcunque causam creatam.* Has quidem impressiones in sensoriis factas adpellant species formales, a quibus sensibilitatem solum extrinsecam effici docent; ast præter has etiam species objectivas admittunt, & intrinsecam sensibilitatem, quæ in modo consistit, quo Christus in Sacramento realiter præsens est, & operatur; atque has potius objectivas species, non autem formales illas dicunt esse species Sacramentales. Quare clausa etiam pyxide Eucharistiæ Sacramentum sensibile esse censent non quidem per species formales, sed objectivas; quatenus actu quidem non afficit sensus, eos tamen afficeret remotis impedimentis, & actu omnia panis munera supplet, quæ ab eo non consecrato exercerentur. Major de fractione difficultas est; sed hanc expediunt, dum eam mere adparentum esse pronuntiant, quemadmodum non realis, sed tantum adparens est panis, quem visu, gustu, & tactu in hoc Sacramento percipimus. Neque opinionem de fractione adparenti novam esse in Scholis Catholicis arbitrantur, ut ex Magistro Sent. 4. Dist.

Diff. 12. deducit Cl. P. Fort. a Brixia. *h*) In calice reponi, ac fumentibus distribui dicunt reale Corpus Domini sub sensibilitate panis paulo ante descripta; Eucharistiam quoque Sacramentum esse permanens adfirmant; cum tanto tempore sub speciebus permaneat, quanto incorrupta mansisset Panis, Vinique substantia; & etsi in pyxide clausa sensibilis esse formaliter desinat, non cessat esse tamen sensibilis objective. Argumentum de Sensuum deceptione infirmum esse vel ipse fatetur Cl. Tournely *i*). Error enim, si quis hic fingi queat, circa accidentia perinde, ac circa substantiam panis emendatur a Fide. Quod ad Transubstantiationem attinet, reponunt, ex eo, quod in Conversione naturali maneat aliquid reale, seu commune medium, haud sequi, idipsum ad mirabilem hanc prorsus, ac singularem conversionem, quæ nihil simile habet in natura, necessarium esse; unde Bellarminus *k*) etsi quatuor Conversionis notas recenseat, ad ipsam tamen Conversionis notionem aliquid physice remanens, seu commune medium non requirit. Canonem Conc. Trid. venerantur Philosophi Recentiores, quin tamen necesse putent, ut per Species spectatis vel ipsis Gram-

K 5

ma-

h) Phys. Gen. P. 1. Diss. 4. Sect. 1. N. 609.

i) Loc. cit. p. 305. *k*) De Sacr. Euch. l. 13.

c. 18.

maticæ legibus accidentia absoluta designentur. Inquiunt præterea, Patres Tridentinos solam panis, & Vini sensibilitatem, undecunque hæc derivetur, specierum vocabulo intellexisse, imo caute accidentium nomine abstinuisse, ut innuerent, modum, quo Christus instar panis & Vini in Eucharistia latet, nobisque se manifestat, a Philosophorum litigiis nullatenus dependere; præsertim cum Patres in Conc. Trid. referente Card. Pallavicino *l)* ne quidem quæstiones Theologicas, quæ inter Catholicos in utramque partem ventilari solent, decidere voluerint, multo minus ergo quæstionem hanc, quæ, ut ait Tournely *m)* *jam pridem juris est philosophici*. Per Species itaque meras adparentias intelligunt Recentiores, ajuntque, adparentias hæc non debere videri paradoxas; cum etiam aliquando Christus teste D. Thoma *n)* in Sacramento Eucharistiæ sub speciebus pueri, vivæ carnis, Sanguinis &c. adparuerit, nullo tunc ibidem posito accidente absoluto; ex quo inferunt, nihil quoque vetare, quo minus & modo Christus sub speciebus panis & vini sic delitescat, ut sensuum ministerio a pane & vino secerni ob id solum nequeat, quod sensoria nostra eo modo penitus afficiat, quo a pane & vino naturaliter afficiuntur, tametsi
nulla

l) Hist. Conc. Trid. *m)* Loc. cit. *n)* P. 3.
Q. 76. A. 8.

nulla qualitas absoluta panis & vini in Sacramento reperiatur. Ad auctoritatem Conc. Constantiensis reponunt, ex actis colligendum, quæ fuerit Concilii mens, cum citatam Wicleffi propositionem condemnasset. Damnarunt scilicet Patres erroneum Dogma in eo sensu, quo ab Hæresiarcha sumebatur: docuit autem hic, ut scribit Labbeus o), *hostiam consecratam esse corpus Christi tantum in figura, & verum panem in natura*; quocirca Transubstantiationem inficiatus est, quam proinde Patres per dictæ propositionis damnationem profitebantur. *Secundus articulus* (scilicet secunda Wicleffi propositio) *est directe contra Transubstantiationem in principio expositam, de qua, ut dictum est, loquitur Ecclesia in verbis suæ fidei, & determinationis in hac materia*: ita sonant verba censuræ, quam Theologi Concilio exhibuerunt. p) Concludunt ergo, definitum non esse, accidentia absoluta dari, cum quæstio hæc nunquam fuerit in controversiam adducta, & ideo Cl. Tournely argumentum ex damnatione Wicleffiticæ propositionis pro absolutis accidentibus petitum vix ullius esse momenti q) fatetur. Quare sensum definitionis vel mere conditionatum esse volunt e. g. -- *Si dantur acci-*

o) Collect. Concil. p) Mss. Viennense apud P. Fort. a Brixia Phys. Gen. P. 1. Dis. 4. Sect. 1. N. 611. q) Loc. cit. pag. 312.

accidentia absoluta, manent sine subjecto. Ubi definitio absolute dogma Transsubstantiationis respicit: vel cum Cl. Leonardo Vanroy ^{r)} asserunt, a Concilio quidem definitum fuisse accidentia panis manere sine subjecto panis, non tamen determinatum, quid illa accidentia sint; neque enim Wicleff, nec Concilium accidentia absoluta, sed sola accidentia nominavit; Vox autem *Accidens* late patet, nihilque ad rem & utilitatem Ecclesiæ facere judicant, siue accidentia Eucharistica dicantur esse qualitates absolutæ, siue aliud quidpiam. Cæterum fatentur Patres atque Doctores post Sæc. XI., quales fuere Ss. Anselmus, Bernardus, Bonaventura, Thomas, ven. Scotus &c. in eam abiisse sententiam, quæ, ut ait Cameracensis, recepta erat communiter ab iis, qui sequuntur Philosophiam Peripateticorum: addunt tamen hos absque periculo violandæ religionis cum reverentia in hac quæstione dimitti posse, non secus, ac in aliis sententiis mere adia-phoris ab iisdem desciscere licet; præcipue cum ea ipsa ætate, qua Philosophia Peripatetica dominabatur, viros celeberrimos adfirmant non defuisse, quibus Recentiorum opinio nihil habere periculi videbatur. Sic P. Lanfrancus Archiepiscopus Canturien., cui Romam venienti ob insignem ejus do-

ctri-

^{r)} De Sacram. Euchar. c. 5.

Strinam adfurrexit Alexander II., non per
accidentia absoluta, sed per externas panis
adparentias contra Berengarium explicuit,
cur Christi corpus in Eucharistia *Panis* ad-
pelletur s). Similia de Walterio, & Abau-
do Abbatibus t) referuntur. Porro Patres,
qui ante Sæc. XI. florûere, Platonem in me-
thodo philosophandi teste Cl. Franc. Patritio
u) potissimum secuti sunt, putantes, ejus
placita cum veræ Religionis dogmatibus fa-
cilius, quam aliarum sectarum principia com-
poni posse. Jam vero cum pateat ex Ti-
mæo, sensibiles qualitates a Platone per af-
fectiones mechanicas fuisse declaratas, cum-
que notum sit, Veteres Ecclesiæ Patres in
rebus ad Philosophiam spectantibus uni fere
Platoni, quoadusque Eclectica philosophan-
di norma majores radices egit, adhæsisse;
proculdubio ab his qualitates sensibiles eo mo-
do expositas fuisse arguunt, quo ab ipso tra-
ditum acceperunt; vel, cum Platonem in
aliis a veritate devium persæpe reprehensum,
hujus tamen doctrinæ causa non fugillârint,
autumnant, eos nullatenus dubitasse, quin
hæc sententia, quam tenent, salva religione
propugnari quæat. Quodsi tamen veterum
monumentorum ratio habeatur, satis aperte
ex

s) L. de Corp. & Sang. Dom. c. 10. t) Apud
Mabillonium Tom. 3. Vet. Analector. u)
Epist. Nuncup. ad Greg. XIV.

ex Gennadio, atque Sidonio colligi censent, Mamertum Claudianum, quem summis laudibus dicti Scriptores apud Eruditissimum Fleurii x) extollunt, sententiæ qualitates absolutas neganti fuisse, qui cum Sæculo V. floruerit, scite subinfert, Cl. Parode, ex iis, quæ differuerat, antiquitatem illius opinionis probari, quæ accidentia absoluta negat. Qua vero ratione id asserere potuisset Mamertus, ni hunc familiarem Patribus eo tempore sensum, ab hoc autem Fausti Rejenfis, quem impugnavit, doctrinam alienam novisset? Ex his iudicium quivis ferat, an Recentiorum opinio violatæ religionis accusari debeat, an potius verum sit, negatis etiam accidentibus absolutis probabiliter saltem omnia salva manere, quæ fides orthodoxa circa Ven. Eucharistiæ Sacramentum docet.

x) Hist. Eccl. l. 29. §. 39.

EX PHYSICA PARTICULARI.

PROPOSITIO I.

*Mundus non extitit ex omni æternitate,
sed a Deo T. O. M. creatus est in
tempore.*

Primus adspectabilis hujus Mundi cunabula evertisse dicitur Aristoteles, dum interminatam ei variis in locis y) æternitatem tribuit; tametsi post Trapezuntinum Græcum Sæc. XV. Scriptorem nonnulli hanc Stagyritæ maculam detergere sint conati, quos tamen Eruditissimus P. Benedictus Pererius apud Cl. P. Fortunatum a Brixia z) egregie refutat. Ut igitur juxta Magistri sui mentem Mundi æternitatem nonnulli discipulorum stabilirent, varias consarcinarunt rationes, quæ revera levissimo brachio convelluntur: In specie Proclus viginti, & Averroës Arabs Aristotelis Commentator, ut abnormem hanc sententiam evinceret, duodecim sophismata congeffit. At nobis vel ipsa ratione naturali spectata nihil antiquius est, quam Mundum aliquando non extitisse. Enim-

y) L. 8. Phys. Item 1. 1. de Cælo & alibi.

z) Phys. Part. P. 1. §. 2724.

Enimvero cum Mundus Ens compositum, adeoque contingens sit, ut ex primis Ontologiæ principiis constat; necessarium omnino est, ut causam aliquam sui effectricem habeat: solum quippe Ens necessarium in se sufficientem existentiae suæ rationem completitur: igitur Mundus neque improductus, neque proin æternus ullo pacto dici valet; cum æternitas & principio, & fine careat: id vero, quod causam sui effectricem agnoscit, ortus sui primordia manifestat, dum de non esse ad esse transivit. Certe, ut egregie hic canit Lucretius *a)*:

----- *Si nulla fuit genitalis origo
Terrarum, & Cæli, semperque æterna fuere,
Cur supra Bellum Thebanum, & funera
Trojæ.*

*Non alias alii quoque res cecinere Poëtæ?
Nempe, ut opinor, habet novitatem summa,
recensque*

*Natura est Mundi, neque pridem exordia
cepit.*

Proculdubio, si Mundus initio caruisset, homines in ea æternitate viventes, res a Viris celeberrimis, heroibusque præclare gestas litteris consignassent; quis enim hominum eorum tam bardam fuisse indolem credat, ut
nullius

a) L. 5. de Nat. rerum.

nullius omnino rei mentione facta, nihil quoque seræ posteritati reliquissent? nullum autem ullius rei ante Adamum gestæ vestigium extat. Imo si Gentilium historias, & variarum nationum annales percurramus, pleraque, de quibus in iis ante captam, everfamque Trojam differitur, inter fabulas, & Poëtarum commenta jure optimo referuntur. Unde fatetur Diodorus *b)*, minime sibi compertam esse rationem temporum, quæ ante Trojanum bellum fluxerunt, Scriptorum scilicet inopia; neque sibi constare ait, qui primi fuerint in Orbe Reges, quod in nullis Historicorum libris eorum nomina exprimantur. Præterea ante Olympiadum seriem teste Africano apud Eusebium, *c)* *Græcorum in historia certi nihil habetur, exploratique; quia nimis perturbata sunt omnia, nec ulla secum ex parte cohærent, quæ antea contigisse memorantur: in censum propterea fabularum jure conjiciuntur, quæcunque* Isaac de Pereira de Præ-Adamitarum Republica, & Chaldæi, Ægyptii, atque Sinenſes de infinitis propemodum antiquitatis Sæculis, & gestis in iis Regum, gentisque suæ facinoribus consarcinarunt. Quid ergo tunc faciebat Deus, antequam mundum conderet? quærunť profani Philosophi; an ex omni æter-

b) L. I. de Fabulosis Antiq. Gestis. *c)* De Præpar. Evangel. N. 10.

æternitate otio contorpuisset? an mutationem aliquam subiit, cum ex non creante factus est creans? Nihil sane horum: Antequam Deus faceret Cœlum, & Terram, non faciebat aliquid, ait S. Augustinus *d)* nec potest quaeri, quid tunc fecerit? non enim erat tunc, ubi nullum erat tempus. Nec tamen plane otiosus fuit, nec ut quidem respondisse joculariter perhibetur: *alta quærentibus gehennam paravit*; sed ab æterno, & ante sæcula se ipsum comprehensive cognovit, & infinite amavit, & fecunditatem suam ad intra semper exercuit. Nullam vero, cum ex non creante factus est creans, intrinsecam subiit mutationem, sed qui æterna volitione Mundum creavit in tempore, denominationem creatoris ab Entibus creatis absque ulla sui mutatione accepit. Ast Mundum non quidem æternum, & inproductum, ex materia tamen æterna, improducta, Deoque coæva conditum fuisse nonnulli post Hermogenem, & Platonem apud Tertullianum *e)* sunt arbitrati. Neque autem & hæc opinatio ullam veri speciem præsefert; nam si Materia improducta, & eo ipso necessaria statuatur, ea quoque absolute ab omni alio Ente independens sit, est necesse: qua ergo ratione a Deo, a quo absolute non dependet, in ordinem redigi potuerit, non apparet: nullum enim

d) l. II. Conf. c. II.

e) l. de Præscript. c. 33.

enim Deus in eam dominium habere, neque Ens perfectissimum ullum alteri in se dominium concedere potuisset; quod etiam ex parte agnovit Plato, dum fabulatus est, materiæ malitiam, & pervicaciam Deo restitisse, ne talem ex ea faceret Mundum, qualem desideraret, omnis nempe mali & vitii expertem. Sed hæc fabula tollerari posset in Ethnicis fidei lumine destitutis; hoc autem intollerabile prorsus est, quod Philosophi, qui sese Christianos esse jactitant, opinionem de materiæ æternitate non modo tueri, verum & Ss. Patrum sensui conformem pronuntiare non exhorrescant, ut fecit Jacobus Rousseau apud P. Antoninum Valsechi f). Quid vero jam de Fato Democriti, quid de profana Epicuri sententia dicemus, qui Mundum hunc fortuito ex fluctuantium atomorum coitu, quas æternas, & improductas fingunt, coaluisse censuerunt? Explosa hæc jam dudum est insania, & merito: *Si enim Mundum efficere potest concursus atomorum, cur particum, cur templum, cur domum, cur urbem non potest, quæ sunt minus operosa, & multo quidem faciliora?* g) Quis adeo stultus est, verba sunt Grotii h), ut a casu aliquid tam accuratum expectet, quasi credat casu lapides, & ligna in domum, navis, aut balistæ

L 2

spe-

f) 1. 3. contra Incred. c. 3. g) Cicero l. 2. de Nat. Deor. h) 1. 1. de vera Relig.

speciem coalitura, aut ex jactis forte litteris exiturum poema? Refutatis his de Mundi ortu deliriis major est Pantheistarum insania, qui pro principio impii sui systematis illud Lini Poëtarum vetustissimi adoptantes - ἐκ παντός τα πάντα, καὶ ἐκ πάντων παν ἔστιν. *Ex universo omnia, & ex omnibus universum;* absolutam mundi, & rerum omnium necessitatem statuerunt, quæ ex ipsa natura substantiæ divinæ, quam cum substantia universi confundunt, promanaret. Nemo post Xenophanem impietatem hanc magis, & copiosius propugnavit, quam Benedictus Spinoza ex Hebræo Christianus, ex Christiano Athæus, & Pantheistarum corypheus. En Systema monstruosum! Statuit primo vir impius in tota rerum natura non dari, nisi unicam, & individuum substantiam, infinitis attributis dotatam, inter quæ tamen eminent extensio, & cogitatio: Secundo ponit omnia corpora, quæ sunt in universo, solum esse quasdam modificationes hujus substantiæ, quatenus extensa est; omnesque mentes esse modificationes ejusdem substantiæ, quatenus est cogitans. Tertio concludit, hanc unicam substantiam, in quantum cogitans, & extensa est, quæque actione necessaria producit, & continent in se omnia corpora, & omnes mentes, & totum universum, esse Deum, quem proinde cum substantia totius universi

con-

confundit. Verum *O delirationem incredibilem! non enim omnis error, ut ait Tullius i) fluititia est dicenda. Quam fatuum, quam nefarium est hoc Fatum Pantheisticum! Deus, qui verbis ponitur, reapse tollitur. Quid enim absurdius cogitari potest, quam supremum Ens cum hoc universo confundere, & ex eo aggregatum aliquod ex omnibus corporibus, ex omnibus mentibus, & ex omnibus eorum affectionibus efformare? Quis Deum materiale, & variarum modificationum capacem Ens esse infinitum, necessarium, & immutabile pronuntiabit? Hac stante hypothesis Deus una felicissimus (utpote Ens in omni genere perfectum) ac miserrimus: Sanctissimus, & simul omnis malitiæ centrum: immutabilis, & una Theatrum omnium mutationum: Unus, & in tot partes divisus: simplicissimus, & simul ex omnibus membris, & essentiis, quæ hanc universi molem constituunt, compositus exhibetur. Ecce quantus contradictionum torrens, quam horribilia monstra, ex detestabili hoc systemate prorumpant! Itaque repudiatis omnibus inepte blaterantium hominum deliriis ea sententia est tenenda, quam paucis hisce vocibus expressit Moyses k). *In principio creavit Deus Cælum & Terram. In principio, id est, in tempore, quo ruit error Aristotelis, qui**

L 3

Mun-

i) 1. 2. de Divin. c. 43. k) Gen. c. 1. v. 1.

Mundo æternitatem attribuit. *Creavit*; quo refellitur Epicuri dementia, qui ex fortuito atomorum concursu mundum coaluisse prætendit. *Cælum*, & *Terram*, sub quibus vocabulis juxta interpretes etiam materia venit, ex qua uno momento creata, deinde sex dierum intervallo 1) corporum cœlestium, terrestriumque mirandam illam harmoniam efformavit: quo Platonis error de æternitate materiæ reprobatur. Et quoniam præter corpora inanimata Deus etiam narrante Geneseos historia per decursum sex dierum viventia quæque, & Mentem humanam condidit, hæc non aliter quam effectus infinitæ ejus sapientiæ, ac Omnipotentiae spectari possunt, quo infamis Pantheistarum vesania convellitur, qui mentes, & corpora meras esse Divinitatis modificationes effutierunt.

PROPOSITIO II.

Inter tria circa constitutionem hujus Universi systemata cæteris præferendum est Tychonicum.

Atque ut a Ptolemaico, quod vetustissimum est, quodque cœlorum soliditatem, & circulorum concentricitatem profun-

1) Exod. 31, v. 17.

fundamento habet, ordiamur: illud & Astro-
nomiæ, & Physicæ legibus aperte videtur
adversari. Quippe Mercurium, & Venerem
infra Solis orbitam constituit, Martemque
supra Solem nunquam non eminere docet;
cum tamen juxta Tychonis, aliorumque
Astronomorum accuratissimas observationes
Venus, & Mercurius persæpe supra Solem,
& Mars infra eum non raro conspiciantur.
Per eandem Astronomorum experientiam
habemus, Planetas respectu Telluris jam
apogæos, jam perigæos esse, quod sane non
fieret, si circuli Planetarum omnes Telluri
concentrici forent: ille vero orbium excen-
tricorum, & Epicyclorum apparatus, quem
singunt Ptolemaici, naturæ simplicitati pror-
sus est contrarius. Porro ipsa Cœlorum
soliditas quantis non premitur difficultatibus!
cum hac ascensus, & descensus Cometarum,
eorumque circuitus, major, & minor Plane-
tarum a Tellure distantia, eorum circa suum
axem revolutio, Orbitæ Solis per Martem
intersectio, Jovialium, & Saturnalium Satelli-
tum circa suos Planetas rotatio, ipsa demum
luminis propagatio cum prætenso cœlorum
soliditate, atque crassitie nullo pacto conci-
liari posse videtur. Multiplex etiam illa
Cœli Stelliferi directio, qua motu diurno a
primo mobili ab Ortum in Occasum, vicissim
ab Occasu in Ortum motu proprio, & rursus

jam ad Ortum, jam ad Occasum motu librationis, nec non motu Trepidationis jam ad Meridiem, jam ad Septentrionem abripitur, multiplex revera hæc directio omnes Physicæ leges evertit, quæ docent, omni actioni reactionem æqualem esse, & motus oppositos mutuo sese vel impedire, vel perturbare, vel perimere. Illud jam expendendum nobis occurrit systema, quod olim Philolaus Pythagoricus, & Aristarchus invenit, Nicolaus a Cusa S. R. E. Card. Sæc. XV. fuscitavit, & Nic. Copernicus Canonicus Varmienfis in Polonia Sæc. XVI. a quo & nomen trahit, improbo 30 annorum labore stabilivit, ac plurimum illustravit. Præcipuum hypotheseos hujus caput est, Solem in Centro universi quiescere, & fixi sideris instar habendum esse, tametsi 27 dierum intervallo circa suum axem revolvatur: Tellurem vero inter Planetas referunt Copernicæi, eique jugem, ac omnino trinum attribuunt motum: diurnum scilicet, periodicum: ac Parallelismi, licet hic ultimus aliorum potius motuum sit affectio. Motum directum, Stationes, & recessum Planetarum admittunt, sed discrimen istud apparens esse dicunt. Systema hoc legibus, & Observationibus Astronomicis apprime consentaneum esse vel ipsimet fatentur Tychonici; ei tamen in Physica nec ut thesi, nec ut hypothese assentiri possumus

sumus, partim quod Ss. Litteris, partim rerum naturalium ordini contradicat. Quamplurimi sunt S. Scripturæ textus, qui Terræ quietem, & Solis motum manifeste indicant: missis omnibus vel illa sufficiant verba Josue Soli Stationem imperantis *m*): *Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Ajalon: steteruntque Sol, & Luna donec ulcisceretur se Gens de inimicis suis.... Stetit itaque Sol in medio Cæli, & non festinavit occumbere Spatio unius diei.* Hunc, & consimiles textus in Sensu proprio, & litterali Patres omnes intellexere; cum nullum allegare queant Copernicani, qui eorum placitis faveret. Nec aliter Orthodoxa sentit Ecclesia, quæ hanc Thesim anno 1616. sub Paulo V. proscripsit, & iterum anno 1633. sub Urbano VIII. tamquam falsam, erroneam, Divinæ Scripturæ adversam, & in Catholicæ veritatis perniciem serpentem condemnavit. Nulla certe ratio, nulla nos cogit necessitas, ut secundum apparentiam solum, & vulgi captum locuturi a litterali, & proprio sensu deflectamus. Quippe in hypothesi Tychonica Astronomica phænomena fatentibus Adversariis æque bene, ac in Copernicana: physica vero feliciter in illa, quam in hac explicantur. Quidni feliciter? cum hypothesi Copernicæa contra Physicæ

L 5

leges

m) Jos. 10. v. 12.

leges aperte pugnet. Profecto experimur, aves e. g. & nubes longiori etiam temporis mora ita in aëre pendere, ut immotæ eidem pene Telluris puncto incumbere videantur; contrarium vero in adversa hypothefi accideret; quippe tellure mota corpora, quæ libere in aëre pendent, Occasum versus jugiter tenderent, & tandem infra Horizontem deprimerentur; imo neque, secus ac testatur experientia, guttæ pluvix in ea loca directe caderent, quæ incumbunt nubes, e quibus generantur. Quid quod in hypothefi Telluris motæ Oceani, Stagnorum, & lacuum aquæ non modo Occasum versus continuo fluerent; quia ob fluxam suam naturam sequi non possent diurnam terræ revolutionem: verum insuper æstu quodam reciproco indefinenter agerentur. Quid quod etiam contra manifestam experientiam perpetuus ab Ortu in Occasum ventus spiraret; cum juxta receptum in Physica, & Mathefi principium partes a principio movente remotiores tardius in gyrum rapiantur, quam viciniore: adeoque Aër longe tardius Orientem versus deferretur, quam Tellus, a qua abripitur, & sic ratione contraria in Occasum propelleretur. Igitur cum neutrum horum Systematum jure nobis placere possit, illud eligimus, quod Tycho Brahe nobilis Danus Sæc. XVI. excogitavit. Solidas ille

Sphæ-

Sphæras confregit, Terram tamen cum Ptolemaicis in centro Universi, & huic Planetarum circulos, demptis Lunæ, ac Solis orbitis, excentricos constituit: cæterum concessa Terræ quiete, ac permissio Solis motu hypothesis Tychonica inversio quædam, & apta moderatio Copernicani Systematis a Gassendo *n*) nuncupatur. Amplectimur hanc hypothesim, tum quod Ss. Litteris apprimè consonum sit, tum quod per eam nullæ Physicæ leges violentur, nihilque adferri in oppositum queat, quod ipsam etiam hypothesin Copernicanam ex æquo non premat; tum quod eundem servet ordinem Planetarum, quem evincunt Observationes Astronomicæ, & ejusmodi sit, ut ex ea (si Spiralis Planetarum motus in Subsidium vocetur) omnia astrorum phænomena tamquam e causa proxima deducantur.

PROPOSITIO III.

Sol formaliter igneus est.

Id quidem S. Textus *o*) non obscure innuit dicens - - *In meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris ejus quis poterit sustinere? fornacem custodiens in operibus ardoris:*
tri-

n) L. 3. Astron. c. 12. *o*) Eccl. 43. v. 4. & seqq.

*tripliciter Sol erurens montes, radios igneos exsufflans, & refugiens radiis suis obæcat oculos. Verum & ratio præsto est; compertum imprimis per experientiam habemus, omnes eas in Sole notas deprehendi, per quas ignem a cæteris corporibus distinguere solemus. Lucet Sol, & calefacit, atque collectis in focum radiis per lentes causticas non secus, ac ignis vehementissimus durissima etiam corpora comburit, penitusque dissolvit: quod quidem eventu felici, ut legere est in Lexico Suidæ, Sæc. VI. tentavit Proclus, cum classem Vitaliani Constantinopoli obsidentis lentibus causticis incendisset: accepit id ab Archimede, qui per uistoria sua specula navibus Marcelli, cum Syracusas obsidione premeret, plurimum intulit nocu-
menti, uti testatur Plutarchus p). Manifestius apparet, quante sit virtus radiorum Solarium, si hi in foco Speculi Villetiani, vel vitri Tschirnhausiani colligantur; Corpora enim in tali foco constituta in momento pene discerpunt, liquant, fundunt, & in vitrum convertunt, ut præter Cl. Boërhavium alii Physici peritissimi testantur. Hi autem effectus, quos a Sole in tam enormi illius a tellure distantia proficisci videmus, luculenter probant, igneam omnino ejus naturam esse; equidem Solis radii concipi possunt,
ut*

p) In Vita Marcelli.

ut lineæ rectæ a Centro Solis erumpentes, & in majori a Sole distantia semper magis divergentes, ut adeo dictorum radiorum vis ob hanc divaricationem decreascet in ratione duplicata distantiarum reciproce sumptarum: Jam si ejusmodi radii in tanta distantia per lentes causticas collecti tam varios, tamque stupendos ignis effectus præstant; nonne quod illi ipsi radii in ea a Sole distantia, in qua æque sua natura condensati sunt, ac in foco per vitra ustoria colliguntur, eosdem omnino, & in minori a Sole distantia fortiores longe ignis effectus essent producturi? Quid ergo impedit, quo minus igneam formaliter esse Solis naturam inferamus? At si Sol formaliter igneus est, qua ratione igitur usuenit, ut in æstate major sit calor, quam in hyeme; cum tamen Sol in hyeme juxta Cassini observationes 748. semidiametris terrestribus minus a Tellure, quam in æstate distet? cur æstivo tempore montes altissimi Soli viciniore frigore rigescunt, valles vero, & alia loca humiliora magis a Sole remota insigniter calent? Ratio hujus in promptu est: Sol æstivo tempore vertici nostro magis incumbit, quam hyberno; hinc etiam radii illius directione perpendiculari, a qua fortior est impulsus, in tellurem agunt; & cum Sol fons luminis, & caloris diutius in æstate, quam hyeme supra horizontem gyret,

major

major eapropter, & intensior calor excitatur. Quod autem infima aëris regio magis incalascet, quam media, quodque in montibus altissimis æstivo tempore frigus intensum, & in locis humilioribus æstum eo tempore satis validum experiamur, inde oritur, quod radii solares in media aëris regione, locisque editioribus magis dispergantur, in infima vero per reflexionem plus collecti, vi unita, & quasi duplicata, adeoque fortiori operentur juxta tritum illud - *Virtus unita fortior.*

PROPOSITIO IV.

Luna Corpus opacum, & alieno Solis lumine splendescens incolis non secus, ac cæteri Planetæ destituitur.

A Planetarum Principe ad Lunam novissimum illud, terræque familiarissimum Sidus, ut loquitur Plinius *q)* transimus. Planetam hunc proprii luminis expertem, & corpus opacum esse, ejus demonstrant eclipses; hæ si totales sint, totaque Luna umbræ telluris immergatur, nihil in ea lucis apparet, manifesto sane argumento, totum quo ipsa gaudet, lumen mutuaticium esse; cum secus ex analogia corporum lucidorum eo tene-

q) L. 2, Hist. nat. c. 19.

tenebrarum tempore vel maxime clarescere deberet. Porro e Lunæ phasibus erudimur, superficiem ejus valde scabram, & tortuosam esse, montibus asperam, & vallibus dehiscentem: e quibus & maculas ejus sive perennes, sive temporaneas declaramus. Perennes quidem e Lunæ vallibus, & varaginibus oriuntur, in quibus Lumen Solare quasi obforbetur, ut adeo easdem non æque, ac partes prominentiores valeat irradiare: Maculæ vero temporaneæ meræ sunt umbræ, quæ ab editioribus Lunæ partibus in plagam adversam projiciuntur, quæque pro majori, vel minori Lunæ a Sole recessu augentur, vel decrescunt; quare eorum corrui opinio, qui maculas Lunares meros esse Oceanos, flumina, lacusque arbitrantur; sicut etiam illorum sententia, qui marium & atmosphærae luminaris imagine delusi florentissimam hominum Rempublicam cum Hugenio, Wolfio, Gottschedio &c. in Luna, cæterisque Planetis descripserunt; ut jam nihil de Swinden Angli stultitia dicamus, qui, ut testatur P. Falck 1) ipsam damnatorum sedem in Sole constituit. Ignoramus profecto, quo cæstro perciti Planetarum sphaeras ab hominibus habitari adserere non dubitarint; cum nec ratio ipsis, nec experientia ulla suffragetur, Sacrae vero Scripturae Auctoritas aperte in faciem

1) Contempl. 8, c. 3. §. 5.

faciem resistat s) inquiring - *Fecit ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum.* Confitetur alibi t) Apostolorum Princeps - *Non est in alio aliquo salus . . . nec aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri, nisi in nomine D. N. J. C. Nazareni.* Jam ex Planetularum assertoribus quæritur: illine homines, qui in Saturno, Jove, Luna &c. degunt, salutem æternam consequi valeant, an secus? alterum stare nequit cum infinita Dei bonitate, qui vult omnes homines salvos fieri: Primum vero si dicatur, jam quærimus: illine salutem per Christum, an sine Christo consequerentur? hoc rursus non valet; quia *non est in alio aliquo salus . . . nisi in N. D. N. J. C. Nazareni.* Illud autem si adfirment, differant, quis Apostolorum, quos Christus u) jussit *Evangelium prædicare omni creaturæ, & cunctis gentibus,* Jovis, Saturni, aut Lunæ incolis Christum annuntiarit? Sane hæc opinandi licentia ordinem evertit rebus creatis a Deo præfinitum. Luna, cæterique Planetæ producti non sunt eo fine, ut Plantas, belluas, homines complecterentur, sed luna, ut lumine suo præesset nocti, & alii Planetæ, ut ornatui cælo-

s) Act. 17. t) Act. 4. v. 12. u) Marci 16. v. 15.

coelorum hominumque sub cœlo degentium commodis inservirent; nam *omnia astra Cœli.... creavit Dominus Deus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub cœlo sunt* x) Inde autem abnormis error iste profectus est, quod Wolfius, Gottschedius, alique existimarent, atmosphæram circa corpus Lunare dari æque gravem, & elasticam, ac atmosphæra gravis, & elastica est, quæ globum nostrum terraqueum ambit; quocirca supponunt etiam, vapores, & exhalationes in ea ascendere, atque sub roris, & pluviae forma in Corpus lunæ relabi. Procul tamen a vero abesse videntur, dum ita putant; nam si revera circa lunæ corpus atmosphæra gravis, & elastica daretur, Stellæ fixæ, & errantes prope lunæ marginem sitæ juxta leges Dioptricæ refractionem paterentur, quemadmodum id semper in atmosphæra nostra experimur; at vero Stellas fixas, & Planetas nullam prope lunæ marginem refractionem subire præter alios Astronomos peritissimos testatur Cassinus y). Rationes alias, quibus & Planetarum Respublica, & lunaris atmosphæra impugnatur, missas facimus.

x) Dent. 4. v. 19. y) Elem. Astron. l. 3. c. 3.

PROPOSITIO V.

Cometæ vera sunt sidera Mundo coæva.

Negarunt id omnes, quotquot Cometarum corpora vel cum Aristotele ab halitibus terrestribus in sublimi aëre accensis, vel cum Hevelio a Solis, & Planetarum exhalationibus non se creverunt. Quod quidem hi quo pacto halituum natura, & Cometarum conditione perpenſa sentire potuerint, omnino nos latet. Quippe exhalationum five cœlestium, five terrestrium ortus, & accensio, uti fortuita est, diuque durare nequit, sed citissime dissipatur: ita neque constans, neque regularis esse valet; prout quotidiana nos nubium, etiamsi non accendantur, experientia docet: scimus autem cometas diu durare, ut novissime contigit in Cometa anno 1769. apparente, & longo sæpe tempore conspicuos motu constanti, & regulari secundum exactas Astronomorum observationes peculiarem suum Zodiacum describere, quem Cl. Cassinus hisce versibus expressit -

- *Antinous, Pegasusque, Andromeda, Taurus, Orion,*

- *Procion, atque Hydrus, Centaurus, Scorpious, Arcus.*

Atque in specie terrenas exhalationes a natura Cometarum plurimum alienas esse, inde
satis,

fatis, ut opinamur, fit manifestum, quod eæ orbitam lunæ, ne attingant quidem minus exsuperent; Cometæ vero plurimos supra Lunam, imo quosdam supra Solem existere horum demonstret Parallaxis, quæ minor fuisse observata est, quam fuerit Parallaxis Lunæ, atque ipsius Solis: Sic Tycho Uranoburgi, & Hagecius Pragæ, referente Cl. Keill %), eundem Cometam eodem tempore in eodem Cœli puncto, nempe in eadem distantia a Stella Vulturis conspexere, licet Uranoburgum, & Praga sex gradibus ab invicem in latitudine differant; quod fieri haud potuisset, si Cometæ ille Luna inferior extitisset. Igitur ab utraq; hac Sententia recedentes iis subscribimus, qui Cometæ errantia quædam sidera, Mundo coæva, nostrisque Planetis esse similia dicunt; nam adeo constans, adeo regularis est Cometarum motus, ut iter eorum ad plures dies prædici, rursusque reditus statò tempore valeat prænuntiari, quod sane fortuitæ halituum sive cœlestium, sive terrestrium concretioni quis attribuet? Ita Cassinus Christianæ Serenissimæ Suecorum Principi anno 1684. iter Cometæ eo anno apparentis in globo Cœlesti per 6 dies futuros adeo accurate designavit, ut in nullo prorsus a calculo Astronomico aberrarit: quod idem anno

M 2

se-

sequente præstitit, dum Cometæ tum conspicui motum non secus, ac alterius Planetæ revolutionem in tabula expressisset. Porro vetustam illam Anaxagoræ, Democriti, & aliorum sententiam, qui Cometæ collectionem esse Stellarum dixerunt, non respicimus. Grandes enim nonnunquam apparent Cometæ, quot ergo Stellas, quærit Seneca *a*), coire oporteret, ut tantum Corpus efficiant? certe si mille confluerent, cometam ejusmodi constituere non possent, qualis anno ante æram Christianam 146. sub mole ad Solaris disci magnitudinem proxime accedente conspiciendum se præbuit. Eccur etiam Corpus Cometæ telescopio inspectum hanc Stellarum congeriem non prodit, cum id in Via lactea experiamur? Imo si hæc Opinio veritate niteretur, Cometes omnis in momento pene dispareret: id Solis deliquium probat, quod exiguo temporis intervallo durat; cum lunæ Corpus interpositum cito sese retrahat, quod potiori jure de Stellis cæteris dicendum, quæ motu celeriore præditæ diu simul collectæ manere prohibentur.

a) L. 7. QQ. nat. c. 12.

PROPOSITIO VI.

Astris omnem alium influxum, qui non pendeat ab eorum lumine, Calore, motu, ac Interpositione, in hæc sublunaria negamus.

Talpa cæcior foret, qui astris actionem lucis in plagas hæc sublunares adjudicaret. Evidentius etiam nihil est, quam Solis accessu, & recessu quadripartitam anni varietatem induci, benefico ejus calore animalia, plantasque refici, & vegetari, mutationes varias, & mixtorum fermentationes fieri, & ab eodem innumeros alios effectus in natura proficisci. Quid item verosimilius, quam a Lumine reflexo, motu, ac interpositione Corporis lunaris varias in atmosphæra alterationes contingere, ex his autem diversas in animalium corporibus, & plantis mutationes oriri? Denique si admirabilem Oceani consensum, quem cum lunæ revolutionibus habet, consideremus, æstus marini reciprocatio nulli causæ commodius, quam interpositioni Lunæ in acceptis refertur. *Quidquid autem effectuum* (loquitur Clarcke *b*)) *ultra harum causarum efficientiam Lunæ, ac Planetis a Vulgo tribuitur, meræ sunt ineptiæ.*

M 3

Nam

b) Not. in Phys. Rohault.

Nam si Luna, cui virtutis plurimum tribuunt, emitteret effluvia humida, quibus pilos crescere, cerebrum in animantibus, medullam in ossibus, carnem in ostreis, cancris, conchyliis, piscibus &c. incrementum sumere deprædicant; sane magna lunaris ejusmodi roris portio, quæ tanto sufficeret augmento, ad Tellurem usque pertingere deberet: constat vero in data hypothesi, necessario fore, ut effluvia isthæc e lunari corpore prorumpentia Sphærice per lineas rectas dispergerentur, radiique eorum tanto magis divergerent, quanto major eorum a luna foret recessus, quo stante, cum enormis sit Lunæ a Tellure distantia, facile divinabit quivis, quam exigua effluviorum lunarium portio ad Terram usque pervenire possit. Quomodo ergo tam immensa cancrorum, ostrearum &c. copia perexiguo hoc rore tam repente faginabitur? quomodo tam modico fermento concitatus Oceanus diebus singulis fluxu, & refluxu adeo regulari æstuabit? Lunaticos autem e lectis ad tecta per effluvia Lunæ proripi, quis credat? num enim funes, aut uncinos, hamulosve emittit Luna, quibus id præstet? Alia porro sidera sive fixa, sive errantia actionem aliquam præter lucem in tellurem nostram per effluvia, aut qualitates occultas exercere, fabella est anilis. Tanta enim eorum cum sit distantia, quam efficax ipsorum

ipsorum influxus esse queat, haud apparet. Certe si lumen Stellarum ob tantam distantiam ita minuitur, ut omnes collectim acceptæ nocturnas tenebras dissipare non possint, quid de efficaci earum in hæc sublunaria influxu sentiendum? Itaque sapientius agunt Philosophi hodierni, dum effectus eos, quos Lunæ, & aliorum astrorum influxui tribuit antiquitas, per alias causas physicas explicare moliuntur. Ideo cacchinno excipiendi sunt, qui præjudicio de siderum influxu occupati in tabula phlebotomica dies criticos a novilunio tam solerter, ne dicamus, superstitiose recensent, quasi Luna tam subito ex optima in pessimam mirabili metamorphosi degeneraret, dum dies præcedens omnium saluberrima, sequens vero totius anni perniciosissima deprædicatur. Hodier-norum Medicorum praxis ab hac Vetularum theoria quam longissime est aliena. Non minus ridendi, qui annos climactericos, id est, eos, ad quos gradatim ascenditur, tantopere pertinescunt. Illud autem insulsi-tatem adversæ opinionis abunde probat, quod pro demonstrando siderum influxu lepidissi-mæ fabellæ adferantur; cujusmodi sunt, Formicam nono lunæ die nunquam e latebris exire, quod eum sibi diem contrarium norit: Gallum impressam sibi habere vim a Sole, qua eidem e medio antipodum Cælo

cursum ad nos inflectenti cantu suo applaudit: Partum octimestrem ideo raro vitalem esse, quod eo tempore Saturnus sidus ferale, & noxium exasperet, suaque frigiditate infanti vires dejiciat, & alia sexcenta. Nugæ jocularæ! cui unquam formica revelavit, nonum lunæ diem sibi contrarium esse? aut quis ubivis locorum excubias agendo observavit, nullam eo die suis e cavernulis prodire? Unde sciunt, vim eam a Sole Gallo esse impressam? num id e familiari forte cum Gallis discursu didicere? Quod de partu Octimestri adfertur, fabulam poëticam olet, quæ tradit, a Saturno propter pactum cum fratre suo Titano editum filios suos omnes (Jove interim in monte Ida a Curetibus servato) fuisse devoratos. Zacchias *c)* ait, octo partum mensium, quidquid post Hippocratem asserant alii, esse magis vitalem, quam septem mensium. Idem tenent Sennertus *d)* Tozzius *e)* Thomas Reinesius *f)* alique. Concludendum ergo, nugas, & gerras esse, quæcunque de astrorum influxu, dempto eorum lumine, calore, motu, & interpositione in medium adducuntur.

c) Quæst. Medic - legal. 1. 1. *d)* Pract. 1. 4.

P. 2. Sect. 6. c. 1. *e)* Medic. P. 1. T. 1.

Tit. de Partu. *f)* Schol. Medic. Jure-

consult. 1. 3. c. 7.

PROPOSITIO VII.

*Quare Astrologia tam meteorologica, quam
Judiciaria vanissimum est commen-
tum.*

Veritas enim vaticiniorum astrologiæ aëreo-
scopicae imaginario nititur astrorum in-
fluxu, falsoque præjudicio fulcitur, quo am-
plum quoddam Planetis dominium in hæc
sublunaria tribuitur. Sane quotiescunque ad
præfagia tempestatum in Calendariis notata
animum applicamus, vix effectus decem e
centenis assignato tempore contingere expe-
rimur: quemadmodum & Picus Mirandula
Princeps attestatur, se inter 130. dies vix
reperisse 6, qui themati respondissent. Pen-
det atmosphæræ mutatio, ac tempestatum
varietas ab aëre variis vaporibus, & exha-
lationibus pleno, liberove, a ventis, a vehe-
menti, moderato, vel remisso Solis æstu, at-
que ab aliis causis. Siderum positio, &
Planetarum aspectus ad morbos hominum
nihil conferunt, tum quod inter ipsos nulla
sit connexio, tum quod moderata vivendi
ratione, aliisque remediis evitari queant.
Astrologia vero judiciaria vanissima est Chal-
dæorum impostura, & quot verbis, tot men-
daciis abundat. Divisio domorum cœle-
stium, dignitates Planetarum, astrorum fata,

fausti eorum, aut infausti influxus nulli fundamento subsunt, totaque hæc res, ut ait Tullius g): *est inventa fallaciis aut ad quæstum, aut ad superstitionem, aut ad errorem.* Quæ enim connexio siderum cum futuris, liberisque hominum eventibus? aut cur affigitur prognosticon tempori nativitatis, & cur non instanti conceptûs? cur homines, qui idem fatum subeunt, eundem non habent horoscopum? cur, qui eodem tempore nascuntur, eandem non habent vitæ seriem, & fortunam? Profecto iis omnibus non idem erat horoscopus, qui in Pugna Marathonia cœsi, aut in ultimo Terræ-motu Ulyssiponensi obruti, aut anno 1769. Brixix icta fulmine turri pulveraria, ædibusque quam plurimis everlis perempti fuere. Variam autem vitæ seriem, fortunamque in Jacob, & Esau, in Romulo & Remo, in Procle, & Euristhene Lacedæmoniorum Regibus aliisque, licet eodem tempore natis fratribus gemellis fuisse in comperto habemus. Vaticinia igitur genethliaca putidissima sunt mendacia, ut adeo peregregie dixerit Phavorinus apud Aulum Gellium h). *Ista omnia, quæ aut temere, aut astute vera dicunt, præcæteris, quæ mentiuntur, non sunt pars millesima.* Eapropter cum Astrologia judiciaria tam

g) L. 2. de Divin.

h) L. 13. Noct. attic.

c. 1.

tam vana fit, tam mendax, libero etiam hominis arbitrio tam adversa, usum ejus Ss. Litteræ i) merito reprobarunt, juste Concilia Bracar. I. & Tolet. I. damnarunt, Ss. Pontificis Alexander IV. Sixtus V. & Urbanus VIII. seriofissime interdixerunt. Is non minus a Ss. Patribus præsertim Augustino, Gregorio M. nerveose reprehenditur, a Legibus tam Canonicis, quam Civilibus sub pœnis gravissimis prohibetur, & ab omnibus viris doctis solidissime confutatur. Illi vero, qui mendacibus his astrologorum præfagiis pasci amant, non minus acri lixivio, quam commiserationi digni sunt; Enimvero, ut ait Phavorinus k): *Aut adversa dicunt, aut prospera? si adversa, & mentiuntur, miser fies frustra timendo. Si adversa, & vera, prius animo miser, quam fato, hoc est, bis miser eris. Si vero prospera nuntiant, & fallunt, miser fies frustra expectando. Si non fallunt, sed evenient, expectatio te fatigabit, & futurum gaudii fructum Spes tibi jam præstolaraverit.*

i) Isai. 47. v. 13. & 14. Jerem. 10. v. 2. & 3. & alibi. k) Loc. cit.

PROPOSITIO VIII.

Fontes perennes immediate ex pluviis, nivibus solutis, atque vaporibus derivantur.

Nulla hic de Fontibus temporaneis dubitandi ratio, consentiunt enim Philosophi, eorum originem a pluviis, solutis nivibus, vaporibus, ac peculiari canalium structura dependere. At multorum opinio est, fontes perennes immediate ex mari occultos terræ meatus penetrante oriri; veritati tamen nunquam non similior visa nobis est eorum sententia, qui fontium perennium originem immediatam partim a pluviis, nivibusque solutis cum Gassendo, Vallisnerio, Mariotte &c. partim cum Boërhaavio, & Hallejo a vaporibus repetunt, qui a mari præsertim in aëra sublatis rursus in terram relabuntur. Multa quippe obstant, ne Mare ceu immediatam fontium horum originem constituamus. Enimvero juxta leges Hydrostaticæ liquores homogenei in tubis communicantibus quomodocunque figuratis, atque dispositis non servant æquilibrium inter se, nisi utrinque superficiem horizonti physice parallelam efforment; Fontes autem plurimos in montium jugis reperiri per experientiam constat, quæ convexam maris super-

superficiem altitudine transcendunt: fieri proinde haud posse videtur, ut aquæ maris ad eam altitudinem sua sponte super montes ascendant, ex qua fontes scaturiunt. Obstat etiam fontium perennium dulcedo, ne eos a mari, quod apprime salsum, & amarulentum est, proficisci arbitremur: nam quomodo-cunque demum aqua marina per spississimos telluris meatus filtretur, nec sales, nec amarulentiam omnino exuit, quod sæpe Boyle, Vallisnerius, alique Physici peritissimi, sed irritò, ut ipsimet fatentur, conatu tentaverunt. Quid quod etiam salinis aquæ marinæ per occultos terræ meatus ruentis particulis pori ipsi sensim obstruerentur, quo venæ fontium, & ipsi fontes perennes aliquando deficerent; sane vasa percolatoria testantibus chemicis, tam salibus in aqua solutis, quam aliis liquoribus transitum prohibent, nisi continuo purgentur. Imo dato, quod aqua marina Salis particulas in terræ meatibus deponat, succedens tamen aqua ceu menstruum universale easdem abraderet, resolveret, secumque deferret; inde vero necessario futurum censemus, ut fontes, secus ac docet experientia, falsi semper, & amarulenti manerent. Non omittendum hic, puteos aquarum dulcium prope maris littora sæpius effodi; quorum origo immediata a mari repeti nequit; tum quod incredibile sit, aquam

aquam marinam in tam brevi distantia omni sua falsedine, & amarulentia privari; tum quod putei illi siccitate diutius perdurante penitus exarescant. Haud igitur a mari, sed a pluviis, nivibus solutis, atque vaporibus immediatus fontium perennium ortus duci debet. Enimvero pluvix, nivesque solutæ, halitus item aquei tum ex mari, tum ex continente sursum evecti fontibus perennibus, fluviisque efficiendis omnino sufficiunt, ut observationibus Mariotti, & Halleji comprobamus. Ille inito calculo deprehendit, longe majorem aquæ copiam in locis prope Sequanam decidere, quam ex eodem fluvio in mare derivari, positoque, pluvias in Galliis ad 15. vel, ut ex Observationibus Academicis constat, ad 19. pollices delabi, ostendit, tantam esse in Galliis pluvix decidentis copiam, ut, si tertia ejusdem pars in vapores abiret, alia telluri humectandæ, plantisque, & animalibus nutriendis inserviret, ea tamen, quæ superesset, fontibus omnibus, & fluviis in toto Regno perenniter efformandis abunde sufficeret. Hallejus autem, dum vapores e solo mari mediterraneo Solis æstu elevatos cum aquis comparasset, quæ ex Nilo, Tanai, Boristhene, Danubio, Ibero, Tiberi, Pado, aliisque grandioribus fluviis quotidie in mare labuntur, ostendit, universam fluminum copiam vix tertiam aquæ partem

partem æquare, quæ singulis diebus e mari in vapores abit. Ex quibus manifestum red-
ditur, aquas pluviales, nives solutas, & va-
pores efficiendis tot fontibus perennibus, flu-
viisque omnino pares esse. Nec minus fa-
cile in hac sententia variorum, quæ circa
fontes, fluvios, lacusque occurrunt, phæno-
menorum ratio datur. Sic Montes arenosi,
aut ex integro saxo constantes fontibus ca-
rent, quod in iis aqua ad radices usque li-
bere penetret: in his vero ob rimarum de-
fectum idoneus transitus, & aptum aquis re-
ceptaculum non paretur. Quædam Plagæ,
ut Arabia, & Abyssinia fontibus copiosis ob
pluviarum, nivium, & vaporum raritatem
destituuntur: at in iis, ubi persæpe pluit,
ningitque, fontes exuberant. Fontes in
Scotia, & Valesia hyberno tempore siccan-
tur; nivibus dein ineunte vere liquatis, eo,
totoque æstivo tempore aquis turgescunt.
Quod si tamen fontes quidam, & fluvii, ut
Chrysorthon apud Tresenias teste Pausania
in maxima siccitate vel nihil, vel parum
imminuantur, hoc inde non fit, quod imme-
diatum suum ortum ex mari, non vero ex
pluviis, nivibusque liquatis trahant, sed quod
grandia intra montes receptacula existant, in
quibus aquæ in majori copia collectæ per an-
gustum orificium effluant, & sic durante etiam
diuturna siccitate fontium, & fluviorum per-
ennitas

ennitas maneat. Porro neque salredo, neque fontium æstus probat, eos ex mari immediate derivari; falsi enim sunt, vel quia eorum aquæ in transitu per telluris anfractus in salis mineras impingunt, vel quia cum aqua maris terram subeunte commiscuntur: æstuant autem fontes, puteique, dum mare ad littus affluens aquas e fontibus, & puteis defluentes, ac sese in mare exonerare parantes impetu suo retundit, quod quamdum fluxus, & refluxus speciem causare potest. Fatemur quidem fontes quosdam salios, & amaros, si a mari non longe absint, ab eo immediate oriri posse (non enim in thesi de omnibus omnino loquimur) sunt tamen fontes quidam dulces, qui in Insulis nonnullis e medio velut mari scaturiunt, nec eapropter immediatam sui originem a mari deducunt; nam aquæ e montibus etiam remotioribus per canales infra maris alveum constitutos eo deferuntur, & ibi erumpunt. Sic teste Varenio 1) Fluvius Alpheus in Achaja sub mari per terræ meatus ampliores usque in Siciliam excurrit, ubi in Syracusano littore emergens *Arethusia* vocatur; quod autem fluvius hic idem sit cum Alpheo, inde liquet; quia olim omni quinto anno eo tempore in Sicilia pecudum excrementa eiecit, quo hæc victimis mactatis in Alpheum pro-

projiciebantur, cum in Achaja Olympia celebrarentur. Postremo lubenter admittimus, fontes, & fluvios mediatam ex mari originem habere, ex quo nimirum mediante vaporum copia generantur; unde salva manet auctoritas S. Scripturæ dicentis *m*): *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: quod cum Halleji calculo prorsus congruit. Ad locum, unde exeunt flumina (mediate scilicet) revertuntur, ut iterum fluant.*

PROPOSITIO IX.

Belluæ non sunt mera automata, sed vita, & sensu pollent.

Diogenes Cynicus, si Plutarcho *n*) credimus, omnium primus fuit, qui vivere belluas, & sentire negavit: at nemo, verbis utimur Huetii *o*), doctrinam hanc vel tradidit apertius, vel fusius propugnavit, quam Gomefius Pereira, qui in Antoniana sua Margarita perfractis Lycei, in quo educatus fuerat, repagulis, & ingenii sui libertati obsecutus, novum hoc Hispaniæ paradoxum, aliaque multa proposuit. Crudam hanc, & crudelem senten-

m) Eccl. 1. v. 7. *n*) L. 5. de Plac, Phil.

c. 20. *o*) Cenſ. Phil. Cartel. c. 8.

tentiam, ut eam vocat Hugenus *p*), sui juris fecit Cartesius, ejusque sequaces, docentes, belluas mera esse automata, seu machinas omni sensu, omni vita destitutas, e variis organis ab Auctore Naturæ a fabre compositas, & Spiritibus animalibus instructas, in quibus motus omnes ex legibus solius mechanismi peraguntur, non secus ac in machinis hydraulicis, & horologiis motus regulares contingunt. Verum sententia isthæc neque cum litterali S. Scripturæ sensu, neque cum sana ratione videtur conciliari posse. Scriptura profecto sensum, vitam, cognitionem, aliasque operationes brutis tribuit, quæ non nisi a viventibus procedere possunt: *Producant aquæ reptile animæ viventis*, aiebat Deus *q*), & iterum *r*) *Producat Terra animam viventem in genere suo jumenta, & reptilia, & bestias terræ.* Alibi *s*): *Cognovit Bos possessorem suum, & Asinus præsepe Domini sui.* Rursus *t*): *Milvus in cælo cognovit tempus suum.* *Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus adventus sui.* Adeat librum Job *u*), qui plura Scripturæ testimonia vitæ, ac sensui belluarum patrocinantia legere concupiscit: Comperiet ibi gallo cognitionem, vim insidiandi catulis leonum,

p) Cosmotheor. pag. 45. *q*) Gen. i. v. 20.

r) Ibidem v. 24. *s*) Isaïæ i. v. 3. *t*) Je-

rem. 8. v. 7. *u*) C. 38.

leonum, cervis parientibus dolorem, onagro
circumspectionem, Struthioni oblivionem,
aliisque bestiis alios effectus adscribi, qui
nonnisi a vita, & sensu proficiscuntur. Tam-
diu vero juxta auream S. Augustini regu-
lam Scripturæ textus ad litteram intelligendi
sunt, quamdiu ex tali eorum intellectu nulla
sequitur absurditas, nulla contradictio, nec
ulla proinde nos cogit necessitas, ut a littera
recedamus. Adest autem ratio gravissima,
cur hic sensum litteralem nos oporteat tueri.
Enimvero tot, ac tantæ sunt belluarum ope-
rationes, quæ sine cognitione, sensu, memo-
ria quadam, & vita nec intelligi valent, nec
exponi. Ut rem exemplis obviis declare-
mus: nemo nescius est, quanta industria for-
micæ æstivo tempore frumenti grana colli-
gant, & in horrea recondant, quæ si forte
marcescere incipiant, ea ex cryptis in aë-
rem apertum siccanda proferunt. Aves mi-
rabili artificio nidos construunt, paleis, plu-
misque intexunt, solitudine maxima ova,
pulosque fovant, nutriunt, & ab injuriis
tuentur. Nihil hic de apum solertia, ope-
reque mirando, nihil de canum, vulpiumque
astutia, nihil de Simiarum sagacitate, nihil
demum de varia volucrum, & aliarum be-
stiarum docilitate, quæ nec esse, nec intel-
ligi absque omni cognitione valent, comme-
moramus. Quis persuadere serio sibi possit,

N° 2. *canem,*

canem, cui pellis detrahatur, clamare quidem, commoveri, ac varie contorqueri, re ipsa tamen haud sentire, ac dolere magis, quam plantam, si cortice spolietur, aut horologium, si rotulæ separentur? Quoties etiam belluæ in errorem inducuntur! Canes carnem in tabula pictam voraturos accurisse vidimus, & aves legimus ad uvas a Zeuxe depictas turmatim advolasse. Hæcne Carthesiani per exteriorum solum corpusculorum impulsus explicabunt? Quid autem de memoria belluarum loquemur? Canis Ulysses herum suum lapso 20 annorum intervallo reducem novit, ut Homerus in sua testatur Odyssæa: Canis item experientia probante horret fenestram, e qua nuper aqua fervente fuerat conspersus, hominem fugit, a quo vapulavit, ei vero, a quo dapes accepit, adblanditur. Illustre est exemplum illud Leonis, & Androdi, quod ex Appione Polyhistor narrat Aulus Gellius x). Cum equidem Androdus Romæ ad bestias esset damnatus, Leo, cui olim in Sylvis erranti, pedemque læsum ostendenti medebatur Androdus, ad eum accurrit in Amphitheatro, ac adulantium canum more caudam blande movit, ejusque crura, & manus leniter demulcere cœpit. Unde hoc? nempe Leo beneficii sibi præstiti memor erat: quis hæc

ab

e) L. 5. Noct. Attic. c. 14.

ab automate speret? Fingamus machinam
afabre factam, & ad id destinatam, ut in
certa distantia malefactores admissos stringat,
perimatque; hæc certa absque personarum
respectu accedentium nulli parsura est. Jam
vero Leo trucidat hos, & illos, parcit An-
drodo, tametsi & hic eidem devorandus
objiceretur; sed non parcit modo, blanditur
insuper, adulatur, & mulcet trepidantem:
demens est, qui talia sine sensu, sine
cognitione, sine memoria peragi posse
arbitretur. Tandem nos commovet bellua-
rum calamitas, cum eas aut pondere nimio
gravari, aut ægrotare, aut verberibus affici,
aut crudeliter mactari videmus; quis autem
in horologium, aliamve machinam, dum in
illo separari rotulas, aut hanc destrui cernit,
affectu commiserationis adeo sensibile fera-
tur? Scimus quidem ab hominibus machinas
artificiosissimas fuisse confectas, quæ viven-
tium operationes admodum æmularentur;
qualis fuit lignea Dædali Venus, Statua Mem-
nonis orientem Phœbum salutans, Caput hu-
manum ab Alberto M. tam afabre factum,
ut ingredientibus salve diceret, Archytæ Ta-
rentini Columba, Regiomontani Aquila, Sa-
tyrus ille, quem in rupe fistula modulantem
visum a se fuisse testatur P. Ignatius Gaston
Pardies, cum interim Echo Nympha ex
adversa Specu arrecto capite summa velut

attentione auscultans, eosdem modulos voce statim submissiore redderet; at ex his inferat nemo, Deum quoque belluas ita fuisse machinatum, ut vi solius mechanismi omnes suos motus peragerent; hoc enim illationis genere ansa datur Materialistis non secus id ipsum de homine adfirmandi; cum ex memoratis machinis quædam ita fuerint confectæ, ut earum actiones inter, & humanas magna daretur analogia. Quidquid tamen de hoc sit, falsum omnino est, motus a machinis arte humana confectis iis omnibus similes fuisse, qui a belluis efficiuntur; etenim ii in certo solum genere, & nunquam non uniformes erant; qui cum spontaneis, ac diversissimis belluarum motibus conferri non possunt. Neque belluæ solo pollent motu locali, sed etiam præteritorum recordantur, blanditiis attrahuntur, terrentur minis, & variis passionibus agitantur, cujusmodi motus ab automate, seu mera machina nullus expectet.

PROPOSITIO X.

Nec animalia, quæ vulgo dicuntur imperfecta, nec Plantæ ex materia putri nascuntur; sed illa ex ovulis fecundatis, hæc e Semine specifico prodeunt.

Ea vulgus animalia imperfecta dicit, quæ, ut ait S. Aug. y) de vivorum corporum vitiis, vel purgamentis, vel exhalationibus, aut cadaverum tabe gignuntur, vel etiam de corruptionibus lignorum, & herbarum &c. Tametsi hæc animalia perperam vocentur imperfecta, si ad mirabilem organorum, quibus constant, apparatus animum adjiciamus; tum enim fateri cogimur, infinitam Dei sapientiam non minus in his, quam in iis, quæ passim perfecta dicuntur, relucere; cum teste Plinio z) rerum natura nusquam magis, quam in minimis tota sit. Quare miramur, unquam extitisse Philosophos, qui animalculum vel minimum opus omnibus profecto numeris absolutissimum ex putri materia fortuito coaluisse docerent. Tam stupenda siquidem vilissimi etiam vermiculi structura est, ut non modo Ars nulla ipsam imitari, verum etiam acies humanæ mentis

N 4

eam

y) L. 3. Super Gen. c. 14. z) L. 11. Hist. nat. c. 2.

eam neutiquam valeat complecti. Qui igitur machina tam admirabilis casu, & inordinato putris materiae coalitu constanter adeo compingatur? cur animalia, quæ perfecta nuncupamus, parem sui ortus conditionem non fortiuntur? Num forte Solis opera nobilissimum hoc artificium completur? absit. Sive enim motum, sive lumen, sive calorem, sive vim feminalem, sive occultam influentiam Solis in Subsidium adducamus, Sol inanimatus Planeta non nisi præparantis, ac dispositivæ causæ rationem obtinebit, quæ vivens animalculum ex ovulo foecundato sua primordia proxime, & immediate sumat. Eatenus ergo animalculum quodvis ex ovulo nascitur, quatenus machinula futuri animalis in ovulo contenta materia putri, & Solis, aliove calore veluti dispositionibus necessario concurrentibus excitatur, evolvitur, & tandem in lucem erumpit. Variis id experimentis ostendere vellemus, nî in obviis Physicorum libris occurrerent ad satietatem, experientiam vero in oppositum vix adductum iri speramus, quæ tam ignobili insectorum genesi patrocigaretur, quamque per semen primordiale, seu stamina futuri foetus in ovulo contenta explicare haud possemus. Quod autem de animalium origine diximus, eodem prorsus jure de plantis asseveramus. Profecto Plantula quævis tam elegans, tam
rarum,

rarum, tam stupendum est Naturæ opus, ut ars omnis ei succumbat, nec adeo, nisi temere ortus ejus in temerarium putris materiæ concursum velut causam proximam, & immediatam refundi queat. Eccur si putris hæc materia plantarum mater est, hæc tam ordinate crescunt? *cum tamen, quæ fortuita sunt, certa esse non possint*, ut inquit Cicero a). Cur hujus speciei plantæ in his, non vero in aliis locis generantur? cur novæ plantæ antehac nunquam visæ non prodeunt? cur aliquæ tantum, cur non omnes e materia putri nascuntur, cum tamen omnes iisdem partibus vitæ vegetativæ destinatis præditæ sint, & alioquin natura compendio studeat, & unitatem, quantum potest, affectet? Sane solum Semen specificum est, ex quo Planta quævis accedente cæterarum dispositionum farragine generatur: Solum Semen est, in quo rudimenta futuræ plantæ vel nudis, vel microscopio armatis oculis conspiciuntur. Id apprime illis consonat S. Scripturæ verbis b). *Germinet Terra herbam virentem, & facientem Semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, cujus Semen in semetipso sit super terram, & factum est ita. Et protulit Terra herbam virentem, & facientem Semen juxta genus suum,*

N 5

a) L. 2. de Divin. c. 9. b) Gen. I. v. II.

suum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque sementem secundum speciem suam. - Si ita est, ajunt nonnulli quomodo ergo, dum jussit Deus: *Geminet terra herbam virentem*; Terra sine semine herbam germinavit? quomodo ibi, ubi nulla jacta sunt Semina, crescunt plantæ? unde, si ex determinato, & specifico suo Semine plantula quævis prodit, tanta & tam multiplex earum metamorphosis, qua Triticum in lolium, sisymbrium in mentam, rapum in raphanum, ocymum in Serpillum, Triticum in Zeam, & vicissim Zeam in triticum degenerare videmus? levia hæc sunt; quippe Terra pro via extraordinaria, qua in Mundi primordiis usus est Auctor naturæ, sine Semine germinare poterat herbas, quod pro moderna providentia non valet. Etsi a vero non abluat, quod aliqui sentiunt, herbarum semina a Deo condita, Terræ permixta, & tum, cum dixit: *Germinet terra herbam virentem*; earum evolutionem e Seminibus jam prius productis factam fuisse. Huic opinioni favet S. Aug. c) inquit: *Invisibilibus Seminibus creator ipse creator est omnium rerum; quoniam quæcunque nascendo ad oculos nostros exeunt, ex occultis Seminibus accipiunt progrediendi primordia, & incrementa debite magnitudinis.* Porro nullas ibi plantas crescere, ubi nulla jacta

c) L. 3. de Trin. c. 8.

jacta sunt Semina, experimentum demonstrat, quod instituit Marcellus Malpighius Medicus Bonon. Accepit hic vas vitreum, eique terram e loco profundiori erutam inclusit, tum vas velo multiplici adeo clausit, ut aërem, & pluviam excipere posset, Semina vero minutissima per aërem volitantia ab eo prorsus excluderentur, viditque ex ea terra gramen nullum, herbamque nullam pullulasse. Si tamen accidat, ut in turrium, domorumque fastigiis, in parietum lateribus &c. plantæ crescant, dicendum est, eo Semina vel ab avibus, vel (cum iis turgeat aër) a ventis, vel alio quocunque modo deferri. Illas autem plantarum metamorphoses experiri tentarunt Viri celeberrimi Valisnerius, Malpighius, Camerarius, Tanara præstantissimus sui temporis Agriculturæ Magister, Gesnerus, Mathiolus, alique, sed irritò semper conatu. Hinc fabella isthæc a credulitate nimia originem trahit, & nescimus, quo fato e campis ad Scholas irrepsit. Potest quidem Planta succi debiti loco haurire alienum, qui tenerimam Seminis structuram vel nimium laxet, vel plus æquo coarctet, vel non satis excoctus organa subeat, destruatque: quocirca tum Terræ, tum succi, tum aëris vitio planta mutari, & in aliam fere specie diversam transire videtur, tametsi, dum organa non sunt plane corrupta, Semen ejusdem plantæ,

tæ, si conveniens alimentum fortiatur, pri-
stinam denuo formam recuperet, & planta
ex eo prioris perfectionis evolvatur. Hæc
vero metamorphosis accidentaria solum est,
non essentialis. Neque diffitemur, fieri posse,
ut in ipsa Seminis maceratione alterius plan-
tæ Semen viam sibi faciat, qua in alienum
ovulum penetret, ei nutrimentum subtrahat,
& alterius loco efflorescat; nunquam tamen
verum erit, ex Semine hujus speciei plan-
tam alterius speciei ortam fuisse. *Putre igitur*
istud antiquorum ulcus, verba sunt Val-
lisnerii d), *si penitus eradicandum non est, mi-*
tigandum saltem, & ad meliorem naturæ ordi-
nem redigendum. Plures namque præconcepta
opinio, & similitudo aliqualis decepit, multos
oscitantia in observando, & nimia credulitas.
Eo enim incauta, & audax quorundam simplici-
tas devenit, ut ad miraculum usque plantarum
transmutationem evexerint, arborum nempe in
agnos, frondium in aves, fructuum in vermes,
granorum in mures, & aliorum id genus, quæ
omnia inter alios exemplo teredinum, quæ in
medio ligno latent, Petrus Jo. Faber pro in-
fallibili veritate asseverare non erubuit - -

*Felices animæ, quibus hæc cognoscere pri-
mum cura fuit!*

Nos

Nos usque adhuc centenis experimentis attriti nullam veram, & realem metamorphosin, nullum spontaneum ortum neque in animali, neque in vegetabili regno vidimus. Expectamus tamen imposlerum, si hæc speculandi felicitas inolescet, ut & plantæ gignant homines, & Ovidianæ fabellæ sub philosophica porticu locum inveniant, fidemque, ac gratiam aliquando meditantium habeant. Sic ille.

ETHICA.

PROPOSITIO I.

Ethica, seu Jurisprudentia naturalis Orbe Catholico nunquam plane exulavit; sed ab Orthodoxis semper, & magis quidem, quam a Protestantibus exculta fuit.

Eam Philosophiæ partem, quæ circa mores humanos ad Legem naturæ, & regulas honestatis veræ Felicitatis intuitu conformandos occupatur, Ethicam, Jurisprudentiam naturalem, seu ipsam Juris Naturæ disciplinam appellamus; quidquid Puffendorffii admiratores de nominali magis, quam reali Jurisprudentiæ naturalis, ac Ethicæ

ces differentia hucusque disceptarint. Itaque Mores, sive Actus humani, ut jure Naturæ dirigendi, & honestatis naturalis capaces Ethices objectum materiale constituunt; objectum ejus formale est ipsa conformitas cum Lege Naturæ, sive honestas naturalis: homo secundum rectam rationem sapiens sub-jecti rationem obtinet: Ipsa vero vita honesta finis intrinsecus, & proximus; Felicitas autem naturalis, & vera hominis Beatitas per vitam honestam obtinenda extrinsecus, & ultimus Ethicæ finis nuncupatur. Hanc morum Philosophiam primus homo a Deo hausit; tam vero in posteros transfusa per Legem Divinam Moyfi traditam, & libros morales Veteris Testamenti locupletior evasit. Sed neque a Gentilium Philosophis vel ignorata, vel neglecta fuit, tametsi eorum partus in pluribus abortirent. Socrates in hoc philosophandi genere totus quantus immorabatur; hunc secutus Plato ejusdem præcepta congeffit; nec Stoicorum præclarissimi Seneca, Antoninus Imperator, Epictetus &c. operam suam desiderari passi sunt. Opus Marci Tullii Ciceronis de Hominum Officiis splendidum monumentum est Moralis Ethnicorum Philosophiæ: nemo tamen omnium sententia hanc Philosophiæ partem Aristotele sive ordinatius, sive feliciter elucubra-vit. Postquam vero Evangelii lux erro-
rum

rum caliginem dispulit, mirum, quantæ per Legem Novam ad moralem hanc disciplinam accessiones factæ sint; quantum Ecclesiæ Patres desudarint, ut Juris Naturæ præcepta, & Consilia enucleatius explicarent. Testantur hoc SS. Ambrosii, Augustini, Gregori M. Thomæ Aquinatis &c. opera, in quibus nihil, quod ad Juris Naturalis notitiam pertinet, intactum reliquere; ut adeo putidum sit mendacium, quo SS. Ecclesiæ Patribus, & Catholicis Theologis ignorantiam in referendis Juris Naturæ præceptis imputant Buddæus, Barbeyracus, Thomafius, & præter hos alii septentrionales Aristarchi: sicut etiam enormis est Samuelis Puffendorffii calumnia, qua jactare ausus est, Jus Naturæ ad Hugonis Grotii Phœnicis illius Belgici, vel ad sua potius tempora a Catholicis partim ignoratum, partim confusum, partim Scholasticorum ineptis subtilitatibus, & futili Sacerdotum auctoritate turpiter fuisse conspurcatum. Enormis profecto calumnia! enimvero, si vel solius Theologiæ moralis Scriptores Orthódoxos, ut nihil jam de Christianis Philosophis, & Juris utriusque peritis loquamur, adeamus, commentarios ab iis tum ante, tum post Grotii, & Puffendorffii tempora nunquam non editos fuisse deprehendemus, in quibus non modo ideam, & proprietates Juris Naturæ

ad

ad vivum exprefferunt, sed etiam illius præcepta, & consilia solidissime pertractarunt. Verum quidem est, Doctores Catholicos passim Juris Naturæ disciplinam cum Theologia morali, & jure positivo conjunxisse; at hoc non eo consilio factum est, ut Sacerdotum auctoritati laxarent fræna, sed quia non scripserunt hominibus in Statu mere naturali constitutis, sed Christianis, legi Divinæ tam naturali, quam positivæ, legi quoque humanæ tam Ecclesiasticæ, quam Civili subjectis; quare conveniens omnino fuit, ut pro formandis hominum moribus leges adferrent, quæ origine quidem diversæ ad eundem tamen scopum, finemque pertinerent. Hanc vero cum explicandi Juris Naturæ viam inire, saniori consilio usos, & felicius ab iis, quam a Protestantibus Ethicam excultam fuisse arbitramur. Equidem etsi recta ratio per se sit propria regula cognoscendi Juris naturalis, & hæc forte sola pro Statu Naturæ integræ suffectura fuisset; tamen pro moderna hominum conditione, ut infra patefcet, abstrahi ab auctoritate præsertim Divina non potest, quæ necessarium est rectæ, sanæque rationis criterium. Corruptio profecto Naturæ, intellectûs debilitas, rationis caligo, pravæ cupiditates remoræ sunt, quæ impediunt, ne homo satis cognoscat, quod recta ratio reipsa præscribit; unde fieri nequit,

quit, ut exclusa auctoritate in iis, quæ a primis principiis remotiora sunt, non sæpe hallucinetur. Quam prudenter ergo egerunt ii, qui Ethicam cum Jure positivo, & morum Theologia copularunt, quique auctoritatem sive Divinam, sive Humanam pro fonte, ac regula cognoscendi Juris naturalis adhibuerunt! prudentius longe, quam Protestantici Juris Naturæ scriptores, qui Sola ratione duce tot præjudiciis, tot sinistris affectibus occupata, & cujus perspicacia pro subjectorum varietate diversa est, Jus naturæ aggressi sunt explanare. Quippe factum fuit inde, ut repudiata auctoritate ex solo rationis principio horrenda emerferint opinionum monstra, quæ in Atheis hodie, Deïstis, Naturalistis, Materialistis, Fatalistis, Libertinis &c. abominamur. Ita nempe usquevenit, cum sentiendi libertas, & rationis petulantia intra auctoritatis limites non continetur. Desinant igitur abortivi hi Juris Naturæ interpretes clamare, Ethicam a Catholicis unquam vel ignoratam, vel neglectam, vel confusam fuisse, videantque manticæ, quod in tergo est, dum splendidum & ipsi, quid sola ratio valeat, & quantum per ipsos incrementi, ac luminis Ethica sumpserit, ore proprio testimonium præbent. Principes ab iis in hoc studii genere celebrantur Grotius, Puffendorff, Thomasius, &

Seldenus. Videamus vero, quo hi sese invicem plausu excipiant: Virum incomparabilem Thomasius Grotium vocat, & Budæus *e)* exclamat -- *Fata tandem dedere Hugonem Grotium illum Juris Naturæ restauratorem felicissimum.* Sed continuo testatur Salmasius, Libri ejus de Jure Belli, ac Pacis nullam paginam vacare insignibus erratis. Puffendorffii Juris doctrinam execrabilem appellat Nic. Beckmannus, & horrendum Atheismum. Libros Christiani Thomasi scitere excerptis Atheorum, Scepticorum, Naturalistarum, Socinianorum, quos unquam Gallia, vel Belgium tulit, perhibet Bruckerus *f)*. Seldeni volumen de Jure N. & G. Samuel Puffendorff ipse in eride Scandica refutat, & doctrinam ejus more suo acribus convellere dicteriis nititur. Ex his autem luculenter apparet, quantum Protestantes in explananda Juris naturæ doctrina profecerint, dum vix unus est, qui præcipuos ejusdem interpretes vel impietatis, vel confusionis non arcessat, patetque, quantum dissent æra lupinis, & quam feliciter Orthodoxi auctoritatem sive Divinam, sive Humanam Jurisprudencia naturali consociarint.

e) Hist. Juris Nat. §. 22. *f)* Tom. I. c. 9. §. 19.

PROPOSITIO II.

*Fundamentale Ethicæ Principium illud est:
Declina a malo, & fac bonum.*

Prinzipium Jurisprudentiæ naturalis effectivum ipsum esse Voluntatis Divinæ decretum, quo Deus T. O. M. res omnes creatas in fines suos peculiares, hominem vero ad finem ultimum sapientissime ordinavit, eique leges, & præcepta dedit, quibus observatis eundem adipisci valeat, passim probatur Ethicæ magistris tam Catholicis, quam Heterodoxis; at quodnam sit primum, ac fundamentale Jurisprudentiæ naturalis principium cognitionis, seu generalissima illa Naturæ lex, in qua omnes actuum humanorum regulæ concurrant, mirum, quantum & illi ab his, & ipsi inter sese dissentiant. Nobis tamen Evangelicum illud - - *Declina a malo, & fac bonum*, quod etiam Doctor Angelicus g) adoptavit, maxime placet, ea potissimum de causa, quod conditiones omnes ad primum cognitionis principium practicum in Juris Naturæ disciplina requisitas possideat, e quarum aliquibus saltem aliorum adagia recedunt. Age vero id primum ostendamus, tum hæc ad crisin revocaturi. Principium illud omnium sane *primum* est; cum

O 2

nihil

nihil antiquius in homine rationali sit appetitu ad ea, quæ ratio practica tamquam bona apprehendit; præsertim, quia Bonum rationem finis obtinet; finis autem in intentione primum est: ita certe a natura comparati sumus, ut in bonum innato veluti pondere feramur, & a malo abhorreamus. Porro cætera Ethices principia quæque ab eo dependent; nullum enim eorum est, quod ad bonum morale faciendum, malumque fugiendum non ordinaretur: *Unum* igitur, & *Generalissimum* optimo jure nuncupatur; de ejus autem *veritate*, & *evidentia* quis ambigat? proficiscitur ex intimo Naturæ impulsu, quem Creator indidit, & ipsi Naturæ rationali apprimè consentaneum est, nec ullum, quantumvis hebes, & bardus sit, sensus ejusdem latere potest. Ipsum denique in genere Soli Jurisprudentiæ naturali, quæ deinceps in Divinam, & Humanam dispescitur, *proprium*, & *adæquatum* est; detur enim aliqua Ethicæ lex, & regula, quæ ad hoc Evangelicum axioma non reducat? Cætera aliorum sive Catholicorum, sive Protestantium Ethices principia, vel meræ sunt nostri principii paraphrases, vel una, pluribusve proprietatibus destituuntur, quarum defectu primi, ac fundamentalis Ethicæ principii rationem obtinere non possunt. Præcipua promamus.

PRO-

PROPOSITIO III.

Nec Hugo Grotius, nec Wolfius, nec Seldenus, nec Thomas Hobbes, nec Christianus Thomafius legitimum Ethicæ principium fundamentale posuerunt.

Ab Hugone Grotio ordimur: Vir hic alioquin doctissimus, & cœteros inter Protestantes modestior, illud pro primo ac fundamentali Ethicæ principio *h)* assumpsit: *Fac id, in quo omnes gentes bene moratæ consentiunt.* Verum quis propria experientia omnium gentium sensa, & mores investiget? Posset hic adversus Grotium illud argumentum valere, quo petulans Rousseau apud P. Valsechi *i)* contra religionem revelatam inepte debacchatus est; En dicti Naturalistæ discursus: Inter tot varias religiones, quæ præscribuntur, & invicem se excludunt, una tantum bona est, si tamen aliqua repariatur; de hac ut certior quis fiat, ei non sufficit examinare unam; sed omnes confrontare, penetrare, conferre, & ita per omnes discurrere provincias debet, ubi quævis seorsim religio est stabilita: & ecce, inquit

O 3

h) L. 1. de Jure B. & P. *i)* L. 3. p. 2. c. 5.

quit totum Mundum plenum peregrinis, qui hinc inde ad examinandas, penetrandas, & conserendas religiones suis expensis vagarentur. Quam belle hæc ratio adversus Gro-tium pugnat! Nam nec ille adferre potuit, in quo omnes Gentes bene moratæ conveniant, neque nos id propria experientia attingere valeamus; cum etiam gentes illustriores in cultu idolorum, aliisque flagitiis consensisse legamus. Præterea toto vitæ tempore discurrendum nobis per orbem esset, ut Sensa gentium bene moratarum ad trutinam rite vocaremus. Quod quidem argumentum Rousseavio adversus Religionem revelatam nihil prodest; cum hæc non a prudentia humana, sed ab Auctoritate Divina pendeat, quæ ubique eadem est: Grotianum tamen principium satis eo ex capite convellit, quod hoc, cum evidenter notum esse deberet, in inquisitione rei ignotæ necessario instituenda fundetur. Jam alia aliorum principia strictim percurramus: Wolfius, in suo, quod statuit, adagio hominis beatitatem extra Deum positam esse docet, cujus causa quis eum non censeat acri lixivio dignum? Omnia Noachidarum præcepta, quæ Seldenus pro primis Juris Naturæ principiis adsciscit, ex eo fluunt, quod nos posuimus. Thomas Hobbes *k)* pro
jure

k) L. de Cive c. 1.

jure omnium in omnes pugnat, & istud principii loco habet: *Pacem colas, & ubi ea haberi non potest, belli auxilia circumspice.* Nihil ille hic de officiis erga Deum, nihil de officiis hominum erga se ipsos commemorat: officia vero erga proximum prorsus evertit. O præclarum Juris naturæ interpretem! Aliud Thomasi adagium: *Salus* (temporanea) *hominum suprema lex esto*, arridet quidem captui, & palato stultorum, non autem sapientium, qui ad futuræ magis, quam hujus vitæ felicitatem adspirant.

PROPOSITIO IV.

Non minus ineptit Samuel Puffendorffius, dum Socialitatem pro fundamento Juris Naturæ ponit.

Enimvero principium illud: *Socialiter vive*, quod Puffendorffius 1) pro infallibili Ethices, ac Jurisprudentiæ naturalis fundamento assumit nec adæquatum est, nec omni ex parte verum. Quippe Jus naturæ hominem in officiis erga Deum, & erga seipsum quoque dirigat, est necesse, quod utrumque prætensum Socialitatis principium

O 4

ex-

1) De Jure Nat. & Gent. l. 2. c. 3. §. 15.

excludit. Hoc item opera interna jure naturali præcepta tollit, & interna flagitia, quibus exterior conversatio non offenditur, hominibus licita reddit. Quis vero non videt, hac ratione Socialitatem ipsam, si rem debite perpendamus, omnino destrui? nam in jus naturæ haud peccarent hypocritæ, invidi, infideles, quorum profecto fidei nemo sese committere posset: quomodo ergo stabunt jura socialitatis, dum Socii fidere nequeunt, Socios ita animo esse comparatos, quales externe se demonstrant? Quid autem de falsissimi hujus principii corollariis dicamus? fuit inde, externam duntaxat Reipublicæ felicitatem in tranquillitate sitam pro scopo habendam esse, & Jus divinum præpostero quodam ordine ad rationem Status detorqueri debere, qua agendi ratione Puffendorffiani sinceram omnem religionem eversum eunt. Ex lutulento hoc fonte præter absona plurima illa quoque Monacho-mastigum sequella fluxit, qua vitam Solitariam juri naturæ repugnantem esse sibi, & aliis persuadere conantur. Quod an verum sit, statim aperiemus.

PROPOSITIO V.

Vita solitaria non repugnat Juri Naturæ.

Thesis hæc in sacris fundatur litteris tam antiqui, quam Novi testamenti, quam plerique recipiunt, qui vitam solitariam damnant. In solitudinem festinarunt Nazaræi, Rechabitæ, Filii Prophetarum, qui tantopere in Scriptura commendantur. A primis annis Solitarius erat Joannes Baptista, quem summis laudibus extulit Christus, qui non venit solvere legem sed adimplere; quare cum Joannem laudavit, aperte fassus est, nullam naturæ legem existere, cui Status solitarius repugnaret. At abstrahendum ab auctoritate docet Puffendorffius, cum de Juris naturæ disciplina agitur; demus id, fatendum tamen erit splendido huic Ethices (si superius placet) restauratori, neque Deum mentiri posse, nec malum ut malum approbare, & utrumque hoc in Jure Naturæ fundatum esse; quodsi huic vita Solitatie adversaretur, Christus extollendo Solitariam Joannis vitam, malum probasset, ac dicendo: se non venisse legem solvere, fuisset mendax, cum Legem naturæ (Baptistam laudando) in effectu solvisset, quod vel cogitare impietas est. Prisca paululum sæcula revolamus,

in quibus monachos veluti quosdam eremi angelos, & veræ virtutis exempla admirati sunt Imperatores, suspexerunt reges, præsules coluerunt, omnis ætas, & hominum sexus celebravit. Scilicet Soli hodie sapiunt Puffendorffiani, & residuum hominum genus præjudiciis agitur, & in errore detinetur. Nos quidem nec ita faciles sumus, ut vitam eorum Juri naturæ omnino consentaneam esse credamus, qui forte vel a primo sui ortu ab omni hominum convictu, Societate, ac institutione separati brutescunt, ac omni fere humanitatis sensu destituuntur, vel quos Misanthropiæ vitium, non amor solitudinis ab hominum contubernio avocavit: verum vitam eorum, quos non misera nascendi conditio, sed libera voluntas, non odium hominum, sed virtutis, & majoris perfectionis amor ab hominum turbis abstraxit, non modo a jure naturæ non abhorre, sed ei vel maxime conformem esse existimamus. Novimus enimvero, ultimum finem, & veram hominis felicitatem non in rebus caducis, sed in Solo Deo constitui debere, quatenus cum eo per cognitionem, & amorem in mortali hac vita copulamur; quis autem ambigat, fecilitatem hanc in solitudine plurimum promoveri? exulant inde Sæculi tumultus, absunt negotia, quæ animi quietem Turbent, abest variarum passionum materia,
qua

qua subtracta homo & sibi, & Deo liberius vacare possit. Audiamus Senecam hominem paganum, qui *m*) Lucilium sic alloquitur: *Quid tibi vitandum præcipue existimem, quæris? Turbam. Inimica multorum est conservatio; nemo non aliquod nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut nescientibus allinit. Sic est, non muto sententiam: fuge in solitudinem, fuge paucitatem, fuge etiam unum; non invenio, cum quo te malim esse, quam tecum; recede in teipsum, quantum potes. At nonne (clamant Puffendorffiani) specialem Ethicam in Monasticam, Oeconomicam, & Politicam dispescitis? ubi ergo in solitudine Societas familiaris? ubi civilis? ubi occasio eas exercendi virtutes, quæ juri Naturæ maximo respondent? ubi Philanthropia? charitas proximi &c.? ubi majus, quam in claustris, & solitudine otii, aliorumque vitiorum fomentum? In solitudine cito obrepat superbia, verba sunt S. Hieronymi *n*) dormit quantum voluerit, facit, quod voluerit. Nonne homo est animal sociale?... Perpetuus est hic monacho-mastigum clamor, quo quid indignius, atque ineptius sit, non apparet. Exturbant hi e civium reipublicæ numero solitarios, hominesque in claustris degentes, nec vident, quantum emolumenti in Rempublicam sive sacram, sive profanam ex eorum*

rum institutis nullo non tempore promanarit. Quantum pro Bono publico in rebus sacris semper præstiterint, non est, cur enarremus; in Historia Ecclesiastica, sacrisque annalibus plane peregrinus est, qui hæc ignoret. An autem, & quantum ad ærarium publicum, & fiscum Principis conferant, opus haud est, ut ejusmodi Juris Naturæ corruptoribus rationes exhibeantur. Norunt Principes optime, quid Monachi bona possidentes præstent; sciunt etiam, Mendicantium instituta nullum ærario inferre nocumentum; hi enim de iis rebus eleemosynas colligunt, de quibus Benefactores jam tributa præstiterunt; neque his detrimenti, aut injuriæ quidquam accidit, cum ex bonis, quorum Domini sunt, sponte, ac libere mendicantium necessitati succurrant. Juvant Monachi pressas copiosa prole familias, dum non exiguum liberorum numerum suscipiunt, aluntque, qui extra claustra vel ægre, vel Statui suo non congrue vitam disperso in plures patrimonio transegissent. Et numquid Opifices, pauperesque membra, & cives sunt Reipublicæ? quantus, vero, & quam immensus horum numerus monasteriorum sumptibus vivit! Mendicantes ipsi eleemosynam cum aliis pauperibus dividunt, ac Benefactores sublevant: pecuniam autem omnem, quam acquirunt, comparando vitæ

necessaria Reipublicæ fideliter restituunt. Si hæc non est boni publici promotio, quæ tandem erit? Homo natura sua animal sociale est. Ita sane: sed an solitarii diræ alitis instar omnem humanitatem deposuerunt? absit. Occasio quidem nonnullis substracta est, officia socialitatis, easque virtutes, quæ Juri naturæ consonæ sunt, per actus externos exhibendi; sed occasio isthæc majore bono compensatur, quodque præstare pro status sui conditione nequeunt, id abunde resarciunt, cum aliis per orationes, & vitæ exempla profunt. Nihilominus ita semper animo comparati manent, ut, si id Reipublicæ bonum postulet, quidquid virium habent, in ejus commodum exequantur. Officia Socialitatis profecto vix alii feliciter impleverunt, quam ii, qui e claustris educti aut Ecclesiæ candelabris impositi fuere, aut Regum, Principumque legationibus functi sunt, aut secretiori consilio admoti ad clavum assederunt. Dum vero otium, aliaque vitia sive solitariis, sive in Claustro degentibus obstrudunt; in memoriam revocent dictum solonis: *Γνώθι σεαυτόν*; sciantque, hæc solitiorum quorundam esse, non solitudinis, aut Monastici status, a quo vi sanctionum, & instituti omne vitiorum genus amandatur. Et, amabo! quis hominum status absque nævo? num idcirco status omnis Juri Naturæ
ad

adversatur? lepida sane consequentia, & digna Pseudo-politicorum ratiocinio! Præterea quærant ex S. Hieronymo, cujus auctoritate armati in medium prodeunt, quid ille tot annis in solitudine, in Statu Monastico egerit? an in superbiam fuerit elatus, aut otio contorpuerit? Quid egerit ille, docent ejus opera, quæ tantæ sunt eruditionis, quantum neque Puffendorffius, neque ullus admiratorum ejus unquam assecutus est. Postremo supponunt hi, extare legem naturæ, quæ socialitatem præcipiat; sed falluntur; quippe censemus, tam parum existere, legem naturæ de socialitate, quam parum extat lex naturæ præcipiens, ut homines in civitates coeant; sicut igitur liberum erat hominibus in civitates coire, ita liberum ipsis est in Societatem venire; utrumque consentaneum quidem juri naturæ, sed neutrum in rigore præceptum; quo tota ruit machina contra solitarios ex lege socialitatis extructa. Igitur æthiopem lavant, quotquot cum Puffendorffio ex innato in Monachos odio horum instituta proscindunt, ac vitam solitariam juri Naturæ minus consentaneam esse probare nituntur; nunquam enim id, ut opinamur, cordatioribus persuadebunt.

PROPOSITIO VI.

*Vera Felicitas, & ultimus hominis Finis
est Solus Deus.*

Sapienter ait Seneca o) *Vivere omnes beate vel-
le, sed ad pervidendum, quid sit, quod bea-
tam efficiat, caligare.* Quod quam verum sit,
ex tanta patet opinionum discrepantia, quas
circa naturalem hominis felicitatem philoso-
phica quondam antiquitas enixa fuit. Alii
veram hominis beatitatem cum Epicuro teste
Torquato apud Tullium p) in animi tran-
quillitate: alii cum Aristippo Cyrenaicorum
duce, cum Machomete in Alcorano in foeda
corporis voluptate: alii in divitiis, honori-
bus, potentia, & gloria constituerunt. Stoi-
cis, Cynicisque visum est, felicitatem hominis
in virtute, ac sapientia consistere; quare sa-
pientem virum etiam in Phalaridis tauro
beatum prædicarunt. Docuit Aristoteles, fe-
licitatem hominis esse, ut vivat secundum
naturam undequaque perfectam, & nihil re-
quirentem; Plato cæteris altius eluctabatur,
cum diceret, perfectam hominis beatitatem
in solo Deo collocandam esse, nec nisi post
mortalem hanc vitam obtineri posse: unde
Platonicos S. Augustinus q) sic alloquitur -
Vi-

o) L. de Vita beata. p) L. i. de Fin. Bon.
& Malorum. q) L. 10. de Civ. Dei c. 29.

*Videtis utcunque, etsi de longinquo, etsi acie caligante patriam, in qua manendum est, sed viam, qua eundem est, non tenetis. Ita sane: quidquid extra Deum ratio apprehendit, ineptum est, ut vera in eo hominis felicitas constituatur. Vera felicitas, summum Bonum, & Ultimus finis pro eodem habentur. Ultimus finis rerum omnium creaturarum ille est, ad quem ultimo res omnes creatæ reipsa, & physice referuntur; hic cum ultra non referatur; nec referri queat, summam homini felicitatem adfert, & proinde summum ejus Bonum dicatur, est necesse. Sunt vero summi Boni proprietates, ut optimum homini sit, perfectissimum, pulcherrimum, sufficientissimum, & jucundissimum: hoc bonum, qui stabiliter possidet, vere felix, & beatus est. Quid enim juxta Boëtium r) vere felicitatis nomine venit, quam *Status omnium bonorum aggregatione perfectus*? Apage igitur eorum sensa, qui summum bonum, finem ultimum, ac naturalem etiam beatitatem veram extra Deum quærunt. Bona exteriora extra hominem sunt, adeoque naturalem ejus perfectionem summo complere modo non possunt. Animi tranquillitas sine Deo chimærica est; ut S. Aug. s) *Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec per-**

r) L. 3. de Consol. Phil. Prosa 2. s) L. 2. Confess. c. 1.

perveniat ad te. Voluptas Corporis ut plurimum turpis est, variisque permixta molestiis, eamque homines cum bestiis communem habent: Divitias instabiles, humiles, curis plenas: robur, & vires corporis caducas esse, quis ignorat? Honor, potestas, & gloria ab alieno pendent arbitrio, immeritis persæpe contingunt, aliorum invidiæ, & periculo subjacent, neque habentem ea perfectiorem reddunt. Sapientia, & virtus animi media duntaxat sunt, quæ ad consequendam veram felicitatem ordinantur. Solus ergo Deus, qui in seipso summe perfectus, propter seipsum summe amabilis, & expetibilis est, qui ex seipso creaturam rationalem summe perficere, ejusque appetitum satiare, ac prorsus explere valet; Solus Deus est summum Bonum, & ultimus finis, quo obtento tandem homo acquiescit; idcirco hujus possessio veram, & perfectam hominis felicitatem constituit; quæ quidem etsi vera sit in mortali hac vita, ac præcipue in sincera animi conjunctione cum Deo summo Bono consistat, perfectam tamen, etiam naturalem hominis beatitatem in misera hac vita nequaquam obtineri posse dicimus, sed ad illam in Patria adspirandum est; obstat sane perfectæ felicitati in hac lachrimarum valle massa corporis, indumentum pravitatis, & ignorantiae, vinculum corruptionis, sensitivum

P

cada.

cadaver : obstat irrequieta pravarum cupiditatum turba , Voluntatis inconstantia , timor tum in hac , tum in alia vita a possessione summi Boni , & ultimi finis excidendi ; variae demum calamitates nos impediunt , ne ad claram summi Boni cognitionem , & perfectum , qui cognitioni respondeat , amorem assurgamus.

PROPOSITIO VII.

Neque vera , & sincera felicitas etiam pure philosophica in hac vita sine sanctitate Theologica valet obtineri.

Obstreperit Wolfius , qui Confucium Sinarum Philosophum ob progeßum non impeditum ad majores continuo perfectiones inter vere Beatos refert ; ast male : nam cum Beatitudo naturalis formaliter consistat in morali conjunctione hominis cum Deo , qua homo secundum intellectum recte de Deo sentiat , & secundum voluntatem eidem sincere in omnibus subjiciatur ; ignoramus omnino , quomodo homo , qui sine gratia supernaturali , & virtutibus theologicis est hostis Dei , per actus virtutum pure naturalium vere , ac sincere cum eo conjungi possit. Quare inania sunt promissa , quibus Gentiles,
aut

aut Heterodoxi per meram Philosophiam, ac Jurisprudentiam præcise naturalem veram & sinceram felicitatem sequacibus suis pollicentur clamantes - *Nos sequimini, sectam nostram tenete, si vultis beate vivere.* Nullatenus enim, ut inquit S. Augustinus *Bene vivere dicendi sunt, qui finem bene vivendi vel cæcitate nesciunt, vel inflatione contemnunt.*

PROPOSITIO VIII.

Ad Dei cultum, & veram hominis felicitatem præter Religionem naturalem necessaria est Religio revelata.

Deum existere in Theologia naturali demonstravimus, ei proinde tamquam Enti infinite perfecto, Auctori, ac Rectori hujus universi cultum aliquem deberi, inficiabitur nemo, nisi forte cum Epicuræis Deum otio torpere, nec ulla rerum humanarum cura tangi existimet, aut cum Hobbesio, & Helvetio pestilentis libri *L'Esprit* auctore æternum justī, ac injusti discrimen e medio tollat, omnemque honesti, & inhonesti rationem a positiva tantum hominum voluntate repetendam esse doceat. Deo igitur Religio naturalis debetur, ea complectens; quæ solius rationis naturalis ope investigare, &

cognoscere valemus; hanc existere, sanctam & veram esse, non est, cur dubitemus; nam recta ratio neque decipitur, neque decipit unquam. Num vero religio hæc naturalis in sese adeo perfecta sit, ut ad Dei cultum, veramque hominis felicitatem comparandam sine interventu religionis revelatæ sufficiat, hoc enimvero est, quod Tindal, Voltaire, Rousseau, alique Naturalistæ mordicus adfirmant; nos vero e converso vel solo impulsu naturæ lumine constanter negamus. Nam si rationem naturalem spectemus, cui Religio naturalis unice innititur, ea adeo infirma est, ut veritates quasdam, quæ ad Religionem completam pertinent, difficulter admodum, aliquas vero plane perspicere non possit. Quis equidem dicet e. g. veritates de Natura, & attributis Dei, de essentia, libertate, & immortalitate Mentis humanæ, de Ortu Mundi &c. à ratione sibi relicta sine arduitate detegi, atque cognosci? Vidimus, quantum in Religionis negotio ratio naturalis sibi relicta valeat, dum sapientissimos olim Philosophos, & legum latores, quales Plato, Aristoteles, Solon, Lycurgus &c. fuere, in turpissimos errores prolapsos fuisse legimus. Quid vero de veritatibus iis dicemus, quas ratio naturalis absque revelationis ope plane perspicere nequit? Certum est, quidquid

ogganniat Jacobus Rousseau *t*), cultum Deo & internum, & externum deberi; quapropter ad completam Religionem spectat, ut iiritus, quibus Deus coli vult, determinantur. Num vero ratio naturalis sibi relicta eousque se extendit? Aliud fane lumen Naturæ non docet, quam supremum Numen esse colendum, nullum vero colendi modum, nullum ritum, nullas cærimonias, nullam actionem indicat; quomodo enim secus, cum lumen naturæ omnibus inditum sit, tanta Religionum diversitas apud Romanos olim, Græcos, Ægyptios, aliasque nationes barbaras oriri potuisset? Ipsa quoque ratio naturalis, ni religione revelata fulciatur, ejus efficaciam non est, ut voluntatem, & appetitum rationalem ad actiones cognitæ veritatibus consentaneas impellat: quocirca neque sola ad veram felicitatem homini comparandam sufficit. Docent hoc innumera Veterum Philosophorum exempla, qui etsi doctrinas rationi naturali apprime consonas tradidissent, in actionibus tamen suis ad belluas quam proxime accesserunt: sic ut nihil jam de Socrate, Platone, Aristotele &c. adferamus, sapientissimi sui temporis Trajanus. Hadrianus, M. Aurelius, quorum virtutes ad cælum usque cum Voltaire extulit Marmontel *u*),

P 3

in

t) Emile T. 3. p. 124.

u) Belisaire Ch.

in turpissimum carnis vitium, aliudque non unum flagitiorum genus propensissimi fuere. Non ergo mirum, quod Juvenalis x) virum probum ætate sua in naturæ portentis numerarit:

*Egregium (ait) sanctumque virum si cerno,
bimembri*

*Hoc monstrum puero, vel miranti sub
aratro*

Piscibus inventis, aut factæ comparo mula. -

Ipsa demum Religio pure naturalis in se spectata maximæ hominum parti minus est accommodata; cum enim sola ratione naturali nitatur, hæc autem veritates plurimas ad completum Dei cultum spectantes ægre admodum perspiciat; quis non videt, religionem hanc insignem intelligentiæ vim, magnam attentionem, & sublime ratiocinium postulare? quas dotes frustra quis a vili plebe, a mulierculis, ab iis, qui aratro, privatisque familiæ curis addicti sunt, expectet. Quæ cum ita se habeant, fateamur oportet, religionem naturalem, licet in se sanctam, veramque, haud tamen sive ad perfectum Dei cultum, qui in actibus tam in- quam externis consistit, sive ad veram, sinceramque homi-

hominis felicitatem sufficientem esse, sed insuper Religionem aliquam revelatam requiri.

PROPOSITIO IX.

Voluntas hominis libera est libertate tam contrarietatis, quam Exercitii.

Tantus est inter legitimam humanæ libertatis ideam, ac Philosophiam moralem nexus, ut ea vel negata, vel perperam explicata tota morum disciplina corruat; hac autem everfa omnis Religio sive revelata, sive naturalis exscindatur. Quocirca, posteaquam Voluntatem a coactione liberam, & immunem supponimus, quod id a nemine sanæ mentis in dubium fuisse revocatum sciamus; hoc solum pro scopo assumpsimus, ut pura naturali ratione liberum ejus arbitrium, seu libertatem a necessitate contra Lutherum, Calvinum, Bucerum, Spinozam, pluresque recentiores Philosophastros evincamus. Dicimus ergo, libertatem a necessitate in eo consistere, quo Voluntas habitis omnibus ad agendum requisitis potest objectum perceptum velle, aut non velle: velle item, aut nolle; aut denique velle hoc, aliudve. Illa libertas, qua potest velle, vel non velle, Exercitii, seu Contradictionis: ea vero, qua

potest velle, aut nolle, vel hoc velle, aut illud, libertas contrajectatis, & specificatio-
nis appellatur. Quare omnes illas libertatis
definitiones, quas Lockius, Collin, Placet-
te, Jacquelot, Voltaire &c. conglomerant,
reijcimus; solam enim spontaneitatem expri-
munt, atque ut veram a necessitate liberta-
tem funditus evertant, hanc cum libertate a
coactione confundunt: Hos autem, dum vel
aperto Marte, vel per curriculum libertatem
humanam aggrediuntur, ut cœcitatem suam
agnoscant, tandemque sapiant, ad ipsum sen-
sum intimum, ad universalem hominum per-
suasionem, atque (ut scripturæ testimonia, ne
falcem in messem alienam mittere videamur,
taceantur) ad leges, & ad formam omnis
Reipublicæ bene constitutæ dirigimus. Splen-
dida ubique pro libero hominis arbitrio oc-
currunt argumenta. Sensus imprimis inti-
mus nobis omnibus certissime testatur, nos
ita velle, quod volumus, ut ipsi nos ad vo-
lendum determinemus, atque, ut persistenti-
bus iisdem adjunctis, & incitamentis nos
ipsos ad non volendum idem, vel ad nolen-
dum plane, vel ad volendum aliud deter-
minare possimus. *Sentit animus se moveri,*
ait Tullius y), quod cum sentit, illud una sen-
tit, se vi sua, non aliena moveri. Ex hoc
autem intimo sensu, atque naturali quadam
animi

animi propensione ad istud iudicium feren-
dum universalis, & constans hominum per-
suasio de libertate humanæ voluntatis, quæ
ab errore omnino immunis est, originem
traxit. Hæc Generalis omnium consensio
tam evidenter lucet, ut nemo, ni expudo-
ratæ sit frontis, eam negare possit. *Nonne*
ista (de libertate humana) *cantant* & in mon-
tibus pastores, & in theatris Poëtæ, & in-
docti in circulis, & docti in Bibliothecis, &
Magistri in Scholis, & in Orbe terrarum ge-
nus humanum? Verba sunt S. Aug. 2) Pro-
fecto si modernos, veteresque libertatis ho-
stes, si Fatalistas, & nonnullos de Secta
Stoica Cleanthis discipulos cum Pythagora,
Platone, Aristotele, Tullio, cæterisque pri-
mi subsellii Philosophis, cum residua demum
omnis ævi tam sapientum, quam rudium ho-
minum multitudine, quorum una vox exi-
stentiam humanæ libertatis efferebat, confe-
ramus, nulla priorum habenda est ratio, qui
vel sola paucitate contemnendi in oppositam
sententiam abierunt. Ipse Epicurus, ut in
systemate Democritico liberum hominis arbi-
trium tueretur, clinamen principiorum, ut
ait Lucretius, seu declinationem atomorum
confinxit. Ridiculum quidem effugium,
idoneum tamen, ut, quis fuerit Epicuræo-
rum de libertate humana sensus, nobis in-

P 5

no-

2) L. de duab. anim. n. 15.

notescat. Ab universali omnium hominum consensione ad leges, & formam omnis Reipublicæ bene constitutæ, quæ teste Solone duobus præcipue, præmio nempe, ac poena continetur, transeamus. *Sublata libertate, ait S. Aug. a) omnis humana vita subvertitur, frustra leges dantur, frustra objurgationes, laudes, vituperationes, exhortationes adhibentur; neque ulla iustitia bonis præmia, & malis supplicia constituta sunt.* Recte quidem: Eccur enim per leges præciperetur quidpiam, quod necessario fieri debet? cur vetaretur aliud, quod vitari non potest? quid proficerent objurgationes, si homo ad agendum, vel non agendum liber non sit, illudque dira necessitate agere debeat, cujus causa objurgatur? Quæ foret actio virtutis moraliter bona? quod morale malum, si hoc necessario ponatur, nec ullo pacto valeat omitti? Quis laudem ob bene facta, quis vituperium ob scelus admissum merebitur, si in ipsius libera potestate non sit, vel actum ponere, vel ab eo declinare? Quis admonitionum, & minarum finis? aliud profecto non agent ii, quos hortamur, aut minis terremus, quam id, ad quod fatali necessitate compelluntur. Demum haud videmus, qua æquitate scelesti homines ob crimina sua supplicio plecti possent, si in libero ipsorum arbitrio non fuit ab enormi flagi-

a) L. 5. de Civ. Dei c. 9.

flagitio abstinere: *Quis non clamet, ait Auctor libri de Fide contra Manich. c. 10, iniquum esse, eum damnare, cui non fuit potestas iussa complere?* Hoc cæca jam dudum agnovit Gentilitas: unde optima fuit illa apud Lucianum in Jove contra Mathematicos ratiocinatio: *b) Si Parca omnium rerum est causa: ergo si quis Patrem occiderit, Parca in culpa est. Si Minos recte velit uti iudicio, multo æquius Fatum pro Sisyphe, & Tantalo puniet. Quid enim illi injuste egerunt, quando Diis obtemperarunt?* His ergo rationibus, ut oportet, perpensis, neminem fore putamus, qui libertate sese destitutum serio adfirmare possit. At quomodo libertas humana cum Præscientia futurorum in Deo concilietur, Theologorum est explicare: neque nos, si opus fuerit, muneri nostro deerimus concordiam hanc ita exposituri, ut integra maneat Præscientia futurorum in Deo, nec tamen in minimo humanæ libertati derogetur.

b) Apud P. Ferrari. Ethic. Disp. 2. Q. 1.

PROPOSITIO X.

Salvo jure Naturæ non licet sequi opinionem minus probabilem, relictâ probabiliore.

Instituti nostri haud est, ut propositionem hanc ex principiis Theologiæ supernaturalis comprobemus; sed veritatem ejus ex fontibus propriis, Juris Naturæ scilicet, ac sanæ morum Philosophiæ demonstratum pergitur. Opinionis probabilis nomine illum actum designamus, quo Intellectus gravi, sed fallibili motivo nixus quidpiam aut licitum, aut illicitum esse judicat, quin praxin adhuc respiciat; nam dum judicium istud praxin respicit, quid nempe hic, & nunc agere liceat, vel non liceat, non jam opinio, sed conscientia probabilis appellatur. Si pro opinione stet ratio firma, ejus *probabilitas intrinseca*; si vero auctoritatem, vel testimonium grave pro motivo habeat, probabilitas ipsius *extrinseca* vocari solet. Utraque quosdam veluti gradus recipit, ita, ut alia opinio de rebus gerendis minus probabilis, alia probabilior esse possit; prout nempe una minus, altera magis ad veritatem accedit. Id jam citra controversiam est, cuivis licere juxta opinionem vere probabilem solitarie spectatam operari; nam qui sic operatur, moraliter

raliter certus est, se habere conscientiam rectam, & honeste omnino agere; cum sive ex natura actuum moralium, sive ex communi omnium persuasione ad res morales nonnisi requisita moralia exigantur. Verum an secundum opinionem probabilem in conspectu probabilioris cognitæ, ut talis liceat operari, hoc est, quod salvo Jure Naturæ fieri haud posse asseveramus. Omnis tamen, priusquam hæc veritas ostendatur, verborum ambiguitas est admovenda. Opinio minus probabilis, uti & probabilior vel in seipsa, id est, objective talis est, vel subjective, seu relate ad operantem. Nullus hic nobis de majori, vel minori probabilitate objectiva sermo; quippe adstringendus homo non est ad sectandam semper eam opinionem, quæ in seipsa probabilior sit; cum id neque scire, neque inquirere pars hominum maxima valeat: id solum volumus, quemvis jure Naturæ adstringi, ut eam sequatur opinionem, quæ hic & nunc pensatis rerum circumstantiis, omnique passione seclusa subjective, seu operanti probabilior, & veritati vicinior esse videtur, tametsi forte reipsa talis non existat. Quod quidem fundamentali illa ratione ostendimus, qua spectato jure naturali nunquam licet imprudenter operari; nam virtus prudentiæ, qua homo semper cante à malo declinet, & Bonum faciat,

faciat, ut finem suum ultimum assequatur, omnium primo & præcipue a Jure naturali præcipitur. Illum vero quis dicat prudenter operari, qui opinionem eligit, quam adhibita diligenti deliberatione, ac motivis bene libratis, altera probabiliore minus probabilem, & a veritate magis remotam agnoscit? Sane si in theoreticis imprudenter agit ille, qui opinionem amplectitur, quam a vero magis alienam esse novit, ea neglecta, quam veritati propinquiorem advertit, sibi que propterea vim quamdam inferre debet; cum intellectus naturaliter in verum feratur; quanto imprudentior erit operatis, qua Intellectus in practicis movet voluntatem ad eligendum id, quod minus bonum est, atque adeo ultimo fini consequendo minus accommodatum eo neglecto, quod melius, & fini præfato magis consentaneum est? Certe ab imprudentiæ nota non absolvitur is, qui in negotiis humanis, ac temporaneis media meliora, & fini assequendo aptiora negligit, eaque assumit, quæ sibi deteriora videntur. Quid vero jam de eo dicemus, qui in materia honestatis, in gravissimo salutis, & ultimi finis negotio non secus procedit? Ast alterum, idque gravissimum est pro sententia nostra argumentum, quo dictante ipso jure naturali nefarium esse scimus operari ex conscientia dubia; cum taliter operans sese manifesto

ex-

exponat periculo adversandi legi æternæ, ac naturali, quæ in dubio mediante conscientia nondum est applicita: porro clarum est, operantem juxta opinionem minus probabilem, neglecta probabiliore cognita ut tali magis, quam dubium esse; cum Intellectus non jam hæreat suspensus, sed positive judicet, id, quod amplectitur, minus esse probabile, magis a veritate remotum, probabilius falsum, & moraliter malum, atque adeo taliter operantem non modo probabili, sed etiam probabiliori errandi periculo sese exponere, quod perfecto Natura vel in ipsis animantibus abhorret: Equi certe, ac alia jumenta flumen congelatum transitura glaciei crassitiem, duritiemque pede tentant, nec ante progrediuntur, quam explorarint, nullum ruptionis periculum subesse: Quinimo vulpes teste Plinio c), priusquam transeat, fluvio congelato auriculam admovet, ut ex murmure aquæ infra glaciem fluentis vel aliquod, vel nullum in transitu latere discrimen, sive periculum advertat. Quod vero natura belluis indidit, id forte hominibus denegavit? absit; Intellectus in his æque, ac vis imaginativa in illis potentia naturalis est. Minime nos latet responsum, quod adferunt Adversarii, scilicet imperio voluntatis fieri posse, ut Intellectus a consideratione rationum,

c) L. 8. Hist. nat. c. 38.

num, quæ pro opinione probabiliore pugnant, avertatur, solumque motiva sententiæ probabilis perpendat, in quibus proinde nullum errandi periculum reperiatur; Verum quid hoc aliud est, quam avertere oculos, ne videant veritatem? quid aliud, quam ruere in præceps, ac in pleno lumine caligare? Haud negamus fieri posse, ut ex imperio voluntatis Intellectus unius, & non alterius opinionis motiva consideret; ast dum utriusque motiva Intellectui præsentia sunt, id, quod adducunt, neque sine violentia, neque sine magnæ imprudentiæ notu fieri valet; Veritas enim objectum est Intellectus, qui idcirco eidem dissentiri nequit; igitur cum in concursu opinionis probabilioris cum probabili veritas tantum in probabiliore appareat, huic solum prudenter assensum præbere poterit, non vero probabili, quam probabilius falsam esse judicat. Neque felicius sese expediunt, dum ajunt, nullam in opinione minus probabili relucere falsitatem, sed solum minorem aliquam veritatem, si cum probabiliore conferatur; neque illam in concursu probabilioris omnino improbabilem reddi, sed minus probabilem, minusque veram, quæ solitarie inspecta simpliciter esse vera apparet; quapropter nihil impedire putant, quin Intellectus minus probabili etiam in concursu probabilioris assentiri prudenter queat; cum
veri-

veritatem semper pro objecto respicere supponatur. Verum enimvero si motiva sententiæ probabilis cum motivis opinionis probabilioris comparemus, illa *improbabilis* jure dicitur; eadem enim motiva, quæ sententiam probabiliorem reddunt, verioremq; reflexe probant, oppositam opinionem improbabilem esse, & falsitati viciniorem. Nec enim in moralibus probabile, & probabilius, ceu positivum, & comparativum more Grammaticorum accipimus, ut quidam hallucinantur; sed vim terminorum a variis motivis derivamus, quæ magis accedunt, vel magis recedunt a veritate. Unde si presse loqui velimus, opinio probabilior simpliciter est probabilis, moraliter certa, & specie distincta ab opinione minus probabili ob specie distincta motiva, hæc proinde in consortio alterius simpliciter improbabilis evadit. Hæc expositio Adversariis non probatur; equidem dicunt, Verum se habere ad Intellectum, ut Bonum ad voluntatem: Quemadmodum igitur, cum voluntas magis bonum eligit, id, quod minus bonum est, ea de causa malum non redditur; ita, dum Intellectus opinioni veriori, & probabiliori assentitur, Sententia minus probabilis eoipso improbabilis, & falsa non fit, sed minus vera manet. At dispar utrobique ratio ex ipsa patet objectorum natura. Quippe Bonum

esse divisibile nemo ignorat, & Verum in indivisibile esse situm omnes norunt: Itaque voluntas eligendo minus bonum objecti sui orbitam non egreditur: econverso, quoniam indivisibilis est veritas, Intellectus in verum nunquam non tendere debet; adeoque si ad veritatem, atque certitudinem physicam eluctari nequeat, saltem ei, quod probabilius est, ac vero vicinius, assentiatur est necesse. Tota demum difficultas celebris hujus controversiæ in id fere unum devolvitur: utrum ex opinione minus probabili ultimum, ac moraliter certum conscientiae dictamen erui queat? quod quidem, quæ ratione in conspectu Sententiæ probabilioris fieri possit, intelligere vix valemus; nam Intellectus merito tum fluctuat, dubitatque, quod ipsis etiam Probabilistis adeo manifestum est, ut hanc fluctuationem non nisi per reflexiones deponi posse contendant; cum tamen ea principia reflexa nec jus naturæ dictet, nec magis certa sint, quam ipsa probabilis opinio: quod facile ostenderemus, nisi id brevitatis intentio prohiberet; At vero dictamen practicum Intellectus opinione probabiliori directum moraliter certum est; In id enim nititur Intellectus, ut veritatem inveniat, totumque præstat, quod morali diligentia præstare potest; hinc, dum verum evidenter eruere nequit, satis ei est, quod
verum

verum verosimilius attingat, & opinionem probabiliorem sequatur; quamvis autem hæc omnem omnino falsi formidinem non excludat, & nonnunquam objective falsa sit, id nihil impedit, cum adhibita morali diligentia error inveniri non possit. Quare Intellectus tunc moraliter certus est de honestate actionis, error autem, si quis irreperet, invincibilis, & nullatenus imputabilis esset, quod de dictamine pratico directo per opinionem minus probabilem perpenſis quibuscunque principiis reflexis in concursu opinionis probabilioris verificari tam parum potest, quam parum duo judicia contradictoria una simul de eodem objecto verificari possunt.

O. A. M. D. G.

Cum Permissu Superiorum.

Verum veritatis est, & certitudinis
probabiliter, sed non
certum, omnia sunt fortiter
exclusa, & nonnulla oblique
id est imbecille, cum adhibita moralis
generis error invenit non posse. Quare in
rebus tunc fortiter certus est de honestate
scilicet, error autem si quis invenit
invenit, & nullatenus impunitus est
quod de diffinitione practica directis per
omnino minus probabiliter personis
praeceptis principis rebus in concreto
omnino probabiliter verum cum primum
potest, quoniam duo iudicia contraria
in una sunt de eodem objecto verum.

[illegible]

O. A. M. D. G.

Chas. Bennett - Superintendent

Errata graviora.

Corrige:

Pag.	Lin.		
22.	3.	dicent	dicunt.
32.	22.	mento	merito.
37.	10.	Dominus	Duns.
47.	13.	pendent	pendet.
50.	16.	salve	salva.
54.	23.	Reo	Deo.
55.	22.	secundum	secundam.
58.	9.	eluisent	elussissent.
59.	5.	esse	asse.
	12.	mortusque	motusque.
62.	1.	Psychologia	Psychologia.
	17.	sic insanit,	sic insanit, ut
63.	4.	sola	solo
69.	23.	in maximo	maxime
71.	5.	meliores	melioris.
72.	15.	eum	cum
	28.	remuneratur	remunerator
	29.	pervicaciæ	pervicaciæ
76.	14.	adfirmamus	adfirmemus
77.	3.	modicus	mordicus
79.	26.	immeritio	immerito
81.	13.	inquiretur	inquinetur
85.	15.	cognitionis	cognitiones
90.	1.	eoque	eaque
	10.	toto	tota
95.	20.	tuentur	tueantur.
96.	9.	æ	&
	14.	Bithenyci	Bithynice
100.	6.	casalum	casulam
101.	27.	excusa	excussa
105.	28.	elegit	eligit.
106.	14.	putarie	putane
114.	19.	vere	vera
	22.	descriptis	descriptio
117.	3.	præjudicio	præjudicio

<i>Page.</i>	<i>Lin.</i>		
118.	22.	privatis	privatiæ
120.	29.	diverse	diversæ
128.	6.	descendentium	descendentium
134.	17.	aliam	aliud
141.	5.	præferent	præferent
152.	24.	adparentum	adparentem
157.	26.	quæat	queat
162.	8.	quidem	quidam
163.	8.	tollerari	tolerari
	10.	intollerabile	intolerabile
164.	14.	Athæus	Atheus.
	28.	continent	continet
172.	19.	quante	quanta
174.	4.	intensium	intensius
175.	8.	obforbetur	abforbetur
	19.	Luminaris	Lunaris
	26.	homini	hominibus
176.	9.	Planeticolarium	Planeticolarum
185.	12.	Mirandula	Mirandulæ
187.	14.	commiserationi	commiseratione
189.	30.	mori	mari
197.	4.	certa	certe
	18.	fenfibile	fenfibili
210.	26.	jurisprudencia	jurisprudenciæ.
214.	8.	valeamus	valemus
219.	17.	maximo	maxime
223.	6.	beatam addatur	vitam
232.	2.	contrajectatis	contrarietatis
	10.	curriculos	cuniculos
237.	11.	admovenda	amovenda
238.	14.	operatis	operatio
240.	13.	notu	nota
242.	2.	indivifibile	indivifibili.

Plura alia leviora Lector benignus
corrigat.

4912

77

